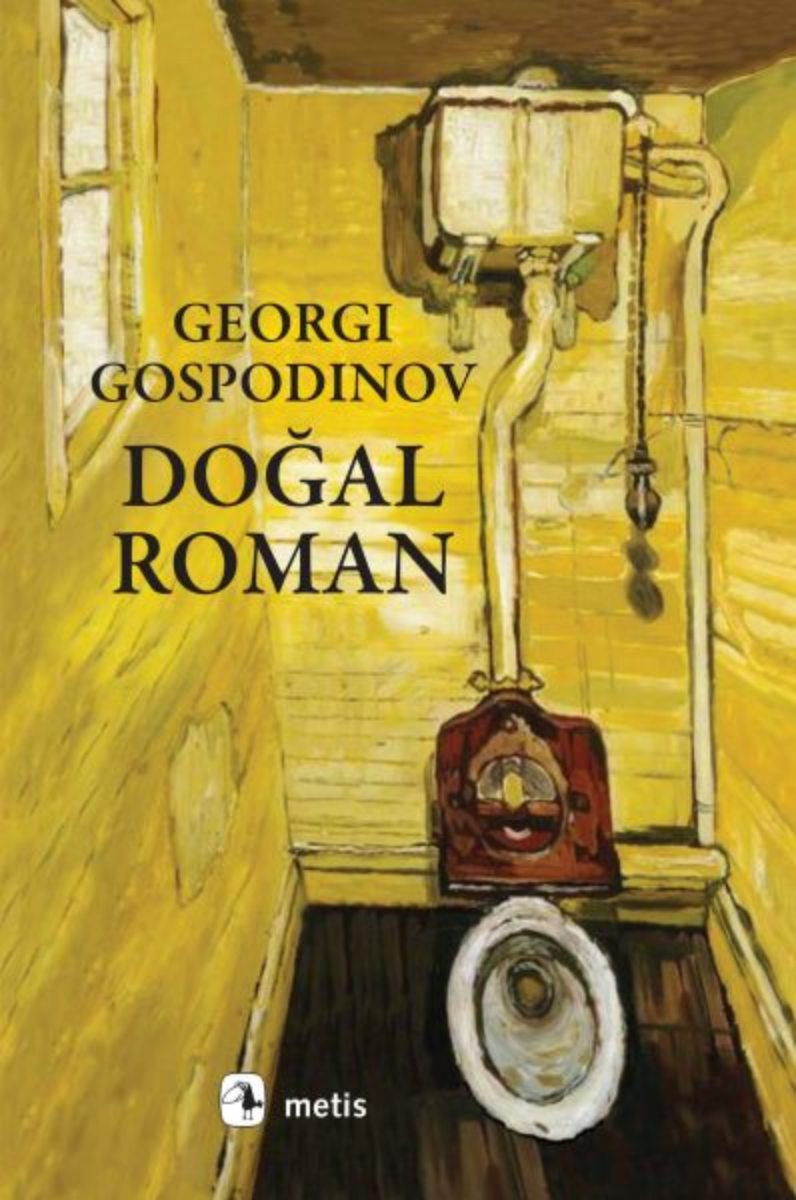

GEORGI
GOSPODINOV
DOĞAL
ROMAN
metis

Georgi Gospodinov

DOĞAL ROMAN

Bulgaristan'ın 1989 sonrasında en çok çevrilen yazarlarından biri olan Georgi Gospodinov 1968 yılında Yambol'da doğdu. Sofya Üniversitesi'nde Bulgar filolojisi okuyan Gospodinov, 1992'de yayımladığı ilk şiir kitabıyla edebiyat dünyasına başarılı bir giriş yaptı. Bir süre şiire ağırlık verdikten sonra düzyazıya yönelerek *Doğal Roman*'ı (1999) yayımladı. Uluslararası çapta ilgi gören roman yirmi üç dile çevrildi; onu takip eden ilk öykü kitabı *Ve Başka Öyküler* (2001) ise sekiz dile çevrildi. İkinci romanı *Hüznün Fiziği* (Metis, 2017) Jan Michalski Edebiyat Ödülü de dahil olmak üzere birçok ödüle layık görüldü. Öykü, roman ve şiir yazmanın yanı sıra oyun ve denemeler de kaleme alan Gospodinov halen Sofya'da yaşıyor.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
DOĞAL ROMAN
Georgi Gospodinov

Bulgarca Basımı:
Естествен роман
Janette 45, 2013

© Metis Yayınları, 2017
Çeviri Eser © Hasine Şen Karadeniz, 2017

İlk Basım: Şubat 2018

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayan: Özde Duygu Gürkan

Kapak Resmi: John Bratby, *Tuvalet*, 1956
Kapak Tasarımı: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-605-316-119-6

Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi, mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturmaktadır.

GEORGI GOSPODINOV

DOĞAL ROMAN

Bulgarcadan Çeviren:
HASİNE ŞEN KARADENİZ

metis

Doğa tarihi görünür olanın adlandırılmasından başka bir şey değildir. Görünüşteki basitliği ve uzaktan bakıldığında verdiği naiflik izlenimi bundan kaynaklanır; gayet basit ve şeylerin kendileri tarafından dayatıldığı gayet aşikâr görünür.

Çağdaş bir Fransız
1966, Paris

1

Hayatın her saniyesinde upuzun bir ağlayan insan kervanı, bir de daha küçük bir gülen insan kervanı var. Ama üçüncü bir kervan daha var – artık ağlamayanların ve gülmeyenlerinki. Üçü arasında en hüzünlü olan da o. Ondan söz etmek istiyorum.

Ayrılıyoruz. Rüyada ayrılık sadece evi terk etmekle ilintili. Odada her şey paketlenmiş, kutular tavana kadar yığılmış durumda ama içerisi yine de ferah. Giriş ve diğer odalar akrabalarla dolu, benim ve Ema'nın akrabaları. Aralarında bir şeyler fısıldaşıyorlar, gürültü yapıyorlar, ne yapacağımızı merak ediyorlar. Ema ile pencerenin başında dikiliyoruz. Paylaşılacak sadece bir deste plak var, geride kalan her şey paylaşılmış durumda. Ema üstteki plağı aniden zarfından çıkartıyor ve hızla camdan dışarıya fırlatıyor. Bu benim, diyor. Pencere kapalı ama plak havadan geçercesine geçiyor camdan. Bir sonraki plağı ben çıkartıyorum, onu da ben dışarıya fırlatıyorum. Plak uzay gemisi gibi süzülüyor havada, gramofona takılmışçasına ekseninin etrafında dönüyor, ama biraz daha hızlı. Vızıltısı geliyor. Çöp bidonlarına yaklaştığında alçaktan uçan uyuşuk bir güvercine doğru yöneliyor hışımla. İlk anda çarpışma önlenecek gibi görünüyor ama bir an sonra, dehşet içinde, plağın sivri kenarının güvercinin besili boynuna rahatça daldığını görüyorum. Her şey ağır çekimde gibi oluyor, bu da dehşeti artırıyor. Plak güvercinin boynunu kestiği sırada gayet net birtakım sesler çıkıyor. Gırtlağın sivri kemiği gramofon plağının üs-

tünden geçerken onu bir an için çalıştırıyor. Parçanın sadece başlangıcı duyuluyor. Fransızca bir şarkı. Hangisi, hatırlamıyorum. Cherbourg Şemsiyeleri? Ah, Paris? Üç Güvercinli Kafeterya? Hatırlamıyorum. Ama müzik kesinlikle vardı. Yerinden kopan baş, kendi hızıyla birkaç metre daha uçmaya devam ediyor, gövde ise çöp bidonlarının oradaki tozun içine tıp diye düşüyor. Kan yok.

Rüyada her şey son derece basit. Ema eğilip bir sonraki plağı fırlatıyor. Sonra da ben. O. Ben. O. Tüm plaklar ilkinin başına geleni tekrarlıyor. Pencerenin altındaki kaldırım kuş başlarıyla doluyor, hepsi gri, tamamıyla aynı, gözkapakları kapalı. Düşen her kuş başından sonra arkamızda duran akrabalar hararetle alkış tutuyor. Mitsa pencerenin altında duruyor ve sinsice yalanıyor.

Boğazımda acılarla uyandım. Önce rüyamı Ema'ya anlatmayı düşündüm, ama vazgeçtim. Sadece rüyaydı sonuçta.

2

Kıyamet belirli bir ülkede de kopabilir.

Sallanan koltuğu 1997'nin başlarında bir cumartesi günü satın aldım. Maaşımı yeni almıştım ve koltuk neredeyse yarısını yuttu. Sonuncusuydu; onu eski fiyat üzerinden, yani oldukça ucuza aldım. O kış yaşanan inanılmaz enflasyon, alışverişimin saçmalığını daha da çok vurguluyordu. Koltuk bambu taklidiydi, fazla ağır sayılmazdı, ama kocamandı ve taşımak için uygun görünmüyordu. Maaşımın diğer yarısını taksiye vermeyi düşünemezdim, onu omzuma attım ve evimin yolunu tuttum. Koltuğu omzumda sepetçi gibi taşırken, kendime tanıdığım lüksten dolayı gelip geçenlerin hınç dolu bakışlarını üzerime topluyordum. Birileri 1997 kışının sefaletini anlatmalı, tüm diğer sefaletleri de, 1990 kışı, 1992... Pazarda önümdeki yaşlı bir kadının bir limonu ikiye kesmeleri için yalvardığını hatırlıyorum. Bazıları ise akşamları tesadüfen düşen birkaç patates bulmak için boş tezgâhları dolaşıyordu. Utancını yenip çöp kovalarını karıştırmaya başlayan düzgün giyimli insanlar gittikçe artıyordu. Köpekler kenarda açlıktan uluyor veya geciken yolcuların üzerine sürüyle çullanıyordu. Bu bölük pörçük cümleleri yazarken koyu puntolu gürbüz gazete manşetleri geçiyor aklımdan.

Bir akşam eve döndüğümde daire kapısı kırıktı. Sadece televizyon eksikti. Kim bilir neden, önce sallanan koltuk geçti aklımdan. Koltuk yerinde duruyordu. Herhalde kapıdan çıkaramamışlardı, oldukça genişti, onu pencereden almıştım içeriye. Bütün akşamı koltukta geçirdim. Ema döndüğünde polisi aramaya koyul-

du. Anlamsızdı. Hiç kimse artık soygun ihbarlarına tepki vermiyordu. Kahretsin. Bambu koltukta oturuyordum, kargaşadan ürkmüş iki kediyi okşuyordum (soygun sırasında nereye gizlenmişlerdi acaba) ve incinmiş erkekliğimin geriye kalan gururu içinde sigara içiyordum. Ema'yı ve kedileri bile koruyamıyordum. Bir öykü yazdım.

Bir ailenin dairesini soyuyorlar. Soygun sırasında evde sadece kadın var, kırk yaşlarında, üzerinde solmanın ilk işaretleri, televizyonda dizi seyrediyor. İçeriye dalan normal görünümlü gençler bu saatte evde birilerini görmeyi beklemiyorlar ama hemen rollerine giriyorlar. Kadın da zaten yeterince ürkmüş durumda. Yatak odasındaki dolaptan paraları kendi çıkartıyor. Küpe ve yüzüklerini de çıkart dendiğinde karşı koymuyor. Alyansı da mı? Alyansı da. Onu çok zor çıkartıyor, nerdeyse parmağıyla birleşmiş. Bir anda, herifler televizyonu almaya kalkıştıklarında –bu arada dizi devam etmekte– kadın ona kollarıyla sımsıkı sarılıyor. İlk defa sesini yükseltiyor, onlara ne alırsanız alın, ama televizyonu bırakın diye yalvarmaya başlıyor. Sırtını iki erkeğe dönmüş, göğsünü ekrana yapıştırmış, öylece duruyor, her şeyi yapabilecek kadar kararlı. Onu kolayca itebilirler ama ani tepkisinden ürkmüş durumdalar. Kadın kararsızlıklarını seziyor ve çiftanlamlı bir ifade kaçırıyor ağzından: Onunla ne isterlerse yapsınlar, yeter ki televizyonu bıraksınlar. Pazarlık tamam. Seni becereceğiz, diyor biri. Kadın yerinden kımıldamıyor. Adamlar hışımla eteğini kaldırıyorlar. Hiçbir tepki yok. Poposu hâlâ gergin. Birincisi işini çabuk bitiriyor. İkincisi daha çok oyalanıyor. Kadın televizyonu sıkıca tutuyor ve yerinden kımıldamıyor. Bir sıra sadece daha çabuk olmalarını rica ediyor, çocuklar okuldan gelecekler de. Bu sanki ikincisini tamamen vazgeçiriyor ve tüyüyorlar. Dizi bitmiş. Kadın rahatlama duygusuyla televizyonu bırakıyor ve banyoya giriyor.

90'lı yıllar nasıl bitecek acaba – korku filmi gibi mi, gangster filmi gibi mi, kara mizah gibi mi yoksa pembe dizi gibi mi?

EDİTÖRÜN NOTU

İşte bu öykünün öyküsü.

Başkent edebiyat gazetesinin editörü olarak bir defter aldım. Kocaman, elde yapılmış bir zarfın içine tıkılmıştı, alıcı olarak benim adımla yayınevinin adresine gönderilmişti. Zarfın üzerinde iade adresi yoktu, yapıştırıcı dışarıya taşmış ve kurumuştu. Onu hafif bir tiksintiyle açtığımı itiraf ediyorum, defteri içinden çıkardığımda da tiksinti azalmamıştı. Defter seksen sayfa civarındaydı, oldukça kırışıktı, sayfalarının her iki tarafına da dolu dolu yazılmıştı. Benzer elyazması gönderiler bir editör için asla hayra alamet değildi. Yazarları –genelde yapışkan moruk tipler– birkaç gün sonra damlayıp eserlerinin –tabii ki hayatlarının eserleriydi bunlar– yayımlanmasının onaylanıp onaylanmadığını soruyorlardı. Tecrübeden biliyordum, onları baştan reddetmeyip yaşlarına hürmeten iyi niyetle hâlâ bitirmediğini söyleyerek önlerini ilk seferden kesmedin mi, seni sonuna kadar savaşmaya hazır yaşlı askerler gibi her hafta ablukaya alıyorlardı. Sonları pek uzak görünmese de, bastonlarının yayınevi merdivenlerinde tıkırdaması hamal gibi küfretmeme neden oluyordu.

Bu defterde ilginç olan, hiçbir yerde ne başlık ne de yazar adının olmamasıydı. Onu çantama koydum, evde ona yine de bir göz atacaktım. Sadece makinede yazılmış işler kabul ediyoruz bahanesiyle her zaman iade edebilirdim, böylece işleri en az birkaç ay erteleyebilirdim. O akşam tabii ki onu unuttum, ama daha sonraki günler de cevap bekleyen biri çıkmadı ortaya. Ta bir hafta sonra

açtım onu. İnanılacak gibi değildi ama editör oldum olalı okuduğum en güzel metinlerden biriydi. Adamın biri başarısız evliliğinden söz etmeye çalışıyordu ve roman (bunun roman olduğuna nasıl karar verdim bilmiyorum) bu başarısızlığın anlatılmasının imkânsızlığı üzerine kuruluydu. Aslında... romanın kendisini anlatmak da zordu. Bir bölümünü hemen gazeteye gönderdim ve yazarın ortaya çıkmasını bekledim. Küçük bir notla yazının yayınevine, herhalde yazarın dikkatsizliği sonucunda isimsiz olarak geldiğini ama kendisinden haber beklediğimizi ilave etmiştim. Yayımlanmasının üzerinden tam bir ay geçti. Ses seda yok. İkinci bir bölüm yayımladım. Ve bir gün yayınevine oldukça genç bir kadın geldi. Gazeteniz özel hayatımla ilgileniyor, diyerek ortalığı birbirine kattı. Kendisi onu düzenli olarak okumuyormuş ama yayımladığım bölümleri içeren sayıları ona bir arkadaşı göstermiş. Metinlerin, kendisini kötü duruma düşürmek isteyen eski kocasına ait olduğunu iddia ediyordu. Dahası herkes gerçek isimleriyle verilmiş ve arkadaşının da söylediği gibi bunun için bize dava açabilirmiş. Sonra kadın birdenbire ağlamaya başladı, tüm hıncı eridi, o anda şirin bile görünüyordu. Bir zamanlar kocasının son derece aklı başında bir insan olduğunu anlattı kısaca, fırsat buldukça yazıyormuş, hatta öyküler bile yayımlıyormuş. Onları okumadığını itiraf etti. Boşanmalarından sonra tahtaları biraz gevşemiş. Şu anda sokaklara düşmüş, evsiz barksız mahallede dolaşıyormuş, ona eziyet etmek ve onu komşulara rezil etmek için sık sık apartmanının bahçesinde tam onun pencerelerinin karşısında duruyormuş

"Bana onu gösterir misiniz?"

"Eh, kendiniz bulun, bir sallanan koltukla semt pazarının oralarda dolaşıyor. Onu tanırsınız. Ve lütfen bunu daha fazla yayımlamayın, dayanamıyorum." Bunu şaşırtıcı derecede yumuşak bir sesle söyledi ve gitti.

Karnını tüm evsizler gibi doyuruyormuş, ama tam olarak onlar gibi de değil. Çöp kovalarını karıştırmıyormuş, en azından bunu yaparken gören olmamış. Kâğıt toplayıp satıyormuş. Mülayim delilerdenmiş. Pazarın etrafında dolaşıyormuş, ufak tefek işler yapı-

yormuş, akşamları mallara göz kulak oluyormuş, karşılığında da ona domates, biber, karpuz... mevsime göre ne varsa veriyorlarmış. Bunu, birkaç sefer polis mi olduğumu sorduktan sonra pazardaki satıcılar anlattı. Fazla bir şey bilmiyorlardı.

Onu semt parkında buldum. Bir nevi mekanik bir edayla, transtaymışçasına koltuğunda sallanıyordu. Keçeleşmiş saçlar, rengi atmış tişört, kot pantolon ve altı açılmış spor ayakkabılar. Haa, evet, bir de kucağına cılız bir sokak kedisi çöreklenmişti. Adam onu hep aynı mekanik tarzda okşuyordu. Kırk-kırk beşin üzerinde değildi. Neredeyse hiç konuşmadığı konusunda beni uyarmışlardı, ama ben ne de olsa onun yanına iyi haberlerle gidiyordum. Kendimi tanıttım. Bana hiç bakmadan sanki hafifçe gülümsedi sadece. Yayınlarını içeren iki gazeteyi götürmüştüm yanımda. Yazarları sen misin sorusu karşısında trans halinden çıkmadan sadece başını eğdi. Metnin ne kadar iyi olduğunu söylemeye çalıştım, yayımlanmasından söz ettim, diğer çalışmalarını sordum. Hiçbir etkisi olmadı. Sonunda yanımda ne kadar para varsa çıkarıp telif ücreti olduğunu söyleyerek ona verdim. Para almaya alışık olmadığı belliydi. Orada bulunduğum andan beri ilk kez rahatsızlık duydu, sanki transından çıktı ve bana baktı.

"Boşanıyorsun, değil mi ahbap?" Sesi çok dostça, neredeyse insanı rahatlatmaya çalışan bir kişininki gibiydi.

Kahretsin, belli olmadığını sanıyordum. Ama yine de ondan daha iyi görünüyordum. Arkadaşlarımdan daha hiç kimse bilmiyordu. Birkaç gün önce karımla boşanma dilekçesi vermiştik.

Konuşmasından cesaretlenerek tekrar adını sordum.

"Georgi Gospodinov."

"Bu *benim* adım," dedim neredeyse bağırarak.

"Biliyorum," dedi umursamadan omuz silkerek. "Önceleri gazeteni okuyordum. Bu adı taşıyan yedi kişi daha tanıyorum."

Başka bir şey söylemedi. Onu orada bıraktım ve kaçmak için acele ettim. Her şey kötü bir tefrika roman gibi gelişiyordu. Karısını arayıp adını sorabileceğim aklıma geldi. Köşeden sapmadan önce dayanamayıp arkama baktım. Hep öyle oturuyor ve bambu

koltuğunda düzenli aralıklarla sallanıyordu. Bir zamanlar arabaların arka camlarına konulan şu plastik eller gibi.

Onu tekrar bir yıl sonra aradım. Bu arada metni basmayı kabul eden bir yayınevi buldum, sadece sözleşmeyi imzalaması için onu bulmam gerekiyordu. Onu ta yayınevine kadar sürükleyebileceğimden emin değildim, o yüzden sözleşmeyi yanıma almıştım. Bahar sonuydu. Artık ismini karısından öğrenmiştim ve tesadüfü sindirmem gerekmişti. Adamın önünde biraz suçlu hissediyordum kendimi, böyle pespaye bir tipin benimle aynı adı taşımasından tiksinmiştim sanki. Yayıneviyle sözleşme, herhalde kendisine yararlı olabilecek düzgün bir telif ücreti öngörüyordu. Semt parkını dolaştım ama onu bulamadım. Pazarın etrafını dolaştım. Onu daha önce konuştuğumu sandığım satıcılardan birine sordum. Hiçbir şey bilmiyordu. Son olarak onu geçen sonbaharın sonlarında, ekimde, hayır... sanki kasımın başlarında görmüş. O zamandan beri ortada yokmuş. Daha sonra da adam, güya laf arasında, elini savurarak bu kışın ne kadar soğuk geçtiğini, Sarkaç'ın ise (ona öyle diyorlarmış) kışı salıncağında, yani sallanan koltuğunda geçirmeyi düşündüğünü söyledi... Bana bunları anlatırken adam bir kilo domates, iki kilo salatalık ve birkaç demet taze maydanoz sattı, bu arada bana malını övmeyi de ihmal etmedi. Tüm bunları umursamaz, biraz da tiz bir sesle yaptı. İçimden tüm domateslerini teker teker ezmek, sonra taze maydanozlarını yaprak yaprak yolup sonunda başını bu pelteye sokmak geliyordu. Nasıl olur da satıcılardan hiçbiri, büyük bir ihtimalle kendileri dışında başka hiç kimseyle konuşmayan evsiz adam için hiçbir şey yapmazdı? Ne yapılabilirdi bilmiyorum, belki kış için minik bir oda veya en azından bir bodrum ayarlanabilirdi... Ama öfkem yavaş yavaş geçiyordu, kaçınılmaz olarak bu zavallı adam için ben niye hiçbir şey yapmadım sorusu doğuyordu. Pazardan kaçtım, geçen yıl ilk ve herhalde son kez sallanan koltuktaki adamla konuştuğum yere yakın bir yerde bir bank aradım. Üstelik tuhaf bir tesadüf sonucu –tesadüfler nedense hep tuhaf gelir insana– aynı ismi taşıyorduk. Her şey belki farklı bir şekilde gelişmiştir, dedim kendime. Belki adam

birdenbire kendini toparlamıştır, belki gazetedeki yayın onu daimi koltuğundan kaldırmıştır ve belki şu anda bir yerde çalışıyordur, hatta yazıyor bile olabilir, kiraya çıkmış olabilir, başka bir kadın bulmuş olabilir. Bir an için onu panelden yapılma bir apartman dairesinde hayal etmeye çalıştım, televizyonun karşısında, ayağında terlikler, üzerinde eski ama temiz bir pantolon, kalın bir kazak, hep öyle sallanan koltuğunda oturuyor. Kucağında ise o zaman da okşarken gördüğüm şu sokak kedisi. Bu resmi hayalimde daha kusursuz hale getirmeye çalıştıkça resim daha da gerçekdışı geliyordu. Sonunda yayıneviyle olan sözleşmeyi çıkardım ve adaşım için yapabileceğim son şeyi yaptım: Onu imzaladım.

3

Atomlar boşlukta yüzer (boşluk mevcuttur) ve birbirleriyle birleştikçe doğuma neden olurlar, birbirinden ayrıldıkça ise – ölüme.

Demokritos (Aristoteles'e göre)

Flaubert hiçlik hakkında bir kitap yazmayı hayal ediyormuş, herhangi bir taşıyıcı öyküsü olmayan, "dünyanın havada desteksiz durduğu gibi üslubunun iç gücüyle kendiliğinden ayakta kalabilecek bir kitap." Proust çağrışımsal belleğe dayanarak bu hayali bir noktaya kadar gerçekleştirmiş. Ama o da öykü anlatmanın cazibesine direnememiş. Benim alçakgönüllülükten uzak isteğim ise sadece başlangıçlardan oluşan bir roman yazmak. Sürekli bir yerlere doğru hareket eden, bir şeyler vaat eden, 17. sayfaya kadar gelip yeniden başlayan bir roman. Böyle bir roman fikrini –veya başlangıç noktasını– antik felsefede, her şeyden önce de şu doğacı filozof üçlüsünde buldum: Empedokles, Anaksagoras, Demokritos. Başlangıçlardan oluşan roman bu üç temel üzerine kurulacaktı. Empedokles, dört temel öğe (toprak, hava, ateş, su) gibi kısıtlı sayıdaki başlangıç öğelerine önem verir ve onları harekete geçiren ve karışmalarını sağlayan Sevgi ve Nefret'i onlara ekler. Benim romanıma en yakın olansa Anaksagoras'tı. *Panspermia* ya da tohum fikri (daha sonra Aristo buna *homeomeria* adını verecekti ama bu kulağa çok daha soğuk ve kişiliksiz geliyor) bu roman için yaratma gücüne dönüşebilirdi. Sonsuz kombinasyona giren sayısız minik parçadan, temel öğeden (yani başlangıçtan) oluşan bir roman. Anaksagoras her maddi şeyin kendisine benzer küçük par-

çacıklardan oluştuğunu iddia ettiğine göre, roman da sadece başlangıçlardan oluşturulabilirdi. Artık klasikleşmiş roman başlangıçlarını deneyeyim dedim o zaman. Demokritos'a da hakkını ödeyerek onlara atom ismini verebilirdim. Atomlardan oluşan, boşlukta savrulan bir roman. İlk denemem şöyle bir şeydi:

Bu öyküyü gerçekten dinlemek istiyorsanız, muhtemelen ilk öğrenmek isteyeceğiniz şey nerede doğduğum, berbat çocukluğumu nasıl geçirdiğim, ben doğmadan önce annemle babamın neyle uğraştığı ve bütün o "David Copperfield"vari saçmalıklar olacaktır, ama doğrusunu söylemem gerekirse bunlara hiç giresim yok.

Kendi hayatımın kahramanı olabilecek miyim, yoksa bu mevkiye başka biri mi getirilecek, bu sayfalar bunu göstermeli. Hayatıma ta başından başlayabilmem için (bildiğim ve inandığım kadarıyla) bir cuma günü gece saat on ikide doğduğumu belirtmeliyim.

Adım Arthur Gordon Pym.

Squire Trelawney, Dr. Livesey ve diğer bayların Define Adası'nı tüm ayrıntılarıyla, baştan sona, sadece adada hâlâ çıkarılmamış bir hazine olduğu için adanın yeri hariç hiçbir şeyi atlamadan anlatmam ricası üzerine, 17... yılında kalemi elime alıyor ve babamın "Admiral Benbow" hanını işlettiği, yüzünde kılıç izi olan esmer denizcinin çatımızın altına yerleştiği zamana dönüyorum.

Bay Ganü'ye omuzlarından köylü yağmurluğunu çıkarması için yardım ettiler, üzerine bir Belçika mantosu aldı ve herkes Bay Ganü'nün artık tam bir Avrupalı olduğunu söyledi.

"Hadi her birimiz Bay Ganü hakkında bir şey anlatalım," diye bağırmaya başladı herkes. "Ben anlatayım!" "Dur, ben daha çok biliyorum..." "Hayır, ben anlatayım, senin hiçbir şey bildiğin yok."

Bir gürültü koptu. En sonunda Stati'nin başlamasını kabul ettik. O da başladı:

Ne zaman Kızılderili'yi düşünsem aklıma şu Türk de geliyor. Bu ne kadar tuhaf olsa da bir gerekçesi var yine de.

Eh bien, mon prince, Gênes et Lucques ne sont plus que des apanages, des propriétés, de la famille Buonaparte. Non, je vous préviens, vous si vous ne me dites pas, que nous avons la guerre, si vous vous permettez encore de pallier toutes les infamies, toutes le atrocités de cet Antichrist (ma parole, j'y crois) – je ne vous connais plus, vous n'êtes plus mon ami, vous n'êtes plus benim sadık kulum, *comme vous dites. Eh, merhaba, merhaba! Je vois que je vous fais peur,** *oturun ve anlatın.*

1870'te Paskalya'nın ikinci gününde Bulgar yazar ve gazeteci Bay Petko Raçev'e öğle yemeğine gittim. İstanbul'un en köhne semtlerinden biri olan Balkapan Hanı'nda, iki dar ve pis sokağın köşesinde, çift katlı, dar bir evde oturuyordu. Bay Raçev'in akrabası olan ve yanında yaşayan Bayan K. yemekten sonra önümüze iki kocaman kadeh koydu, içlerini kabuğu soyulmuş ve doğranmış elmayla doldurdu, üzerine bir de kara, leziz Paşalimanı şarabı döktü. Elma dilimlerini ellerimizle çıkarıyor ve azar azar içiyorduk ki sohbetimiz neşeli ve keyifli geçsin.

1632 yılında, babamın iyi para kazanıp artık ticareti bıraktıktan sonra çekildiği (daha önce Hull'da tüccardı) York şehrinde doğdum. Babam bana evdeki ve bölge okulundaki eğitimim dışında, beni hukuk bilimcisi yapma niyetiyle oldukça kapsamlı bir eğitim vermişti ama benim aklımda bambaşka bir şey vardı.

* *Fr.* "Eh, Prensim, Cenova ve Lucca artık Bonapartların aile mülkünden başka bir şey değil. Ama sizi uyarıyorum, bana bunun savaş demek olduğunu söylemezsenzi, hâlâ o Deccalin –onun gerçekten Deccal olduğuna inanıyorum– alçaklıklarını ve hunharlıklarını savunmaya çalışırsanız sizinle işim biter ve artık kendi deyişinizle benim sadık kulum olmaktan çıkarsınız. ... Sizi korkuttuğumu görüyorum..." –*y.n.*

Birkaç yıl önce Hamburg'da Robinson adında bir tüccar yaşıyordu. Üç oğlu vardı. En büyük olan asker olmak istedi, bir tabura yazıldı ve Fransızlara karşı bir savaşta öldürüldü. İkincisi bilimadamı olmak için yanıp tutuşuyordu ama bir seferinde terliyken soğuk su içti, verem oldu ve öldü. Böylece Crusoe adını verdikleri üçüncü oğulları kaldı.

Tüm mutlu aileler birbirine benzer, tüm mutsuz aileler ise kendince mutsuzdur. Oblonskilerin evinde her şey altüst olmuştu.

O serin mayıs akşamı Çorbacı Marko başı çıplak, üzerinde entariyle bahçede çoluk çocuğuyla birlikte akşam yemeğini yiyordu.

Geceyarısı barınağında dinlenen Texas geyiğinin uykusunu at nalı sesleri tedirgin ediyor. Geyik barınağını terk etmiyor, sıçrayıp ayağa da kalkmıyor çünkü kırlarda geceleri dolaşan yabani atlar da yaşıyor. Geyik sadece başını kaldırıyor, boynuzları yüksek otların içinden yükseliyor ve dikkatle dinlemeye başlıyor.

Böyle ayrılınca başlangıçlar kendilerine ait bir hayata kavuşuyor ve Empedokles, Anaksagoras ve Demokritos'un öngördüğü şekilde, aralarındaki ilginç metinlerarası çekme ve itme güçleri aracılığıyla bir araya geliyor. Hızlı bir şekilde, art arda okunduklarında birbirlerine giriyor ve film şeridindeki kadrajlar gibi hareket geçerek kahraman ve olayların iç içe geçtiği ortak bir kinetiğe dönüşüyorlar. *David Copperfield* stili başlangıçlardan tiksinen Salinger'ın girişi yavaşça tam da bu Dickens başlangıcına karışıyor. Ondan sonra *Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*'nün ilk cümlesi geliyor soğuk bir şekilde ve *Define Adası*'nın detaylı öyküsüyle birleşiyor. Daha sonra dönüm noktası yaşanmadan *Bay Ganü*, *Winnetou* öyküsünü anlatıyor, *Savaş ve Barış*'taki kabulün kibar Fransız usulü başlangıcı ise neşeli bir şekilde Bay Petko Slaveykov'un evindeki Paşalimanı şarabı ve dilimlenmiş elmalı ikindi sofrası havasıyla karışıyor. Ve *Robinson Crusoe*'nun ilk satırları, bu muhabbette başlayan bir öykü gibi dökülüyor, bu arada ne te-

sadüftür ki bu eser Bulgarcaya bizzat Bay Petko tarafından çevrilmiş. Bu kitabın buraya eklenen diğer çevirisi bambaşka bir öykü gibi duruyor. Burada bir yerde roman aile romanı olma kararı veriyor ve Oblonskileri Çorbacı Marko'nun ailesiyle birleştiriyor, ufacık bir rahatsızlık da duymuyor (niye duysun ki, biri Rus, diğeri de rusolfil), üstelik her iki ailede de bir şeyler ters gidiyor, birileri duvarın üstünden atlıyor, Kraliç veya Karenina. Okyanus ötesindeki kırlarda dolaşan Texas geyiği bile bu gürültüden rahatsız oluyor.

Dünya birdir ve roman onu birleştirir. Başlangıçlar verilmiştir, kombinasyonlar sayısızdır. Her kahraman, öyküsünün kendisine biçtiği kaderinden kurtulmuştur. Başı kesilen romanların ilk bölümleri boşlukta *panspermia* gibi dolaşmaya ve doğumlara neden olmaya başlar – ne dersin, Anaksagoras?

Veya biraz abartılı da olsa Empedokles ne güzel söylemiş: "Yerden boyunsuz bir sürü baş çıktı, oraya buraya sallanan omuzsuz çıplak kollar, üzerinde alnı olmayan gözler birleşmek için etrafta dolaşıyordu." Daha sonra her şey her şekilde gelişebilir. Örneğin Başsız Atlı, Rostovların verdiği davette ortaya çıkabilir ve Holden Caulfield'in ağzından küfürler savurabilir. Başka şeyler de olabilir. Ama *Başlangıçların Romanı*'nda hiçbir şey betimlenmeyecek. O sadece ilk hareket gücünü sağlayacak ve bir sonraki başlangıcın gölgesine çekilerek kahramanların durumun gerektirdiği şekilde eşleşmelerine izin verecek kadar anlayışlı olacak. Ben buna *Doğal Roman* derdim.

4

Karımdan boşanma süreci uzun ve zahmetli olmadı. Prosedür olarak dört-beş aydan fazla sürmedi, bu da normal sayılıyordu. Tabii ki her şey daha çabuk olsun diye bir miktar para verdik. Olayı kolay atlatacağımı sanıyordum. Karım da öyle düşünüyordu. İki dakikayı aşmayan ilk duruşmada kararımızın "nihai" olduğunu onayladık. Savcı kadın kabaydı. Kıllı elleri ve burnunun sol tarafında kocaman bir beni vardı. Üç aylık barışma süresinden sonra ikinci duruşma için tarih belirledi ve sonrakileri çağırdı. Yürümeye karar verdik.

"Eh, bir sonraki duruşmaya kadar karar verecek zamanın var," dedi karım. Boşanmada düğünümüzde nikâh dairesine gelen tüm misafirlerin bulunduğunu hayal ettim. İki tören arasında ne de olsa güçlü bağlar var. O zamanki şahitlerin şimdi de gelmeleri dürüstçe olurdu. En azından ayrıldığımızı, artık eski telefona cevap vermediğimi vs. herkese ayrı ayrı bildirme zahmetinden kurtulurdum. Biz savcı kadının sorusuna "nihai ve dönüşsüz olarak evet" derken en yakınlarımızın ağladığını da hayal ettim. Ama onlar düğünde de ağlıyorlardı.

Sözlerini geçiştirmek için, "Ne yani, evliliğin iki 'evet' arasında sürdüğü mü ortaya çıkıyor böylece?" dedim.

Karımın hamileliği artık belli oluyordu.

Neyse, başka zaman devam edelim. Nasıl olsa son duruşmaya kadar zaman var.

00

"Tuvaletten hiç çıkmayan bir kız arkadaşımla oturuyordum. Günde en az dört kez birer buçuk saat kalıyordu içeride – zaman tutmuştum. Koridorda kapının önünde sevimli köpekler gibi oturup onunla sohbet ediyordum. Aynen bu şekilde müthiş derecede ciddi muhabbetler yapmışızdır. Bazen, suskunlaştığında, anahtar deliğinden içeriye bakıyordum."

"Tuvalet kasvetli bir yerdir birader, bir çukurdur!"

"Bırak adamı yahu! Ee, sonra?"

"Hiç işte, konuşuyorduk. Sanki o oraya kapanmış, sen de onu oradan çıkarmaya çalışıyorsun, birtakım saçma sapan şeyler uyduruyorsun, kapıyı açması için kandırmaya çalışıyorsun, nihayetinde yüzünü görmek için, anlayacağın. Anahtar deliğinden bakmayı saymıyorum, zaten o da deliği bazen tuvalet kâğıdıyla tıkıyordu. Konuştuğun kişiyi görmediğin zaman rahatlayıp normalde aklından bile geçiremeyeceğin şeyler söylüyorsun. Ama bir seferinde onu çıkmaya zorlarken o kapıyı açtı ve içeriye girmemi istedi. Hiçbir şey olmadı. Bir tuvalet iki kişi için fazlasıyla dar, aklınızda bulunsun. Baktım, külodunu indirmiş oturuyor, klozetin içine çökmüş sanki, nasıl desem, klozet onu yutmuş sanki. Sadece dizleri ve bacakları dışarıya sarkıyor. Muhabbet filan olmadı."

"Tiksindin mi yoksa?"

"Söyledim ya size, tuvalet kasvetli yerdir, kocaman bir çukur!"

"Yok ya... Hayır... Olmadı işte. Kokmuyordu. Birazcık diyelim."

"Durun... Bütün mesele burada. Sorun burada. Karşında sıçan

manitanın kokusuna dayanabiliyorsan, eğer tiksinmiyorsan, onun kokusunu kendi kokun gibi kabul edebiliyorsan, çünkü insan kendi kokusundan tiksinmez, öyle değil mi, demek sen bu kadınla kalabilirsin. Anlıyor musunuz? Buna büyük aşkınız, yegâne diğer yarınız, en az birkaç yıl katlanabileceğiniz tek kadın vs. diyebilirsiniz. Durum bu. Bu işler de öyle sık olmaz. Tek bir sefer olur. Sınav budur işte."

"*Cheers!* Bunların patentini aldın mı yoksa bir sonraki romanının dinleyici önünde denemesini mi yapıyorsun?"

"Yok ya, bunlar ciddi işler, ama senin gibi köşesizler için sınav herhalde daha farklı olur. Şerefe!"

"Kesin şu kenef muhabbetini ya, masa başındayız, yiyoruz, içiyoruz, nereden de çıktı bu klozetler, kokular..."

"Yok, yok, dur biraz. İnsanlar neden masa başında tuvalet muhabbeti yapmasınlar ki? Tuvalete niye gidersin? Çünkü daha önce masa başında olursun, onunla bununla tıkınırsın, bir şeyler içersin ve kenefe koşarsın. Bu doğaldır, öyle değil mi? Ama bundan sofrada söz etmek doğal olmuyor! Aslında, şimdi dikkat et, klozete sofradan daha yakın başka bir şey var mıdır? Kenefin kendisi de çanağa benziyor. Üstelik her ikisi de porselen. Porselen çanak! Bunlar üzerinde epey düşündüm ve sana şunu söyleyeyim: Olaylar birbirine çok bağlı. Kenefin ne kadar önemli olduğunu görmemen için gerçekten hödük olman gerekiyor. Bir gün ne yapacağım, biliyor musun? Tüm kenef öykülerini toplayacağım, onları sıraya koyacağım, yorumlar ve dizin ekleyeceğim ve kocaman bir 'Tuvalet Tarihi' yayımlayacağım..."

"Tuvalet kâğıdı üzerine yazılmış ve karton kapaklı."

"Bana tüyo veriyorsun. Ama tarih kitabı iki bölümden oluşacak. Ev tuvaleti umumi tuvaletten son derece farklıdır. Farkın nerede olduğunu da söyleyeyim."

"Önce ciğerlerimi bitirebilir miyim ya? Çünkü birazdan her şey iğrençleşecek."

"Büyük fark şurada: Umumi tuvalete girerken her şey sadece bir prosedürdür. Kapıyı kapatıyorsun, pantolonunun düğmelerini

çözüyorsun, işini bitiriyorsun, donunu kaldırıp tüyüyorsun. Her şeyi mümkün olduğunca çabuk halletmeye çalışıyorsun."

"Çünkü kenefler berbat."

"Diyelim ki öyle. Ama bu bir prosedürdür. Oysa kendi ev tuvaletine istediğin zaman ihtiyacın olmasa da girebilirsin. Orada saatlerce kalabilirsin, kitap okuyabilirsin, çizgi roman karıştırabilirsin. Başını öylece yaslayıp düşünebilirsin. Başka hiçbir odada insan kendisiyle o denli yalnız kalamaz. Bu, beni iyi dinle, en önemli odadır. En önemli oda!"

"Demek umumi kenefe prosedür, evdekine ise tören olarak giriyorsun."

"Öyle bir şey. Ve bu kişisel bir tören, insanın kendisi için yaptığı bir tören. Başka biri için değil. Çünkü burada seni gören yok. Tanrının bile boynunu uzatıp tuvaletlere baktığını sanmıyorum."

"O yüzden size söylüyorum, tuvalet kasvetli bir yerdir. Dedelerimden biri evin arkasındaki tuvalette kendini asmıştı. Pantolonunun kemerini çıkarmış ve kiremitlerin altındaki yatay bir kirişe bağlamış. Sarkmak için ayaklarını deliğe sokmuş. Pantolonu ise bileklerine kadar sarkmıştı, kemersiz yerinde duramıyordu."

"Bense küçükken köy sinemasına gittiğimde filmlerde niye hiç kimsenin tuvalete gitmediğini bir türlü anlayamıyordum. Bakıyorsun Kızılderililer, kovboylar, kocaman Roma birlikleri – ve hiç kimseyi işeyip sıçarken göstermiyorlardı. Ben sinemadaki iki saatten sonra deli gibi kenefe koşuyordum, oysa filmlerdeki şu tipler hayatları boyunca bir kere bile gitmiyorlardı. O zaman dedim ki, gerçek erkekler popoları her sıkıştığında yere çömmüyorlar – ve en azından büyük tuvaletimi yapmadan ne kadar dayanacağımı denemeye karar verdim. Üç gün kendimi sıktım. Karnımdaki acılardan kıvranıyordum, hafifçe eğilmiş halde yürüyordum, bizimkiler korktular, beni doktora götürmeyi düşünüyorlardı. Üçüncü gün akşam dayanamadım. Kenefe kapandım ve rahatladım. Kendimi ucu çözülmüş balon gibi hissettim: Birden kırışarak küçülüyor, sesler çıkartıyor ve sonunda ondan hiçbir şey kalmıyor. O zaman ilk defa sinemadan kuşku duydum. Onda yanlış bir şeyler

vardı, nasıl desem, samimi olmayan bir şeyler."

"Sadece aptalca filmler seyrettiğin için. Sana tek bir şey söyleyeyim, bir filmin iyi olup olmadığını sadece kameranın tuvalete girip girmemesinden anlayabilirsin. *Ucuz Roman*'a baksana, Bruce Willis saatini almak için geri dönüyor ve iki dilim ekmek kızartmaya karar veriyor, Travolta ise kenefte kalıyor. Ekmek kızartma makinesi 'trak' diye atıyor, Bruce ürküyor ve diğerini öldürüyor. Demek ekmek kızartma makinesi tetiği çekiyor ve mutfak kenefin götünü parçalıyor. Görüyor musun olayları nasıl bağlamış."

"Peki ya *Rezervuar Köpekleri*'ndeki ajan, Bay Turuncu muydu neydi, hani şu kenefte kamuflaj için tüm ayrıntılarıyla uyuşturucu öyküsünü anlatan. Öyküyü ezberlerken şef ona sadece ayrıntıları hatırlaman gerekiyor diyordu. Bu sana inanmalarını sağlayacak. Olay, diyor, erkekler tuvaletinde oluyor. Onun hakkında her şeyi bilmen lazım. Kâğıt peçete var mı, veya el kurutma makinesi, sabun ne türden. Pis kokuyor mu. Piçin teki bölmelerden birini cıvık bokla kirletmiş mi... Her şeyi."

"Off, kusacağım..."

5

Bitki düğünleri

Linnaeus

Karımın hamileliği artık belli oluyordu. Kulağa masumca gelen bu ifade farklı bir gerçeğe dayanıyor, eğer size şeyi söylesem, nasıl desem ki... karım benden hamile değildi, yani hamileliğinin yaratıcısı ben değildim. Baba başka birisiydi, o ise hâlâ benim karımdı. Hamilelik ona iyi geliyordu, hareketlerine bir tür dinginlik getirmiş, sivri omuzlarına hoş bir dolgunluk sağlamıştı.

Boşanma davasının son duruşmasından sonra onu evine kadar uğurladım. Böyle durumlarda insanlar ne yapar? Birkaç gün önce yakında bir yer kiralamıştım, Ema birlikte son bir fotoğraf çektirme fikrini verdi, bana çılgınca geldi. Tam düğünlerdeki gibi. İlk fotoğraf stüdyosuna girdik. Fotoğrafçı resim çektirme nedenini mutlaka öğrenmek isteyen şu sevimli geveze yaşlılardandı. "Aile fotoğrafı mı?" – sanki objektif seçimi buna bağlıydı. Pozumuzu uzun uzun ayarladı, elimi omzuna atmamı, sonra el ele tutuşmamızı istedi, yüzlerimizi birbirimize çeviriyordu, vizörden bakıyordu, sonra yine yanımıza geliyordu. Sonunda deklanşöre bastı, bizi mutlu bir aile hayatı ve bol çocuk dilekleri yağmuruna tuttu, anlaşılan karımın hamileliği gerçekten belli oluyordu, sonra da gitmemize izin verdi.

00

"90'ların en müthiş olayı hâlâ *Trainspotting*'deki şu İskoçya'nın en kirli tuvaletine dalış sahnesi."

"Bir de Fassbinder'in, Antonioni'nin filmleri var, her yerde önemli bir kenef sahnesi görürüsün. Peki ya Kusturica, şu tuvaletteki komik intihar teşebbüsü sahnesi? *Babam İş Gezisinde*'deydi galiba. Sifon kordonunu boynuna geçiriyor ama neticede ölmek yerine sifonu çekmekle kalıyordu."

"Sevmiyorum Kusturica'yı. Tembel ve sıkıcı. Balkan tekesi, aşırı duygusal."

"Tamam ya, boş ver Kusturica'yı. Nadja Auermann'ın Helmut Newton'a klozet üzerinde poz vermesine, Naomi Campbell'ın külodunu indirmiş halde aynı mekânda çökerek lıkır lıkır bira içmesine bir bak. Hem de ilk albümünün kapağında. İnsanın yeniden klozet olarak dünyaya gelesi geliyor."

"Yıllar önce Hong Kong'da Asyalı umumi tuvalet işletmecileri ve camianın uzmanları bir sempozyum için bir araya gelmişler. Bir gazetede yazmışlardı. Ve orada ne tür bildiriler okumuşlar, biliyor musun? 'Kötü Kokuları Yok Etmenin Pratik Yöntemleri', 'Guantsu Bölgesinde Umumi Tuvaletlerin Tarihi Gelişimi' türünden şeyler. En dehşet başlık da 'Kore Cumhuriyeti Umumi Tuvaletlerinde Toplumsal Tatmin Analizi'ydi. O gazete parçası bir yerlerde duruyordur herhalde."

"Bir arkadaş Pekin'e gitmişti ve oradaki havaalanı tuvaletini anlatmıştı. Hücrelere bölünmüş upuzun bir hangar, bölmelerin

yüksekliği de bir metreyi aşmıyormuş, Çinliler ufak tefek ya, üstüne üstlük tavanları da yokmuş. Hücrende çömüyorsun, belinden yukarısı ortada, sağında solundaysa kibar Çinliler sana başlarını eğerek gülümsüyorlar. Altında da bir çöngül akıyor, eğer dikkatle bakarsan içinde solunda kalan herkesin dışkısını görebilirsin."

"Askerde aynı tuvaletlerden vardı. Şimdi onları sadece hatırladığımda bile gözlerim bulanık görmeye başlıyor. Dezenfekte etmek için kireç döktürüyorlardı. Resmen kör oluyorsun. Kenefler-den çavuşlar sorumluydu ve öfkelerini bizlerden birinden çıkarmak istediklerinde onu temizliğe gönderiyorlardı. Çömezlerden biri öç almak için mutfaktan tam bir kilo maya çalıp deliklere dökmüştü. Ve o vızır vızır kaynayan kazan taşmasın mı, etrafa yayılmasın mı..."

"Berlin'de de bir tuvalette 'Bok yiyin. Milyonlarca sinek yanılıyor olamaz' yazıyordu. Almanca tabii ki."

"Fazladan sos isteyen var mı?"

"Tuvalet yazılarının *Tarih*'te ayrı bir bölümü olacak. Neden insan tam da orada kendini rahat hissedip yazıyor? Orada yazı yazanların çoğunun tuvalet dışında bu eğilime sahip olduğunu hiç sanmıyorum. Kâğıt üzerine tek bir satır bile yazmadıklarından eminim. Ama tuvalet duvarı özel bir medyadır. Oradaki yayın farklı bir mutluluk getiriyor. Yoksa insan kendisiyle baş başa kaldığında bazı gizli mekanizmalar mı çalışmaya başlıyor – yazmaya, işaret bırakmaya yönelik temel bir içgüdü gibi. İlkel insanlar tüm mağara resimlerini çömelmiş vaziyette çiziktirmişse hiç şaşırmam."

"Ama bunu kanıtlamak zordur, çünkü dışkının ömrü azdır, parçalanma süresi kısadır."

"Yine de mağara resimlerinin etrafındaki bölgelerin incelenmesi fena olmaz. Ama tuvalet yazılarına dönelim. Dünyadaki en yalıtılmış ve en ıssız yerin son derece umumi olduğu ortaya çıkıyor. Zamanında hükümet karşıtı sloganlar sadece orada bulunabilirdi. Toplumun tüm cesareti tam da oraya, kenef duvarına akıtılıyordu."

"Mahrem tuvalet devrimleri. Böyle cesaretin, böyle toplumun

içine edeyim! Tam da korkudan altına ederken duvarlara 'Kahrolsun Todor Jivkov', 'Komünistleri s.keyim' yazacaklar. Duymak bile istemiyorum. Tüm götü boklu muhalefetimiz böyle işte. Bu insanların karşı çıktıkları tek umumi yer, umumi tuvaletler olmuştur."

"Yoğun ve uzun alkış sesleri..."

"Yıllar önce bir tuvalette 'Kendini zorlama, burada asgari iş sınırı yok' yazıyordu."

"Tamam işte, ben ne dedim... Tuvalet gözetlenmeyen tek umumi yerdir. Hükümetin mevcut olmadığı tek gerçek ütopya, herkes eşit ve içeriye girme amacını gerçekleştirme kılıfı altında istediği her şeyi yapabiliyor. Cezasız kalacağın kesin. Bu duyguyu sadece tabutta veya tuvalette hissedebilirsin. İlginç olan, her ikisinin de benzer boyutlarda olması. Diğer taraftan, tüm bu sloganlarda..."

"'Özgürlük ihtiyacı olarak doğal ihtiyaçlar.' Al sana bir tez konusu."

"Dur biraz... Aslında tüm bu tuvalet duvarı sloganlarının siyasal dürtüden tümüyle yoksun olmaları mümkün. Her şey sadece dilin isyanı olabilir. Tuvalete sadece bedeninin alt kısmı değil, onunla birlikte dilin de giriyor. Dilin de uçkurunu çözüp kenarını rahat bırakma, bütün o berbat günü, bütün o boktan hayatı boyunca birikenleri kusma ihtiyacı var. Salakça laflar duyuyorsun, salakça gazeteler okuyorsun, salak insanlarla konuşuyorsun ve tuvalette tek başına kaldığında gayet insani bir şekilde duvara 's.ktir' yazmak geliyor içinden. Bunlardır dilin küçük ve büyük ihtiyaçları. Şimdi de, kenef muhabbeti yaparken, aslında dil hakkında konuşuyoruz."

"Ciğerlerin soğuduğunu ve beynin donduğunu söyleyeyim sadece – ve benim gitmem gerekiyor. Karım ne konuştunuz o kadar diye sorarsa, 'boktan şeyler' diyeceğim."

"İşte söyledin! O pek hassas dilinle! Çocuklar, onun şerefine içelim. Sanırım bu bir aydınlanma."

6

Birinin "Bu roman güzel çünkü tereddütlerden örülü" demesini isterdim.

Ertesi gün geç uyandı. Akşamdan kalanların hiçbirini toplamamıştı. Kül tablaları yeni sönmüş yanardağlar gibi iğrenç kokuyordu, yanardağlar aslında iğrenç kokar mı onu da bilmem. Dün kiraladığı yeni daireye taşınmak için ona yardım eden üç arkadaşıyla kafaları çekmişlerdi. Bütün akşam kenef muhabbeti yapmışlardı. Sohbeti o yöne kendisi itiyordu. Herkes için en iyisi buydu. Hiç kimsenin olup bitenler hakkında konuşası yoktu. Hiç kimse sözünü bile etmemişti. Bir sohbeti canlı tutmanın en iyi yolu, belirli bir konudan kaçınmaktır. Yataktan kalktı, aslında elbiseleriyle, doğrudan yerdeki yatak şiltesinin üzerinde uyumuştu. Banyoya yöneldi, kitapla dolu bir kutuya takıldı ve küfretti. Tüm bunları ne zaman düzenleyecek: kutular, kitapla dolu çuvallar, hâlâ parçalara ayrılmış halde dikilen yatak, fi tarihli daktilo ve diğer ıvır zıvırlar. Bir de oda ölçülerine göre devasa bir bambu sallanan koltuk – mekânın neredeyse yarısını kaplıyor ve bütün bu kargaşaya asi bir zarafet katıyordu. Banyo dönüşü koridordaki kutu yığınının yanından temkinli bir şekilde geçti ama odada kafasını eski kiracılardan kalma, oldukça alçakta sallanan bir avizeye çarptı. Kendini koltuğa bıraktı ve günlerdir ilk defa düşünceye daldı. Düne kadar her şeye sahipti, şehrin güzel semtlerinden birinde geniş bir daire, telefon, iki kedi, oldukça iyi bir iş, sık sık görüştükleri iki-üç dost aile. Karısını saymadı. Son birkaç aydır sadece misafir önünde konuşmalarına rağmen evi ayakta tutan güç oydu. Sessiz ve sakin bir

ortam, geriye tek bir şey kalıyordu – yazacak zamanı bulmak. Tüm bunlar birkaç gün içinde yok olmuştu. Yıkımın başlangıcı en az bir yıl öncesine dayanıyordu aslında ama her ikisi de bir tür mazoşist zevkle gözlerini kapamıştı. Kalktı ve çantasındaki el sürülmemiş stoklarından bir paket sigara çıkardı. Dün akşam diğerlerinin tümünü içmişlerdi. Otuz yaşında her şeye yeniden başlamak gibi bir niyeti hiç yoktu. Yeniden başlamak. Ne salakça bir ifade, tam ikinci sınıf roman ve gişe filmi repliği. Her şeye sırtını dönmek. Düşüp yeniden ayağa kalkmak. Yeni bir başlangıç için azim. Saçmalıklar.

Nereden başlanacak? Hem nasıl bir başlangıç olacak? Beş yıl geriye mi dönmeli? Yok, beş yıl oldukça az. On, on beş... Her şeyin başlangıcı çok daha erkene uzanıyor.

Öğle vakti yaklaşıyordu. Birkaç seçeneği vardı. Her şeyi bırakıp başka bir şehre kaçmak, becerebilirse – başka bir ülkeye. Tuvalette kendini asmak. Tüm parasını toplayıp beş karton sigara ve o kadar şişe de rakı aldıktan sonra odasına kapanıp geberip gitmeyi beklemek. Aşağıya inip sandviç ve duble kahve almak.

On beş dakika sonra sonuncu seçenekten başlamaya karar verdi.

7

Siyah bir böcektir bu gülün kilisesindeki papaz.

Trajiğin ne olduğunu artık bilmediğimiz bu ortamda roman nasıl mümkün olabilir ki? Ulvi olan yok olmuşsa, tüm öngörülebilirliği ve daha da kötüsü, yıkıcı tesadüflerinin cılız gizemiyle hayatımızda sadece gündelik olan kalmışsa, romanın düşüncesi bile nasıl mümkün olabilir ki? Gündelik hayatın sıradanlığı – trajik ve ulvi olanın ışığı ancak burada parlar. Gündelik hayatın bayağılığında.

Bir zamanlar, zamanın hâlâ yavaş aktığı ve dünyanın hâlâ sihirli olduğu günlerde, şu büyü reçetesini bir yerde duymuş veya kendim uydurmuştum. At kuyruğundan bir kıl koparıp kırk gün suda tutarsan kıl yılana dönüşür. At bulamadığım için eşek kuyruğu kılıyla denedim. Kırk gün dayandım mı, kıl yılana dönüştü mü hatırlamıyorum, kuyruğun da at kuyruğu olmadığı düşünülürse büyük bir ihtimalle dönüşmemiştir.

Her neyse, şunu keşfettim: Büyü hakkındaki rivayetin kafanda bir dakika kalması, tüm eşek götlerinin sana gösterişli Gorgonlar gibi görünmesi için yeterlidir. Gorgon'u eski bir resimli Yunan mitleri kitabında okumuştum. Kapağında Levski baskısı olan dar çizgili geniş bir deftere yazdım onu. Varoluşun bana sunduğu ilk mucizeydi, günlük hayatın ilk gizemi. Eşek götlerini, şu andaki gibi, büyüsü bozulmuş bir halde, sadece eşek götü gibi görsem ne yapardım? Bu arada uzun zamandır eşek götü görmedim.

Buraya, daha antik dönemde bile Epikür ve öğrencisi Lukretius'un canlı varlıkların nem (*sic*) ve güneş ışığının etkisiyle ken-

diliğinden ortaya çıktığı konusunda ısrar ettiklerini ilave edebiliriz.

Ontogenez gerçekten filogenezin bir tekrarıysa, başka bir ifadeyle bir insan hayatı içinde tabiat tarihinin tüm çağları tekrarlanıyorsa, çocukluk on yedinci ve on sekizinci yüzyılların arasında bir yerdedir. En azından tabiata duyulan sevgi açısından durum böyledir. Linnaeus, bir nevi Âdem gibi bitkilere isim veren ve çift isimli taksonomiyi –veya *nomina trivialia* (basit isimler) olarak bilinen sistemi– getiren şu adam, erken dönem çalışmalarından birine "Bitkilerin Nişanlanmasına Giriş" adını vermiş (çalışma on sekizinci yüzyılın başlarında yazılmış, fakat ancak 1909 yılında yayımlanmış). İşte bu elyazmasından alınmış, ama Andersen'e de ait olabilecek bir tozlaşma tanımı:

Çiçeklerin taç yapraklarının kendi başlarına tozlaşma sürecine bir katkısı yoktur, onlar zifaf döşeği görevi görür sadece. Yüce Yaradan bu döşeği mükemmel bir şekilde düzenlemiş ve güzel kokularla doldurarak değerli bir yatakla süslemiş ki, damat ve gelin düğünlerini en görkemli bir şekilde kutlayabilsinler. Zifaf döşeği hazır olduğunda damadın sevgili zevcesine sarılıp içine boşalma ânı gelir...

8

*Sub rosa dictum.**

"Hamileyim," dedi karım o gece. Sadece bu kadar. Sinema ve edebiyat böyle durumlar için iki tepki şekli öneriyor:

a) Erkek şaşkın ama mutlu. Aptalca bakınıyor, eşinin yanına gidiyor ve ona sarılıyor. Dikkat ediyor, aman bebek zarar görmesin. Onun daha sadece bir hücre topluluğu olduğunu bilmiyor. Bazen kulağını karnına yaslıyor, eh, tekme atması için de erken. Yakın planda kadının gözleri, derin ve nemli, artık anne gözleri.

b) Erkek için kötü bir sürpriz. Romanın başından beri onda itici bir şeyler hissetmişsinizdir ve işte şimdi, öğrendiği anda, tüm ikiyüzlülüğü hamilelik testinin üzerindeki kırmızı çizgi gibi ortaya çıkıyor. Rahatsız oluyor, bunu gizlemeyi de pek beceremiyor, bu çocuğu istemiyor, kadına yalan söylemiş. Yakın planda kadının gözleri.

Anlayacağınız Ema eve döndü, üzerini hiç çıkarmadan karşıma oturdu ve sadece "hamileyim," dedi. Kimden olduğunu belirtmesine gerek yoktu. Yaklaşık altı aydır birlikte yatmıyorduk. O sadece "hamileyim," dedi ve yukarıdaki iki seçeneği geçersiz kıldı. Bir tepkim olmadı. Böyle bir durum hakkında bir şey okuduğumu hatırlamıyorum. Eşinin başka birinden hamile olduğunu öğrenmek insanın hayatta, yok, birkaç hayatta bir kere başına gelebilir. Tepiniyorsun, küfrediyorsun, masayı ters çeviriyorsun, en sevdi-

* "Gülün altında söylenen (şey)" olarak Türkçeleştirilebilecek bu Latince deyim "aramızda kalsın" anlamında kullanılır. –*y.n.*

ğin vazoyu kırıyorsun. Bu ânın değerlendirilmesi gerekiyor. Dışarıda şimşekler çakıyor. Fırtına geliyor. Dünya tepkisiz kalamaz. Alakası yok. Çok ağır bir şekilde sigara yakmayı denedim. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Karım sanki sessizliğimden ürktü ve bebeği ona ultrasonda gösterdiklerini söyledi, minnacıkmış, bir buçuk santim.

Ne söyleyeceğimi bilemiyordum, itiraf ettim. Hiçbir nefret, hiçbir kıskançlık hissetmediğime şaşırdım. Akla hayale sığmayan bir şeye nasıl tepki gösterirsin? Ne yapabilirsin?

Çocuğun da, benim de kalmamızı istediğini söyledi.

Ema'nın yanında iki ay daha kaldım.

Çocuk büyüdü, sekiz-on santim oldu.

Her gün hayalimde ondan, kedilerimden, odamdan ayrılıyordum.

Hiç kimsenin karar almadığı iki ay.

Her geçen gün karın gözlerinin önünde anneye dönüşüyor, sense çocuğun babası olamıyorsun.

9

TUVALETİN DOĞAL TARİHİ'NE DOĞRU

Bir öykü nereden başlar? Başında neler söylenir? Öfkeden mi başlamalı, Homeros'un yaptığı gibi? Veya isimlerden mı? Eğer Eflatun'un *Kratylos*'ta söylediği gibi, isimlerin özünde hem Yunanlar hem barbarlar için bir doğruluk payı varsa, demek oradan başlanmalı.

Bugünkü klozetten İngilizcedeki *closet*'e dönersek Latincedeki *claudo, clausis*'e ulaşırız, ki bu kelimeler daha ilk anlamlarıyla kilitlenmeyi ve kapanmayı vurgular. Bu Latince fiilin diğer anlamları, tamamlama üzerinde duruyor – "bitirmek", "sonuçlandırmak". Bir de "gizlemek", "örtmek" anlamı taşıyor. Romalılar her şeyi tek kelimeyle ifade etmeyi beceriyormuş. Demek tuvalet içine kapandığın, kilitlendiğin ve yapacağını tamamladıktan sonra yaptığını gizlediğin bir şeydir. Sorun Romalıların tuvalette ne yapılması gerektiğini tam olarak belirtmemeleridir. Belki de orada her şey yapıldığındandır. Efes'te örneğin, iyi korunmuş bir Roma tuvaleti görülebilir. Havadar, mermer oturaklı, aralarında bölmeler yok. Hemen umumi hamamın yanında, aralarında üstü kapalı geçit gibi bir şey var. Hamam sonrası Romalı soylular mermer otura kların üzerinde rahat rahat oturup tüm öğleden sonrayı ferahlatıcı sohbetlerle geçiriyormuş. *Un momento!* Bir şey unuttuk. Tabii ki sıcak gövdelerini hemen soğuk mermerin üzerine bırakmıyorlarmış, taşları insan vücudu sıcaklığına gelene kadar ısıtma işini kölelerin çıplak popolarına bırakıyorlarmış.

İsimlere dönelim. Bu coğrafi boylamlar için *kenef* sözcüğünün

kulağa sanki daha bir doğal geldiğini düşünmüyor musunuz? Birçok saygın vatandaşın sandığı gibi bu kelime beş para etmez serseriler tarafından uydurulmamıştır. O, eski Arapçada "gözden saklı olan" anlamına gelen *kanif* kelimesinden geliyor. Buraya Türkçe ile geldiği için veya tuvaletlerimize kenef sözcüğü daha çok yakıştığı için bize yakın geliyordur belki. Nayden Gerov'un altı ciltlik sözlüğünü açtığımızda bu rahatlama yeri için daha da somut ve örtmecesiz bir isim keşfediyoruz. Anadilimiz geçen yüzyılın sonlarında bu yeri cesurca *sıçmahane* ve *memişhane* olarak adlandırıyor. Dedem bu yüzyılın sonunda onu aynı şekilde isimlendiriyor, hem de Nayden Gerov'u okumadığı halde. O hâlâ memişhanenin evinin içinde, mutfağın hemen dibinde olabileceğini hayal edemiyor. *Dışarıya çıkmak* çok daha terbiyelidir. Eyleme bire bir denk düştüğü gibi, aynı zamanda üstü kapalı bir ifade. Dışarıya, evin arkasında bir yere – o neslin kökleşmiş bir inancı. Aslında her erkek, arabayı yolun kenarına çekerek doğayla o nemli bütünleşmeyi hissetmiştir. Çalıların arkasında veya üstüne geç Picasso tarzında bir şey bile çizebileceğin karın bakir beyazlığı üzerinde...

Belki de başlangıç bir tarihle harekete geçmeli, zaman içinde konumlandırılmalı, rakamlar mevcut olmalı.

1885 yılında İngiltere'de ilk yeraltı WC yani *watercloset* açılmış. Sadece erkekler için. Herhalde kadınların benzer ihtiyaçlar duyduğunu farz etmek en azından edebe aykırı olduğundan. Yeraltında olmasına rağmen akan suyu olan umumi tuvalet hiç de *underground* değilmiş, fayansları, pirinç kaplamaları, ağır meşe kapılarıyla itibarlı ve asil duruyormuş, bir nevi *pub* gibi, içinde içtiğin değil de, içtiklerini boşalttığın bir *pub*, tabii ki etrafa dökmeden. O günlerden, huzura kavuşmuş isimsiz bir kullanıcının WC'yi icat eden Thomas Crapper'a yazdığı bir methiyesi kalmış. Şöyle bir şey:

Sonsuz teşekkür ediyoruz
Bay Thomas Crapper adlı kişiye

Kar beyazlığı içinde oturuyoruz
Bu bizim için gerçek bir hediye.

Bir tarih kitabı nereye kadar genişletilebilir? Kişisel öyküler, herhangi bir kişisel tecrübe, günlük hayat, efsaneler dahil etme hakkını tanıyabilir mi kendine? Durree'nin *Bitkilerin Olağanüstü Tarihi*'nde, Aldrovandi'nin *Yılanlar ve Ejderhalar Tarihi*'nde ve Johnston'ın *Dörtayaklıların Tarihi*'nde yaptıkları tam da budur. Doğa biliminin –en azından onu on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda tanıdığımız haliyle– kendi alanı konusunda bir çekincesi yoktur. Böylece Aldrovandi'nin tarih kitabı etimoloji, yapı, beslenme, çoğalma, şiirsel tanımlamalar, tuzaklar, alegoriler, sırlar, semboller ve amblemler, dedikodu ve efsaneler, deyimler, mucizeler, rüyalar ve yemek hazırlama yöntemleri içerir.

Ara sıra tuvaletle ilgili ilginç öyküler ve dedikodular ortaya çıkıyor. İki-üç yıl önce gazeteler "İsveçli, klozetin içinde boa buldu" haberiyle çalkalandı. İsveçli şu bildiğimiz yere işini yapmaya gidiyor, kendi evinde, klozet kapağını açıyor ve tam oturacak ki, aşağıda bir şeyin kıpırdadığını fark ediyor, sarmal gibi dolanmış gerçek bir boa. Öykü daha sonra ne olduğu konusunda –İsveçli ısırıldı mı, yoksa otomatik olarak sifona mı bastı– sessiz kalıyor.

Bu tür dedikoduların belirli aralıklarla ortaya çıktığı bir gerçektir. Tuvalet hoş bir şeye dönüşene dek medenileştirilmiş olsa da, yeraltı âlemiyle bağlantısını ve kasvetini korumaya devam ediyor.

30'lu yıllarda New York kanalizasyon kanallarının timsahlarla dolup taştığı dedikodusu yayılmaya başlamıştı. Peki bu iş nasıl olmuş? Bir aile Florida'ya tatile gitmiş ve oradan iki minik timsah getirmiş. Bir süre, ne kadar olduğunu artık kendileri bilir, onlarla mutlu mesut yaşamışlar ama bir gün pes etmişler ve timsahları kanalizasyon kanalına atmışlar. Fakat sürüngenler pes etmemiş, ölü fare ve çöplerle beslenmişler, üstüne üstlük çoğalmaya bile başlamışlar, New Yorkluların dehşetini düşünün! Daha sonra *New York Times* gibi ciddi yayınların haberi yalanlaması, New York vatandaşlarının yeraltının gerçek bir cangıl olduğuna kesin olarak inan-

malarını sağlamış. Bu timsah meselesinin ne kadar doğru olduğunu bilemem ama ben şahsen, bir gün çeşmeyi açtığında musluktan su yerine bir suyılanının süzüldüğüne yemin eden yaşlı bir kadın tanıyordum. Mesele sadece boyut farkı.

Tabii ki bu doğal tuvalet tarihine masa başında yaptığımız tuvalet konulu sohbetimiz de girecek. Onsuz nasıl olur ki? Aslında her tür öykü, en önemsiz olanlar bile tarihe girecek. Özellikle de önemsiz olanlar. Arkadaşım Venzel'in şahsen anlattığı şu öykü gibi:

Bir üniversitenin kenefine giriyorum. Şu ortak olanlardan. Ama her taraf boka boyanmış durumda. Artık öğrenci de değilim ki umursamadan girip çıkayım. Ve tam o anda kapıya vuruluyor. Dolu diyorum. Dışarıdan dehşet bir kadın sesi: Afedersiniz. Ama korkunç derecede seksi bir ses. Ve nasıl desem, elim ayağım bağlanıyor. Şimdi bu boka boyalı keneften nasıl çıkacağım, bu çıtır benden sonra içeriye girdiğinde tüm bunları benim yaptığımı sanacak diye düşünüyorum. İşte böyle içeride duruyorum, işimi bitirmişim ve dışarıya nasıl çıkacağımı bilemiyorum. Biraz oyalanırsam belki gidebilir. Ama gitmezse tüm oyalanma benim aleyhime olacak. Bu sürede rahatlıkla tüm kenef boka boyanabilir. Sonra git anlat kıza senin yapmadığını. Kravatın ve doğal deriden çantan olsa n'olur ki? Onun için gerçek bir bok torbasısın. Boktan bir durum, yanlış bir umumi tuvalet sistemi, hiçbir çıkış yolu yok, hiçbir pencere yok. Kravatlı ve ceketli olsan bile bu boklu ortamda dehşet derecede ahlaksız görünüyorsun. Sapığın tekisin! Kız ise dışarıda bekliyor ve herhalde kudurmak üzeredir. Ve o anda karar verdim. Kravatımı çıkardım, cebime tıktım, gömleğimin önünü açtım, ceketimi kolumun üzerine attım, gömleğimin kollarını ta dirseklerime kadar sıvadım. Görünmez hale geldim, bu berbat kenefin bir parçasına dönüştüm. Şimdi bile böyle bir durumla baş etmenin en doğru yolunun bu olduğunu düşünüyorum.

Kapıya bir tekme vurup çıktım.

10

Onu gören olmamıştır, ama o var...

Nikâhtan sonra birkaç yıl karımın evinde oturduk. Aslında onun anne babasının evinde. Ema'nın onlarla olan ilişkisi son derece gergindi, benim oraya gitmemle daha da kötüleşti. Daire iki aile için küçüktü. Biz teraslı, dar bir odada barınıyorduk. Mutfak ve tuvalet karşılaşma ihtimalinin mevcut olduğu tek alanlardı. Karım anne babasının salonda televizyon seyrettiği ânı yakalayıp akşam yemeği için apar topar bir şeyler hazırlıyor, sonra onları odamıza taşıyordu. Geriye, gerginlik alanı olarak, tuvalet kalıyordu. Dairedeki tüm sesler konusunda birtakım hisler geliştirmiştim, kimin ne zaman elini yüzünü yıkamaya veya tuvaleti kullanmaya hazırlandığını önceden anlayabiliyordum. Ema'nın babası da bizimle kesişmemek için kendi adına çaba gösteriyordu sanırım, çünkü hiç görüşmeden birkaç ay geçirmeyi başarıyorduk. Yaşadığımız bu 70 metrekarelik alandan çok şehirde bir yerde görüşme ihtimalimiz daha fazlaydı (öyle durumlarda sadece soğuk bir şekilde başımızı eğerek selamlaştığımız olmuştur). Onunla kavga ettiğimizi hatırlamıyorum, hiç konuşmadığımız düşünülürse bu tabii ki imkânsızdı. Ama şimdi bile gerginliğin nereden gelip biriktiğini söyleyemiyorum. İki insanın birbirine tahammül edememesi veya bu duygunun tam tersi için bir bahaneye ihtiyaçları yoktur. Aslında bahaneler bu yapay gerginliği olsa olsa dağıtabilirdi. Ama biz onlardan dikkatle kaçınıyorduk. Dört yıl sonra orada sadece karımla ikimiz kaldığımızda da bu gerginlik yok olmadı. İş-

te evliliğimizin en esrarengiz kısmı. Anne babası artık yoktu (şehrin diğer tarafında küçük bir yer bulmuşlardı kendilerine). Yakın zamana dek ulaşılmaz olan salon ve mutfak bölgelerine kadar rahatça yayılabiliyorduk. Tuvalete istediğim zaman girip istediğim kadar kalabiliyordum. Her şeye rağmen gerginlik bu evin havasında aşikâr bir şekilde yayılmaya devam ediyordu. Mobilyalara, duvar kâğıtlarına, halılara sinmişti sanki. Korkunç kavgalar başladı aramızda. Öylesine, hiçbir neden olmadan. Herhangi bir neden hatırlayamıyorum. Sanki o dört yıl boyunca küçük odamıza tıktığımız her şey şimdi özgürlüğüne kavuşuyordu. Ema'yla babası arasındaki ilişki ilginç bir şekilde aramızda tekrarlanıyordu. Delirdiğimi hissediyordum. Duvar kâğıtlarını değiştirmeyi teklif ettim, iki eski koltuğu attık, odaların düzenini tanınmayacak derecede değiştirdik. Bana mahsus olmayan bu girişkenliğimin nedenini ona söylemedim ama tahmin ettiğini sanıyorum. Hiçbir şey işe yaramadı. Durmadan usanmadan çalışan ve her şeyi bozan, yok edilemez bir mekanizma vardı.

O günlerde yazdığım öyküler (onları düzgün bir telif ücreti karşılığında takma adla yayımlayan yüksek tirajlı zayıf bir dergi keşfetmiştim) gittikçe daha paranoyakça oluyordu. Bir tanesinde, sanırım adı tam da "Mekanizma" idi, uzun yıllar boyunca cinayet öyküleri, doğaüstü ve benzer olaylarla ilgilenen çok da popüler olmayan bir günlük gazetenin basımında kullanılan eski bir matbaa makinesi anlatılıyordu. Gazete iflas ediyor ve makineyi bir depoya kaldırıyorlar. Bir ay sonra gazete şaşırtıcı bir şekilde piyasaya çıkıyor. Onu kimin çıkardığını kimse bilmiyor. Eski editörlerin şaşkınlığı daha da büyük. Olayın en ilginç yanı da, gazetenin bir gün önceden çıkıp, bir sonraki günün olaylarını anlatması. Olacak cinayetleri, kazaları, tecavüzleri tüm ayrıntılarıyla anlatıyor. Sonunda tüm bu olayın arkasında matbaa makinesinin kendisinin olduğu ortaya çıkıyor, bu gazeteyi öyle uzun yıllar boyunca çıkarmış, sayfalarındaki mürekkep ve kanla o kadar uzun yaşamış ki, insanlar olmadığında bile, kendiliğinden, dehşet verici bir hızla çalışmaya devam ediyormuş.

Ema ile evliliğimizi yıkan mekanizma nerede gizliydi? Zamanında orada kaldığımız için kendimi asla bağışlamayacağım, ama evimizi değiştirseydik bile işler düzelir miydi, ondan da emin değilim. Durum fazla ileri gitmişti. Artık ayrı odalarda yatıyorduk. Sabahları tuvaletin önünde karşılaşmamak için uygun ânı yakalamaya çalışıyorduk. Her şey tekrarlanıp duruyordu. Bu durumun Ema'yı da üzdüğünü anladım ama hiçbirimiz başka bir adım atacak, başka bir jest yapacak durumda değildik. Mekanizma çalışmaya devam ediyordu.

11

Sadece ve sadece fiillerden oluşan bir roman düşünüyorum. Açıklamalar, tanımlamalar filan yok. Tek dürüst olan fiildir, soğuk ve tamdır. Başlangıç üç geceme mal oldu. Sigara üzerine sigara emiyordum ve sonuç olarak hiçbir şey yazamadım. İlk fiil ne olmalıydı? Her şey zayıf geliyordu, tam olmuyordu. Her fiil bir sonrakiydi aslında. "Doğurmak" fiili üzerinde duracak olursak hemen ondan önce "hamile kalmak" var, ondan önce de "cinsel ilişkiye girmek", "arzulamak" ve böylece geriye doğru, ta "doğurmak" fiiline kadar yine. Manyak bir kısırdöngü! Her düzeyde fiiller var – homeostasis elde etmek için organizmanın içindeki sıvı hareketi, hücre zarının titreşimi, sinir hücrelerinin sinyal iletmesi, alveollerdeki fiiller.

Her şeyin fiille başladığından eminim. Başka türlüsü olamaz. Kalktım. Işığı açtım. Pencereye doğru yürüdüm. Karım girdi. Yatıyor musun? Hayır.

Omuz silkip çıktı. Yatağın kendine ait kısmını nasıl hazırladığını, iki kedinin de ânında yanına battaniyenin altına süzüldüğünü hayal ettim.

12

Sadece bayağı olan ilgimi çekiyor.
Başka hiçbir şey beni o kadar eğlendirmiyor.

Evliliğim konusunda kendimi ne denli akılsızca kapatmaya başladıysam –her şeyden önce onun hakkında konuşma bakımından kapatma söz konusuydu– tuvalete o kadar azimle gömülüyordum. Sanki tek orada, o odada ("alan" kelimesinden nefret ediyorum) ve onun dilinde rahatlayabiliyordum.

Her türden bilimsel kitaba verdim kendimi ve biraz habis bir mutlulukla tuvaletten ne denli çekingen bir şekilde –ya da tiksintiyle– kaçınıldığını keşfettim. Dil bu konuda susuyordu. Tuvalet hiç kimsenin konusu değildi, hiçbir disiplinin alanına girmiyordu. Onu bir alan, binanın bir parçası, yapı olarak aramaya karar verdim. Mimarlık konusunda her şeyi yalayıp yuttum. Köy ve şehir evleri, şehir merkezi ve çevresi, şehir planlama ve kanalizasyon hakkındaki oldukça geniş bölümlerin sonlarına doğru bir yerde, son derece tutumlu bir-iki satırdan başka bir şey çıkmıyordu. Her şeyi tuvalet bağlamında okumaya başladım; bazı yerlerde güya başka bir amaçla söylenen bir şey keşfettiğimde onu konuya doğru çekiyordum. Garfinkel'in *Günlük İşlerin Rutin Temelleri*'ni incelediği, sosyolojinin günlük hayatın sıradanlığını anlattığı yerde ben, gizli bir mutlulukla kendi konumu keşfediyordum. Güya "dolaysız sosyal tecrübenin dünyası"nı (*sociale Umwelt*) inceleyen Schütz'ü keyifle okuyordum; kendisine göre, alıntılıyorum, "etrafımızdakilerle sadece yaşanan zamanı değil uzamsal dünyanın ortak kullanılan bir bölgesini de paylaşıyoruz. Bu durumda ötekinin

bedeni benim kullanım alanımda, benim bedenim ise onunkinde oluyor." Schütz lafı tam da o yere doğru çekmiyor muydu? Tuvalet koşulsuz olarak verilmiş olan, ancak sorgulanması gereken ilk temelin (*Uhrgrund*) bir parçası değil miydi? Schütz, alanı tuvalet olacak yeni bilimin baş yetkilisi olmak üzere çağırılmıştı. "Yalnızlığın ve tek başınalığın gölgeli mekânı"nı, *politikon*'a karşıt olan gerçek *oikeion*'u arayan Lyotard'ı da davet ettim. Lyotard'ın ne aradığını biliyordum.

30'lu yıllarda Ortega y Gasset "ev duvarlarına bulvarların ve meydanların anonim kokusunun sinmiş olmasından" şikâyet etmiş. Ona evdeki en sakin ve en yalıtılmış yeri sunabilirdim. Uygarlığın son sığınağını. Kendimi, bu insanlara ev cennetinin katlarını gezdirmek isteyen yeni bir Vergilius gibi görüyordum.

13

Carlson mı? O iyi niyetli bir pedofil değil miydi...

"Kadınlar çok yemek yiyince karınları şişiyor ve çocuk yumurtluyorlar işte." Çocuklar doğayı böyle açıklıyor.

Onlarla yetişkinlermiş gibi muhabbet etmeyi seviyorum. Aslında yetişkinlerle daha fazla sıkılıyorum. İşi pek yokuşa sürmeden başlıyoruz.

"Kimler yumurta yumurtlar, biliyor musun?"

"Tavuklar yumurta yumurtlar. Onlar inek ya da saat yumurtlamaz."

"Peki tavuğu kim yumurtlar?"

"Şey... ağaç." İşte böyle kolayca kaçıyor paradoksun kapalı çemberinden, türü kolaylıkla değiştiriyor.

"Peki ağacı kim yumurtlar?"

"Tohum." Anlaşılan burasını artık öğrenmiş. Biraz hayal kırıklığı içinde zorlamaya karar veriyorum.

"Tohum mu? O kadar küçük bir tohum böyle kocaman bir ağacı nasıl doğurur ki?"

"Şeeey..." Bir dakikayı aşan bir süre için düşünüyor. Cümlem onu şaşırtmış durumda. Normali daha büyük olanın daha küçük olanı doğurmasıdır, burada ise... "Şeeey, öyleyse kökler!"

"Peki kökleri kim yumurtlar?" diye devam ediyorum.

"Yıldırımlar," diye cevap veriyor şimşek hızıyla. "Yere düşüyorlar ve köke dönüşüyorlar."

Teslim oluyorum. Yıldırımların ve köklerin bu benzerliği ak-

lıma gelmezdi doğrusu.

Yarım saat sonra bu çocuk doğa bilimcisine yeni bir laf atıyorum.

"Canlı böcek gördün mü hiç?"

"Evet, böcek şu uğurböceklerini ısıran şey."

"Yaa, demek uğurböceklerinin benekleri oradan geliyor."

"Ama onlar benek değil, delik."

14

Sinek. Sinek, Tanrı'nın kendisine rüyalarda bulunma hakkı tanıdığı tek varlıktır. Yaradan tarafından bir tek ona uyuyanların âlemine girme izni verilmiştir. Bir tek o iki âlemin görünmez zarını geçebilir. Eğer uykunun küçük bir ölüm olduğunu kabul edersek, onu bu özelliğinden dolayı minik bir Kharon suretine benzetebiliriz. Sineğin bu özelliği hangi nedenlerden dolayı hak ettiğini öğrenmek zor. Tanrım, yoksa o senin şekil değiştirmiş meleklerinden mi, ve biz onu iğrenerek kovduğumuzda veya –sen bizi affet– avuçlarımızın arasında sıkıştırıp öldürdüğümüzde büyük günahlar mı işliyoruz? (Okuyanlar burada bir dua okuyup af dilesin, her ihtimale karşı.)

Sinek rüyaya ne şekilde girer, bunu belirtmek de zor. Burun deliklerinden mi, kulaklardan mı yoksa başka gizli deliklerden mi, bunu bilmemiz buyurulmamış.

Ama öğleden sonra odanıza yatın ve bırakın içeride sinekler uçuşsun. Rahatça koyverin kendinizi. Sanki onları duymuyorsunuz artık, ama rüyanızdaki bir ayrıntıya odaklanın – geçen bir at arabasının tıkırtısı, size ilgisi olan muhteşem bir bayanın şahane sesi veya açık havada yağan bir yağmurun şırıltısı. Orada sineği orkestra şefliği yaparken göreceksiniz.

15

Lükstü, sütlüydü Tanrı, eriyordu...

Hiç kimse rüyasından bir şey alıp getirememiştir. Rüyanın çıkışında görünmez bir gümrük vardır, orada her şeye el konulur. O şeyin durduğu bu ince sınırı ilk olarak çocukluğumda fark etmiştim. Ona "şey" diyordum çünkü bir isim koyamıyordum. O şey beni rüya çıkışında baştan aşağı arıyordu ve ancak yanıma hiçbir şey almadığıma emin olduğunda uyanmama izin veriyordu. Günlerce, daha doğrusu gecelerce semt pastanemizi rüyamda gördüğüm oluyordu. Kuyruğa giriyordum ve satıcı kadının önüne geçme zamanı geldiğinde sıkıntı içinde ceplerimi karıştırmaya başlıyordum, her karıştırılan ceple dehşet daha da büyüyordu. Yine paramı unutmuştum. Param orada, ötede, günün içinde, yatmadan önce çıkardığım pantolonun cebinde duruyordu. Böylece tüm rüyadan geriye sadece utanç ve dehşet duygusu kalıyordu. Ve denenmemiş pastaların tadı.

Bir akşam o anki tüm birikimlerimi yanıma aldım. Kumbaradaki paralardan 2 leva 20-30 stotinka gibi kayda değer bir rakam oluşmuştu. Onları pijamamın cebine koydum ve işe koyuldum. Yani uykuya daldım. Sanırım o şey girişte hiçbir şeyime el koymadı. Paraları cebimde sıkarak pastanedeki satıcı kadının önüne dikildim. Tabağın içine avuç dolusu para dökerek onu şaşırtmak istiyordum – ve onunla *kaynaşmak*. Bu kelimeyi nerede duymuştum bilmiyorum ama onu ısrarla "asılmak" anlamında kullanıyordum. Pastaneci kadına ne kadar ufak para verirsem o kadar uzun kaynaşacaktım onunla. Paralarla, üzerinde yağdan gülü olan bir-

kaç yaş pasta, revani, boza ve on küsur sütlü bonbon aldım. Onları orada yemek istemiyordum, bir paketin içine koydum ve sessizce uyanmayı bekledim. Sabah yatağımın içinde hiçbir şey yoktu. Elimi pijamamın cebine soktum. Bozuk paralar oradaydı. Her şeyin suçlusu, rüyaların en güzel hatıralarını vahşice yiyen gümrükteki o şeydi. "Rüyadanhatırakalmaz" diye bahsettiklerini duyduğum o şey. Belki de adı budur.

16

K. Knaute diye biri birkaç kurbağa dondurmuş, kurbağalar kolayca kırılıyormuş, ama sağlam kalanları sıcak bir odaya götürdüğünde yedi-sekiz saat sonra tamamen canlanmışlar.

Doğa dergisi, 1904

Tanrı bana ilk olarak dokuz yaşındayken elektrikli ampul şeklinde göründü. Bakın bu olay nasıl oldu. Bizi Sofya'ya geziye götürmüşlerdi. Hayvanat bahçesinden sonra bizi Aleksandr Nevski Katedrali'ne soktular, belki yakın olduğu içindi, zaten yağmur yağmaya da başlamıştı. İçine gireceğimiz şeyin kilise değil anıtmabet olduğunu anlattılar. İlginç kelime kombinasyonunun sadece ilk kısmına aşinaydık ama anıtları hiç de böyle hayal etmemiştik. İçerisi gerçekten etkileyiciydi, kaybolmaktan korkmuştuk. Diğerlerinin çıkmasını beklerken "anıt" kapısının yanında sakat bir dede belirdi, biz de merakla etrafını sardık. Öğretmenler hâlâ içerideydi, yaşlı adam da bize Tanrı hakkında bir şeyler anlatmaya başladı. Aramızda daha kaşarlanmış olanlar hemen Tanrı yoktur diye açıklamaya giriştiler, yoksa Gagarin ve diğer kozmonotlar ona çoktan gökyüzünde rastlarlarmış. İhtiyar sadece başını salladı ve Tanrı'nın elektrik gibi olduğunu söyledi, vardır ama görünmez, akar ve her şeyde kendini ifade eder. Biraz sonra öğretmenler ortaya çıkıp bizi ihtiyarın yanından çektiler. Ama onun söyledikleri derin derin düşünmemize neden oldu. Tanrı da, elektrik de eşit derecede muğlaktı bizim için. Ama ânında öğretmene Tanrı'nın elektrik ampullerinde yaşadığını yetiştirdim.

Ertesi yıl bütün sınıfı yine geziye götürdüler. Bu kez bilimsel amaçlıydı, en büyük hidroelektrik santralına götürüldük. Bize devasa bobinler, demir yapılar, motorlar gösterdiler ve elektriğin buradan geldiğini açıkladılar. Öğretmen beni kenara çekti ve gayet ciddi bir sesle Tanrı ve elektrik hakkındaki şu saçmalıklara hâlâ inanıp inanmadığımı sordu. Artık büyüktüm, hayır dedim. Ama evde, ışığı veya elektrikli ocağı açtığımda her zaman ekstra dikkatliydim. Tanrı parlıyor ve yakıyordu.

Ampirizmin muhteşem zamanları. Artık ortaokul öğrencisi olarak insan idrarının son derece şifalı olduğunu, ondan içenin her türlü hastalıktan kurtulacağını bir yerlerden öğrenmiştik. Anlaşılan söylenti hızla yayılıyormuş, çünkü biyoloji öğretmeni (genelde bacak bacak üstüne atarak oturan ve biz ilk sıralarda oturanlarda ilk kıpırtıları uyandıran şu gürbüz sarışın kadın) bir gün dersin hiç alakasız bir yerinde bu dedikoduya öfkelenmiş ve onu öyle bir tiksintiyle çürütmüştü ki birinin ona ilaçtan teklif ettiğini sanırdınız. Bu da bizi idrar işinin pek hafife alınmaması gerektiğine daha da inandırdı, madem öğretmen ona takıyordu... Ertesi gün aramızdan üç-dört kişi sıvıyı artık denemişti (geleceğin doğa bilimcisi olarak aralarında olduğumu söylememe gerek var mı) ve tadını ayrıntılı bir şekilde, o kadar da kötü olmayan, hafifçe ekşi, bazılarına göre deniz suyu, bazılarına göreyse turşu suyu gibi tuzlu bir şey olarak anlatıyorduk. Bunun idrar asidinden dolayı olduğunu biliyorduk. Her duyduğumuzu tiksinmeden denediğimiz çocukluk yılları... Daha sonraları hayatı bu denli yakından hiç tecrübe etmedik.

17

614 Süt bezleri – Sütunlar
1030 Rüyalar – Rüşvet
934 Slav dilleri – Slaytlar

Milli Kütüphane Kataloğu'ndan

Ema ile boşanma günümüzde çektirdiğimiz şu fotoğrafa ne oldu? Daha sonra biri gidip onu fotoğraf stüdyosundaki geveze yaşlı amcadan aldı mı?

Veya onu titizlikte ciltleyip dizdiğim eski gazetelerin arasına bir yere mi tıktım bile bile, asla bulamayacağım bir şekilde? Cenaze resimleri de aynı muameleye maruz kalır, aslında ölen kişilerin kendileri de. İnsanlar onları mümkün olduğunca daha uzak bir yere, şehrin bir ucuna veya zaten işe yaramayan hafızalarının özel bir bölümüne tıkarlar.

Bir noktadan sonra insan fotoğraf çektirmeye yönelik eski iştahını kaybediyor veya artık sadece belirli bir ışıkta resim çektiriyor.

Karımın düğün ve cenaze resimleri toplamak gibi ilginç bir hobisi vardı. Onları aynı yerde tutuyordu, ki bu bana o günlerde saygısızlık gibi geliyordu. Şimdi – hayır. Açıyorsun çekmeceyi ve şirin şirin sırıtan yeni evlilerin suratlarının yanında ölülerin mum gibi donuk çeneleri görünüyor. Bu resimlerde ortak olan çiçeklerdi. Çok çiçek. Genelde aynı türden – her duruma uygun olan karanfiller ve farklı gül çeşitlerinden tutun da daha ucuz kır çiçeği demetlerine, birilerinin bahçesinden alelacele koparılmış yıldız çiçeklerine veya leylak dallarına kadar. Bir cenaze resminde ön

planda, net bir şekilde birkaç tane harika beyaz zambak veya ninemin dediği gibi "gelin çiçeği" görünüyordu. Resimdeki matemliler siyahlar giymiş tuhaf düğün davetlilerine benziyorlardı. Dipte bir yerde köy orkestrasının bir bölümü görünüyordu. Düğün ve cenaze orkestrası. Resimleri dikkatle incelerken insanların neden cenaze fotoğraflarını korumayı sevmediklerini bir ölçüde tahmin edebiliyordum. Objektif acımasızdı. Fotoğrafçının farkına varıldığı o anda yas tutanların resim için poz verdikleri ve güldü gülecek halleri belliydi.

En sancılı olan, ortak resimlerimizi paylaşmaktı.

İşte burada ilişkimizin ta başındayız. Üniversite ikinci sınıf civarında. Doktorlar Parkı'nın etrafında Şipka Caddesi'nde turluyoruz. Ben, o ve Veso, her zaman üçümüz. Tam bir yıl boyunca tanıdıklar onunla kimin çıktığını merak edip durmuştu. Her birimiz hareket içinde ilginç bir pozda yakalanmışız. Hiç bu kadar mutlu olmuş muyduk gerçekten? Resmimizi kim çekti hatırlamıyorum.

Burada bir 8 Aralık kutlamasındayız. Ben, Veso, Ema ve... birkaç ay önce ayrıldığım Sanya. Sanya ayrılık sonrasında yeni kız arkadaşınla yakınlaşmaya çalışan türden bir kadındı. Ema'ya yapışmıştı, o da düşünmeden onu kutlamamıza davet etti. Herhalde üç-dört saat sonra çekilen başka bir resimde, birisi (ben de olabilirim) onları birbirine sıkı sıkı sarılmış halde dans ederken yakalamış. Aslında "sarılmış" tam doğru kelime değil. Kocaman göğüsleri olan (o zamanlar dediğimiz gibi "hep bir göğüs öndeydi") ve Ema'dan tam bir kafa kısa olan Sanya, ona kelimenin tam anlamıyla yapışmıştı. Resimde sol el parmaklarının müstakbel karımın poposunu sertçe sıktığı çok net görülüyordu. İntikam mı alıyordu, yoksa şehveti –hep şüphe ettiğim gibi– karşı cinsin ötesine mi geçiyordu? Ema için neredeyse korkmuştum. Korkudan onlar için bayağı bir film harcamışım. O akşamdan sonra üçümüzün bir araya geldiğini hatırlamıyorum. Sanırım onlar da gelmemiştir.

İşte burada da düğün serisi. Ema onu daha da uzun ve zayıf gösteren, sade, vücudunu saran bir elbise, uzun eldivenler ve şal

içinde. Benim üzerimde zehir yeşili dedikleri renkte, üstüne üstlük bana bol gelen bir takım elbise var. İki anne ağlıyor. Şimdi, bu evlilik sona erdikten sonra, gözyaşları haklı görünüyor. Ema'nın babası resimde yok. Ve genel olarak düğünde. Son dakikada amcalarından birini tutup annesinin yanına çektiler ki dul gibi görünmesin.

Yedi yıllık evliliğimiz titizlikle belgelenmiş durumda. Arkadaşlarımızla sayısız toplantı. Gerçekte, resimlerde göründüğü kadar fazla arkadaşımız asla olmamıştır.

Benzer fotoğraflı iki albüm daha geçiyorum, ara sıra yeni yüzler görünüyor, ama genel olarak topluluk aynı.

Ve işte burada nihayet yalnızım. Tuna kıyısında, Sremski Karlovtsi'de. Yabancı bir yerde, yabancı bir şehrin sokaklarında, hiç kimseyi tanımadığın ve birileri tarafından tanınmanın söz konusu olmadığı bir ülkede tek başına olmak insana garip bir keyif veriyordu. İşte burada Novi Sad'dayım, katedralli şehir meydanının tam karşısındaki sokakta bir kafeteryada oturuyorum. Tüm eski Avusturya-Macaristan ülkelerinde böyle katedralli bir meydan vardır. Meydanın diğer ucunda tabii ki McDonalds var. Meydan ve kafeterya genç insanlarla dolu. Güzel kadınlar, ergenlik çağındaki kızlar, paten yapan küçük kızlar. Yan masadaki kadınların hiçbiriyle bir kaçamak yaşayamayacağının fazlasıyla farkındasın. Sonuç olarak seni çeken de olayın kendisi sanki. Çünkü yazar olarak geçinen kaçık bir tipsin ve etrafındaki tüm güzel kadınlar senin için sadece olası bir kurgu öğesi. O yüzden o akşam orada oturacaksın ve sadece garson kızlar seni memnun etmeye çalışacak. Orada oturma süreni uzatmak için sürekli bir şeyler ısmarlıyorsun zira. Sonunda artık boş meydanda "son bir kere" daha dolaşacaksın, hızlıca bir *bigmac* yiyeceksin ve hafif nemli otel odana döneceksin. O akşam deftere tek bir cümle yazacaksın, katedralin arkasına sprey boya ile yazılmış "Afyon, sonsuza dek yaşa!" cümlesini. Ve bu o akşam için tüm kazancın olacak.

Nehirden biraz serin bir rüzgâr esiyor. Herhalde bir tür Tuna

Avrupası vardır, kıtanın diğer kısmından farklı, ütopik bir ülke. Vals ve salonun kayıklar ve balıkçı köyleriyle bir arada varolduğu bütüncül bir yer. "Sakin Mavi Tuna" ritminin "Sakin Beyaz Tuna"nın boyun eğmez ritmiyle iç içe geçtiği bir yer. Yöreye özgü duygusal nedenlerden dolayı liseli kızların her zaman kendilerini Tuna'ya attığı ve nehrin Almanya'nın Kara Orman'ından Karadeniz'e ceset taşıdığı bir yer. Suyun kirli olduğu, yayın balıklarının ise her zaman sığ sularda dolaşan nehir teknelerinden daha iri olduğu bir yer.

Bir zamanlar Kinks şöyle diyordu:

İnsanlar varolduklarını ispatlamak için
Birbirlerinin resmini çekiyorlar.

18

60'LARIN ZEVKLER LİSTESİ

(0-2 yaş arası)

...rahmin içinde –ilk ve tek çocuk odasında– yüzme keyfi... kendi bezine çişini yapmak... sıcaklık ve ıslaklık keyfi... temizlik ve kuruluk... anne memesi... kucağa alınmak... babanın başının üzerine kaldırılmak... evin önündeki bahçe keyfi ve lale boyunda olma keyfi... ebeveynlerinin keyiflerinden aldığın keyif: Elvis Presley, Paşa Hristova, Gina Lollobrigida, boogie-woogie, Sofya' daki "Bulgaristan" lokantasında akşam yemeği, köy sinemasında film seyretmek, kapaklı kutu içinde filtresiz "Güneş" sigaraları, Gundi (babam için), Apostol Karamitev (annem için), ilk gramofon (eskiciden, hunisi ve kolu olanlardan), ilk televizyon, *Opera*, Fransız aşk ve Rus savaş filmleri, kola eşliğinde kanyak, annemin mezuniyeti, fıstıklı "Karbeyaz" şekerleri, ilk aylık, kısa deri etek, sivri uçlu rugan pabuçlar...

19

Bir adam tanıyordum, mülayim ve sakindi. Herkesin ona karşı iyi hisler beslemesi gerekirdi, talihsiz bir huyu olmasaydı eğer. Karnını doyurduktan sonra iyice bir geğirmeyi seviyordu bu adam. Bunu son derece doğal yapıyordu, içinden geldiğini ve bunun bu berbat dünyadaki tek tük zevklerinden biri olduğunu iddia ediyordu. Ona öğle yemeklerinde eşlik eden pek olmuyordu. Bir gün, Doğu'daki halkların öğlen yemeğinden sonra düzenli olarak güzelce geğirdiklerini, üstelik bunun iyi ahlak işareti olduğunu okumuş. Bunun üzerine eşyalarını topladı ve gitmeden önce akıllı ve düşünceli bir adam olarak anılmasına neden olan bir şey söyledi: Keyiften iyi ahlak çıkaran o halklar neyin keyif, neyin de iyi ahlak olduğunu biliyorlar, dedi. Ve elveda niyetine geğirdikten sonra sırtını dönüp Doğu'ya tüydü.

Başka bir arkadaşım usta bir ayartıcı olarak nam salmıştı. Bazı erkekler için içmek, çalışmak veya uyuşturucu ne ise, onun için de kadınlar oydu. Onlara tüm zamanını veriyordu. Nadiren de olsa iki gün kadınsız kaldığında *abstinens* sendromuna düştüğünü söylüyordu; midesi bulanıyor, rengi atıyor ve gördüğüm en derin depresyona giriyordu. Yatağının üzerinde Bulgaristan haritası asılıydı, bir kadınla birlikte olduğu her yerleşim merkezinin üzerine minik bir bayrak dikiyordu. Harita artık kirpiye benzemişti. Balkanlar'ın eteklerinde birkaç küçük kasabası kalmıştı. Her zaferinden sonra beni dairesine çağırıp bir teklik mastika dolduruyordu (sadece mastika içiyordu, onun güçlü bir afrodizyak olduğunu sa-

nıyordu) ve ayartma olayını tüm ayrıntılarla anlatıyordu. Tüm bunları sırf anlatma ânı için yapıyor hissine kapılıyordum. Sonra sıradaki bayrağı alıp onu ağır ağır, bir koleksiyoncunun çok ender bir türe iğnesini batırdığı gibi, sıradaki kasabanın üzerine batırıyordu.

Tüm bunlar, iyi başlayan öykülerin çoğunda olduğu gibi çok banal bir şekilde sonuçlandı. Bir gün, o âna kadar ebedi bekârlığa yeminli olan arkadaşım, aklını kaçırdığı bir anda olmuş olacak herhalde, hiç beklenmedik bir şekilde evlendi. Evinden dışarıya çıkabildiği ender durumlarda "Bayrağı üzerime diktiler birader!" diyordu hüzünle gülümseyerek. Büyük fatihten, kadın tahnitçisinden geriye hiçbir şey kalmamıştı. Öyküleri hariç. Gelişigüzel bir şehir seçmemi istiyordu –Elhovo, Sopot veya Ruse, hiç fark etmiyordu– ve ilgili öyküyü bir kez daha hatırlıyordu. Bir zamanlar olduğu gibi, capcanlı.

Bana şahsen son derece gerçekçi gelseler de, her iki öykü de tabii ki uydurma. Şimdi odamda oturmuş, öyküler düzüyorum ve mutlu olmaya çalışıyorum. Tüm bunları niye yapıyorum? Niye bir Doğal Roman yazmaya çalışıyorum? Unutmam gereken bir kadından dolayı mı? Eskiden nasıl yaşadığımı hatırlamak için mi? Bu öykülerde çok coğrafya var ve bu beni rahatlatıyor.

20

70'LERİN ZEVKLER LİSTESİ

(3-12 yaş arası)

...ilk konuşma keyfi, gevezelik etmek... "O Yaşıyor" şiirini ezberlemek... erkek kardeşimle ilk tanışma, benden iki yaş küçük, sarışın bir bebek, bakılmak üzere diğer nineme gönderiliyor... çocuk şiir kitabının boş alanına eğri büğrü ilk harfin yazılması (şimdi de neredeyse aynı elyazısı)... kendi ismini yazmanın ilk egosantrik keyfi... "İnek" çikolatası keyfi: lüks, sütlü, ve kolum kadar – en azından bana öyle geliyordu, sonra yok oldu... kardeşimle ilk uzun saç keyfi, onunki daha açık renkli, bana kalırsa sarı, bize Beatles diyorlardı ve kız olduğumuzu sanıyorlardı... kız olmadığımızı kanıtlamamız gerektiğinde –babamın "Donlar aşağı" komutu üzerine– duyduğumuz keyifli utanç... penisin zevk kaynağı olarak keşfi... ilk dünya futbol şampiyonası, 1978, finalde Arjantin Hollanda'yı hileyle yeniyor, babamdan daha fazla öfkelenmeye çalışıyorum ve ağlıyorum bile... ilk defa bir kuzenime âşık oluyorum... onunla doktorculuk oynama keyfi... ilk ciddi kitap keyfi: ninem ve dedemin sahip olduğu kocaman, sert kahverengi ciltli, ilk 60 sayfası eksik olan tek kitap, *Bulgar İsyanları Notları*... televizyonda *Her Kilometrede* keyfi, Kızılderili (doğu Alman) filmleri, Goiko Mitic, "Goiko abi, Goiko abi, arkanda!", 10 stotinkalık çocuk bileti ve sonra bir ay boyunca Chingachook, okul koşusunda üçüncülük sonucunda edindiğim ilk Kızılderili ismim: Hızlı Geyik... ilk "ahlaksız" şarkı keyfi:

Mungo Jerry'nin yeni bir karısı var
Aman eteği de pek dar
Jerry'ye yumurta pişiriyor
Jerry de ona çocuk yapıyor.

...bir okul arkadaşımla ilk blues dansı, "Jealousy" eşliğinde... yanaktan ilk öpüşme, yine doğum gününde, şişe oyunu esnasında, ışıklar tabii ki kapalı, birbirimizi zor yakaladık... Boney M, Eruption, ABBA, 1977/78 sezonunda Levski takımının tüm oyuncuları... kaydedilen ilk rüya, ilk öykü, içinde annemin, babamın ve kardeşimin kaybolduğu kuyulu bir kâbus, bu rüyayı kaydetmenin verdiği korku ve keyif... suyu limonataya dönüştürmek gibi sihirli güçlere sahip olduğum rüyalar, İsa'nın suyu şaraba dönüştürme mucizesini hâlâ duymamıştım... karpuz, kiraz keyfi, köyde sonsuz yazlar... uzaydaki ilk Bulgar (yoksa bu daha mı sonraydı)... köy kilisesinde ilk vaftiz (o dönemde parti üyesi olan annem ve babamdan habersiz, gizlice, ninem tarafından düzenlenmişti), yine korku, keyif ve papazın önüne çüküm ortada çıkmanın hafif utancı... tatlı şeylerin keyfi – revani, tulumba tatlısı, üzerinde yağdan gülü olan yaş pastalar... "resim" keyfi – üzerinde görkemli bir kadının uzandığı duvar halısı, hayatımın ilk kadınıydı, yatağımın başına çizilmiş göl ve kuğular, üzerinde Vladimir Dimitrov Usta'nın elma toplayan kadınlarının bulunduğu "Günümüzün Kadını" dergisi takvimi... kapağında Zlatyu Boyaciev'in Brezovo çobanlarının bulunduğu çikolata kutusu, Şişkin'in "Üç Ayı"sı, Ayvazovski'nin "Dokuzuncu Dalga"sı, ev değil Louvre mübarek... ilk "Hostes" sigarası, keyiften emin değilim... kasıklarımdaki ilk ince kıllar ve başka erkeksi heyecanlar... bizimkiler uyuduğumu düşünürken duyduğum ilk siyasi fıkra: "Brejnev osursa Jivkov ne yapar?" Cevabı: "Sıçar..." – kendimi ele verdim, kahkahaya boğuldum, sonra annemle babam bana fırça çektiler ve bunu kimseye söylememem gerektiğini uzun uzun anlattılar... ilk şiir telifi, 1978, 4 leva 25 stotinka, ve yirmi şiirin Balkançe marka bir bisiklet için yettiğine dair basit hesap.

21

Âşık olmuşum. Kim olmamıştır ki...

Filodem, MÖ 1. yy

Her şey 4 Mayıs 18.. yılında başladı.

İşte on dokuzuncu yüzyılın ortalarına ait bir roman için olası bir başlangıç. Bir kişinin, başlangıcın tam tarihini bu kadar kesin bir şekilde belirtebilmesi bana kendimi iyi hissettiriyor. 4 Mayıs'ta. Ne bir gün önce, ne bir gün sonra. Peki ya 3 Mayıs 18..'de ne olmuş? Peki ya ikisinde? Aynı tarihte 17.. yılında peki?

Eveet, bunu 4 Mayıs'ta öğrendim. Ama bunun başlangıç mı yoksa son mu olduğunu şimdi bile söyleyemiyorum. Karım işten akşam sekiz gibi döndü. Televizyonda haberler vardı. İçeriye doğrudan ayakkabıları ve montuyla girdi. Dışarıda soğuk bir mayıs yağmuru yağıyordu. Kendini koltuğa bıraktı, iki kedi ânında yanına ilişti ve... ağzındaki baklayı çıkardı. Çok yüksek sesle konuşmadı, bunu sadece kedilere söylemişti sanki...

Yıllar önce bir kıza şahsen söylemeye asla cüret edemediğim bir şeyi ilk defa bir mektupta söyleme cesareti bulmuştum. Mektubun sıradışı özelliğinden dolayı nedense yeşil kalem kullandığımı hatırlıyorum. "Her şey yeşil kalemle yazılabilir," diyor Kharms. Lisenin son sınıflarındaydım artık ve bu kızı kesin olarak hayatımın kadını seçmiştim. Heyecanlı bir bekleyiş haftası. Cevap aldığımda hemen açmaya cesaret edemedim. Zarfı neredeyse ertesi akşam açtım. Tek bir cümle vardı: "Seni kardeşim gibi seviyorum, bu kader, anla!" Kafam karıştı, bu tür duygu yorumlarında zayıftım. Benden çok daha tecrübeli olduğunu sandığım bir kıza tele-

fon ettim. Kardeş gibi sevilmek tam bir felakettir türünden bir şey söyledi ama cümlenin ikinci bölümü –"bu kader, anla"– ciddi umutlar veriyormuş. Boğulan bir kişi gibi bu "bu kader, anla"ya sarıldım. Ama sayfayı tekrar açıp harflere dikkatle baktığımda, felaket... Bir "a" harfini "e" olarak görmüştüm. Orada aslında "bu kadar" yazıyordu. Hiçbir şansım yoktu. Ânında boğazımın ağrımaya başladığını hatırlıyorum, ateşim çıktı, hiç gücüm kalmadı. Üç gün yataktan kalkamadım. On dokuzuncu yüzyılda yazdıkları gibi – içimde, derinlerde bir şeyler kırıldı. Daha sonra hiçbir şey bana o kadar trajik ve önemli gelmeyecekti.

22

VE 80'LERDE

...Yok, bu yıllardan öyle pek keyifli bir şey hatırlayamıyorum gerçekten. Çok geç, 1986 civarlarında, lise sonda, bir kadınla olmayı denedim. Yüzde yüz bakireydi, ben de. Olayı, kendimi çok gaza getirdiğim ve cesaretlendirdiğim ağır, fiziksel bir iş olarak hatırlıyorum. Çarşafın üzerinde birkaç damla kan gördüğümüzde –onları önce o görmüştü ve açık bir keyifle bana göstermişti, anlaşılan o da sıkılmıştı– burnumun kanadığını anladım. Kan oradandı. Küçüklüğümden beri kılcal damarlarımda genişleme sorunum vardı ve ne zaman daha ağır bir stres yaşasam burnumdan kan fışkırıyordu. Kız kanın kendisinden geldiğini, artık bakire olmadığını iddia ediyordu, bense sırtüstü yatmış burnumu iki parmağımla sıkarak zar zor nefes almaya çalışıyordum. Kimin haklı olduğunu öyle veya böyle anlayamadım. Ama her halükârda duvar halısındaki şu iri göğüslü kadınla yaşadığım tecrübemden daha iyi olduğunu söyleyemem.

23

İtalya mı? Orada herkes çizmeyle dolaşır ve kurbağa yer...

Yedinci sınıftayken bir arkadaşım Komsomol'a girmeyi reddediyordu ve bir gün teneffüste ikimizi birden müdür yardımcısının odasına çağırdılar, beni sınıf sorumlusu olarak çağırmışlardı. Güneş saydam perdelerden içeriye giriyordu ve masanın üzerindeki kül tablasına yansıyordu. Masanın arkasında taze tıraş olmuş, hatta yüzünü bile kesmiş müdür yardımcımız "Hostes" sigarası içiyordu. Ondan hepimiz müdürden korktuğumuzdan daha çok korkuyorduk, çünkü yüzbaşı binbaşıdan daha korkunçtur. Bu ufak tefek adam yanımıza dikildiğinde –daha o zamanlarda ondan yarım kafa daha uzunduk– bizi karıştırıp beni dövmeye başlamasından korktum. O ise iyilikle denemeye karar vermişti. İşte konuşma, daha doğrusu sorgulama – aklımda kaldığı haliyle:

"Bakalım Komsomol'a girmek istemeyen kimmiş?"

"Ben," diyor Krasyo, sınıf arkadaşım.

"Demek istemiyorsun."

Krasyo susuyor.

"Hadi şimdi bana neden istemediğini söyle."

Krasyo susuyor ve hafifçe yana bakıyor.

"Niye Komsomol'a girmek istemiyor?" Müdür yardımcısının sorusu artık bana yönelik. Şimdi susma sırası bende. Gerçekten bilmiyordum. Krasyo'nun da bilmediğinden eminim. Alırken genelde "Niye Komsomol'a girmek istiyorsunuz?" diye soruyorlardı. Yazılı bir cevap vardı, biz de onu biliyorduk. Sorunun tersini ilk defa duyuyorduk. Böyle durumlarda bir "transfer" yöntemi uygu-

luyordum. Gözlerimi bir şeye dikip onun içine transfer olmaya çalışıyordum. Artık odada değilim, işte oradaki sineğin içindeyim, aşağıda pervazın üzerindeyim ve beni hiç kimse fark etmiyor. Camın üzerinde turlamak dışında bir amacım yok. Ve onu titizlikle turluyorum.

"Kaçma kararı mı aldın yoksa?" Soru yine Krasyo'ya yönelik, dalga geçiyor. Müdür yardımcısının kendisinin bile böyle bir ihtimal verdiğini sanmıyorum.

Tam o anda Krasyo tereddütle "evet" dedi.

Sinekten tekrar kendim olduğumu hatırlıyorum, kâbus zamanının geldiğinden artık emindim. Ama müdür yardımcısı o kadar şaşırmıştı ki sesi hafiften falsettoya vurdu.

"Peki nereye kaçmaya karar verdin?"

"Şeey, İtalya'ya," dedi Krasyo, neredeyse şaka yapar gibi, bana öyle gelmişti. Ve o anda şamarlar yağmaya başladı. Müdür yardımcısının bize vurmak için parmaklarının ucuna kalktığını görüyordum. Her birimize ikişer tokat. Artık kimin kaçıp kimin kaldığı önemli değildi.

"Nereye kaçıyorsunuz, yahu?" Ve kendi kendine cevap veriyordu: "İtalya'ya. ABBA dinlemeye, ha?"

Krasyo'nun müdür yardımcısına hatasını açıklamak üzere ağzını açtığını hissettim ki kurtarıcımız zil çaldı.

Bir süre sonra, kızının iki yıl önce İtalya'ya kaçtığını ve onu artık asla müdür yapmayacaklarını öğrendik.

"Ülkeyi de nasıl tutturdun ya?" dedim Krasyo'ya daha sonra. "Şaka yapıyordum," diye cevap verdi, hatta ABBA'yı bile beğenmiyormuş. Gülmekten yıkılıyordu.

Ama o zaman ikimiz de teneffüsün bitmek üzere olduğunu biliyorduk.

İtalya yine de çekiciydi. Bütün o sesli harfleri ve kaygan "l"si ile kulağa yumuşak ve rahatlatıcı geliyordu. Onun adına yediğim tokatlardan yedi yıl sonra oraya birkaç günlüğüne gidecektim. Yirmi yaşında ülkemden ilk defa çıktıktan sonra kendimi Venedik'te buldum. Sokaklarda bir defterle dolaşıp gördüğüm her şeyi not et-

meye çalışıyordum. Fotoğraf makineleri ile ştrak ştrak resim çeken Japon kalabalığının içinde nasıl göründüğümü hayal ediyorum. Benim yanımda da yok değildi –Rus Smyana marka makinem vardı, tavsiye ederim– ama bana ilginç gelen tam da yazmaktı. Bu defteri bir yerlere tıkmıştım ve şimdi, taşınma esnasında onu bulduğumda, alelacele yazdığım cümleleri uzun uzun okumak zorunda kaldım. Sanki film banyo ediyordum.

İlk iki sayfaya titizlikle en önemli İtalyanca ifadeleri yazmıştım, her zaman elimin altında olsunlar diye. Şimdi benim için eşsiz bir belge. O zamanki korku ve isteklerimin ayrıntılı bir sözlüğü gibi bir şey adeta.

param yok – non avere soldi
tuvalet – toaletta
diş ağrısı – mal di denti
doktor – medico
eczane – farmacia
çabuk – presto
akşam yemeği – cena
ne zaman – quandro
kaç – quanto
nasıl – come
âşık – innamorato
bekâr – scapolo
kadın – donna
güzel – bella
günbatımı – tramonto
öpücük – bacio

Ve daha sonra, o zamanki tüm saflığımla tuttuğum notlar:

20 Eylül

Milano-Venedik treninde yazıyorum. Bunu Venedik treninde yazıyor olmanın keyfi için yapıyorum... Boğucu bir İtalyan gece-

si. Tren sakince, neredeyse sessizce hareket ediyor.

"Eliot ve Kenneth White aldım yanıma."

"Ama onları okuduğunu söylemiştin."

"Evet ama İtalya'da okumadım."

Aklıma uçakta gelen bir cümle:

"Bakışımı bulut otlasın diye aşağıya bırakıyorum." Otuz üç defa tekrarlandığında meditasyon cümlesi etkisi yapıyor.

Geceyarısından biraz sonra Mestre İstasyonu'ndayız. Bianco marka bir minibüs bizi Izola'daki otele götürüyor. Gece boyunca hiç aralıksız uyumuşum. Sabah perdeleri açtım ve... deniz. Pencerenin otuz santim ötesinde deniz. Adriyatik Denizi.

Artık asla, asla bu kadar çok eşya almamalıyım.

Terastaki şezlongda yazıyorum. Bunu "Şezlongda yazıyorum" yazmanın keyfi için yaptığımdan şüpheleniyorum.

San Marko Katedrali'nin bir sütununun yanına oturmuş yazıyorum. Önünde güvercinler. İçerisi sessiz, Japonlar bile resim çekmiyor. Tintoretto ve Veronese'nin duvar resimleri. Tintoretto kasvetli ve mistik. Ona rağmen et dolu; bedenler, ağır kadın ve erkek bedenleri, bakan kişinin başının üstünde uçuyor gibi görünseler de aslında kendi ağırlıkları altında çökmüş durumdalar. Veronese daha hafif ve neşeli. Veronese Venedikli ve daha genç. Tintoretto'yu beğeniyorum. İç çekme köprüsü. Canal Grande. Çok resmedilmiş bu Venedik, o kadar süslenmiş, o kadar gümüşle kaplanmış ki. Sonra bir buçuk saat boyunca bir ağaca bakıyorum ve kartpostal kusuyorum.

Bir ikindi vakti tek başıma Venedik'teyim. Artık tarih belirtmiyorum çünkü günler gecelere karıştı. Oteldeki ilk geceden sonra neredeyse gözümü kırpmadım. Dediğim gibi, bir ikindi vakti. Bilinçli olarak merkezi meydanlardan uzak sokaklar arıyorum. Dar,

Canon'ların top ateşinden uzaklarda olan sokaklar. İşte bir bank. Önümde çocuklar oynuyor. İki kadın kahve içiyor. Burada akşama kadar kalabilirim. Sürüden bir an için ayrılan, defterini açan ve kurbanını titizlikle kaydeden bir kurda benziyorum.

Venedik her yıl iki santim batıyormuş. Şimdi neden herkesin onu görmek için koşturduğunu anlıyorum. Şuna benziyor: "Çıkın bu gemiyi gezin. Adı Titanik. Birkaç gün sonra batacak ve bu olay yirminci yüzyılın en büyük trajedisi olacak." Ama Venedik batsa bile onu kesin sualtı müze şehri yaparlar. Eh, o zaman oksijen tüpüyle gezilir. Japon turistlerin, sualtı fotoğraf makineleriyle gruplar halinde balık gibi yüzdüğünü hayal ediyorum.

Gün artık bitmek üzere ve ben hakkında hiçbir şey yazmamışım. Bana küsecek ve şimdilik tek başıma kaldığım *camera per due*'nin terası altında şırıldayan Adriyatik'in üzerinde hep böyle batar halde donup kalacak. Buraya Avrupa Öğrenci Toplantısı'na geldiğimi belirttim mi, hatırlamıyorum. Ama bunun neredeyse hiçbir önemi yok. Eh, yine de bir kız beğendim kendime. Portekizli olduğunu öğreniyorum. İngilizce biliyor. "And you?" "Yes, little."* Aslında bildiğim otuz kelimeyi geçmiyor. Herhalde bir şey çıkmayacak bu işten.

Ama çıktı. Portekizli grubun tamamı, nasıl desem, bir ırk karışımı. Çok koyu siyahtan ve esmerlikten kuzey sarışınlığına kadar uzanıyor. Karla –adı Karla– hafifçe esmer, yeşil gözlü. Torga'nın günlüklerini okuduğumu söyledim sadece. Bu yeterli oldu. Karla artık yanımda geziyordu, ben de bildiğim tüm İngilizce sözcükleri hatırlıyor ve Bulgaristan'a dönünce bu dili mutlaka öğreneceğime yemin ediyordum. Çekiciliğinin bir kısmı Portekizli olmasından mı kaynaklanıyor acaba? O kadar portakal çağrışımlı bir isme sahip, kıtanın ta diğer ucuna itilmiş, ayaklarını neredeyse okyanu-

* "Ya sen?" "Evet, biraz." –*y.n.*

sa sokmuş bir ülke. Şiir gibi bir şey yazdım alelacele:

Portekiz, onu görmeden önce
Portekiz portakal renginde
Portakal rengi ise hüzünlü
Portekiz portakal renginde
Portekiz günbatımıdır
Portekiz batıdır
Bazen Colorado böceğidir
Oraya asla gitmeyeceğim

Bu notlar gittikçe Venedik'ten ayrılıp daha çok Portekiz'e yöneliyor. En güzel şeyler her zaman son gece olur. Gece boyunca Adriyatik kıyısında dolaştıktan sonra sabaha karşı Karla ile odada oturuyoruz. Neler hakkında konuşmuyoruz ki, dil konusunda neredeyse başarılıyım. Aynı kitapları okuduğumuzu keşfediyoruz ve bunu mistik bir rastlantı gibi yorumluyoruz. Eşyalarım hâlâ hazır değil. Susuyoruz. Uzun uzun kelime arayarak bir Taocu geleneği anlatıyorum, "Bir bardak çay içelim, bir bardak çay olmadan" adı veriliyor geleneğe, bizim durumumuzda ise "konuşalım, konuşmadan." "Öpüşelim öpüşmeden" demek geliyordu içimden. Bir daha hiç görüşmeyeceğimizi biliyordum. Bunu o da biliyordu. Böyle bir mahkûmiyet duygusu tüm ilişkiyi bir-iki saatte yaşamana neden oluyor. Tamam, meraktan çatladığınızı biliyorum, yapmadık. O birkaç gün içinde bir kere bile yapmadık. Gerek yoktu.

Yine Mestre İstasyonu. Sabahın körü.

Tren geliyor, bense hâlâ –kim bilir neden– Karla'nın şimdi ortaya çıkacağını ve birbirimizden artık asla ayrılmayacağımızı umut ediyorum. Trende, bu yolculuğun başından beri ilk defa Eliot'ın kitabını açıyorum. Gelişigüzel açıyorum onu, İncil gibi.

Çünkü geri dönmeyi umut etmiyorum
Çünkü umut etmiyorum

Çünkü dönmeyi umut etmiyorum
Bu adamın yeteneğini ve şunun olanaklarını arzulayarak
Bu tür şeyler için çabalamaya çabalamıyorum artık.

İşte böyle bitiyor bu defter. Şimdi bazı notlara hafifçe gülümsüyorum, *ironi benim de hakkım*. Bir masaya oturup gevşediğimde bazen hâlâ Venedik hakkında konuşurum. Dedeme tüm şehrin su üzerine kurulu olduğunu anlattığımda, orada yaşayanlara acıyıp dururdu –yazık, demek çayır çimenleri yokmuş– ve her zaman bağlarını nereye ektiklerini, koyunlarını nerede otlattıklarını sorardı.

Başka neler var. Eliot'la trenlerde yolculuk etmeye devam ediyorum, karımın tabiriyle sanki Devlet Demir Yolları'nın tarifesiymiş gibi. Eski karımın.

24

Başka bir şeyden söz edelim. Futbol? Tarantino? Köpekler? Hadi kediler olsun. Köpeklere kıyasla onları tercih ediyorum. Asla sürü halinde dolaşmazlar. Sokak kedi ve köpeklerine üzüldüğüm kadar başka hiçbir şeye üzülmem. Onların durumu evsiz insanlarınkinden daha da vahim. Yine de kedilere daha çok acıyorum. Köpekler bazı numaraları öğrenmişler sanki. Dilencilerden görmüşler ve acıma uyandıran bir davranışı ustaca taklit ediyorlar. Yaklaşıyorlar, güya güvenle, seni kokluyorlar, sana bakarken gözlerinde ulaşılmaz ölçüde acıklı bir ifade beliriyor; arabalar tarafından eziliyor, asfaltın üzerine yapıştırılıyorlar, patilerinin üzerinden geçiliyor. Onların mutsuzluğu her zaman gözlerimizin önünde.

Sokak kedileri bambaşka bir gurur sergiliyor. Yakınlıktan kaçınıyorlar, mutsuzluklarını gizliyorlar, bodrumlara ve arabaların altına dalıp gizleniyorlar. Merhametimize güvenmiyorlar. Son saatinin yaklaştığını hisseden ev kedilerinin bile evden kaçtığını veya acılarıyla baş başa kalmak için en ulaşılmaz köşelere gizlendiklerini duymuşumdur.

Ema ile iki kediye bakıyorduk – Mitsa ve Pıtso. Mitsa cam gibi mavi gözleri olan dişi bir siyam kedisiydi. Ona cilveli bir edayla "sümbül kedi" diyorduk. Bir arkadaştan çok küçükken almıştık. Onu sütle beslemek, kucağıma alıp okşamak için bir hafta işe gitmedim. Küçük kedilerin sarılıp okşanmaya sütten daha fazla ihtiyaçları vardır. Kediyi arkadaşımıza hediye etmişlerdi, ama kendisine bazı siyam kedilerinin geceleri sahiplerinin boğazlarını kemirdiği anlatılınca korkmuştu. Ondan kurtulmak istiyordu işin

doğrusu. Mitsa'nın hâlâ dişi yoktu. Bizimle yatakta yatıyordu, karımla benim aramda. Sabahları onları birbirine sarılmış halde buluyordum. Bir arkadaşımın beş yaşındaki kızı Ani "Ama Ema kedi doğurmuş," diyordu. Bir kedi bakım rehberinde bu hayvanların neredeyse hiçbir zaman sahiplerine fazla bağlanmadıkları, onlara sadece katlandıkları yazıyordu. Mitsa annesinden onu hatırlayamayacağı kadar erken ayrılmıştı ve sanırım bizi aynı türden, ama nedense arka patileri üzerinde yürümeye çalışan velileri gibi algılıyordu. Benim kedi istememle Ema'nın kedi istemesinin son derece farklı gerekçeleri vardı, ama temelinde her ikimizinki de benzer derecede çocuksuydu.

İtiraf ediyorum, kedinin benim için daha çok niteleyici bir özelliği vardı, kendisine saygısı olan bir yazar için pipo veya sallanan koltuk neyse o da öyle bir şeydi. Pipo ve sallanan koltuk artık edinmiştim. Şöyle görüyordum kendimi: koltuğa oturmuş, üzerimde terlik ve sabahlık, dişlerimin arasında pipo ve kucağımda sadakatle mırlayan, sıcak elektrik yayan tortop olmuş bir kedi. Bu resmi bir yerlerde görmüş olmalıyım. Herhalde Hemingway böyle görünüyordu. Yok, Hemingway hiç değilse kaplan okşamış olmalı.

Ema için kedi, kendini anne gibi hissetmenin asgari koşuluydu. Onunla konuşuyordu, onu okşuyordu ve çocuk gibi eğitiyordu. Bazen Ema'nın kendisi, kendini oyuna fazlasıyla kaptırmış büyük bir çocuk gibi görünüyordu. Bu oyunun arkasında başka bir oyunun gizli olduğunu, karımın aslında bana ne kadar çok çocuk arzuladığını göstermeye çalıştığını geç anladım. Mitsa döneminde evliliğimiz çatlamaya başlamıştı, bense salakça bir inatla, ilişkimiz uçurumun ucundayken çocuk istemediğim konusunda ısrar ediyordum. Her kavgada kedi pencerenin önüne süzülüyor, dehşet içinde bize bakıyordu. Kitaplar bu durumu tipik bir korku nevrozu olarak tanımlıyor. Tanıdığımız bir aile kedilerinin sürekli kendilerini balkondan, dokuzuncu kattan aşağıya attıklarından şikâyet ediyordu. Daha sonra boşandılar. Bu en insancıl boşanmaydı. Birkaç kedi kurtardılar.

Ama Mitsa sağ ve salimdi. Birinci katta oturuyorduk. Pıtso'yu iki yıl sonra bulduk. Birileri bir kedinin yeni doğan tüm yavrularını binanın bodrumuna atmıştı. Akşam boyunca gittikçe azalan cılız kedi miyavlamaları geliyordu. Uzun uzun binanın etrafında dolaştık, sonunda seslerin bodrumdan geldiğini keşfettik. Tek bir kedi sağ kalmıştı. Birkaç günde Pıtso kendine geldi ve karton kutunun içinden çıkmaya başladı. Daha ilk seferinde siyam hatun ona tırnaklarını gösterdi. Daha önce hiç böyle bir saldırganlık sergilememişti. Bedeni ilginç bir şekilde donuyordu, tüyleri diken diken oluyordu ve öyle korkunç bir şekilde hırlıyordu ki bu seslerden kendi bile boğulup nefessiz kalıyordu. Yavru kediyse ona safça yaklaşıyor, onda annesini tanımışçasına onu kokluyordu. Birkaç ay boyunca Pıtso ayrı odada yaşadı ve siyam kedisi için ağladı. Sonra birden Mitsa'da bir tür annelik hissi uyandı ve yavrunun yanına kendisi gitti. Onu yalamaya başladı, ona bakıyordu, muhteşem kuyruğuyla oynamasına izin veriyordu. Böylece, ilk başta birlikte aynı odada bile kalamayan iki kedi birbirinden ayrılmaz oldu.

Ema ile evliliğimiz ise ters yönde gidiyordu.

25

Beyaz gül, suskunluğun ve ketumluğun sembolü olagelmiştir. Bir odada itiraf mahiyetli veya çok samimi bir konuşma yapılacaksa etrafa beyaz güller konulurdu. *Gül altında söylemek* tabiri günümüze kadar ulaşmıştır. *Sub rosa dictum.*

Yonca İrlanda'nın amblemidir.

Pırasa Galler'in amblemidir.

Japonya'nın amblemi kasımpatıdır.

İskoçya'nın armasına eşekdikeni son derece ilginç bir olaydan sonra konmuştur. Anlatılana göre bir seferinde, Hollandalılar İskoçya ordusuna saldırmaya karar verdiklerinde, bir Hollandalı eşekdikeni üzerine yalın ayak basmış –İskoçya sahillerinde son derece yaygındır eşekdikeni– ve acıdan çığlık atmış. İskoçyalılar çığlığı duymuşlar, uyanmışlar ve Hollandalıları bir daha dönmemek üzere kovmuşlar. O günden sonra eşekdikenine çok saygı göstermiş ve onu armalarına koymuşlar.

Sedef otu ise oyun kartlarındaki sinek şekli için model teşkil etmesiyle ünlüdür.

Amatör Çiçekseverin Rehberi, 1913

26

İnsan iki yaşına kadar balık yememelidir
yoksa dilsiz olur.

(Kaynağını bilmiyorum)

Çok geç farkına varıyoruz, artık baştan çıkarıldıktan sonra. Büyük Ayartıcı'ya Tanrı ismini vermek en kolayı olur. "Tanrı" derken aslında "dil"i kastettiğimiz konusunda uzlaşırsak bunu kabul ederim. Söz değil, dil. O (Tanrı veya dil) aslında şunun şurasında altı gün konuşmuş sadece. Altıncı gün son kelime olarak insanı telaffuz etmiş. O günden sonra da sesi çıkmamış. Ona her türden kelimeler atfetmişler ama ona ait olduklarını sanmıyorum. Çünkü o, kelimelerle konuşmaz; o, kelimelerle yaratır. Onun Dilinin telaffuz ettiği şeyler, telaffuz edildikleri anda gerçekleşmiştir. Daha sonra hiç kimse onun diline ulaşamamıştır. Oysa pek çok kişi denemiştir. İncil'in tümü bu çabaların bir ders kitabıdır. Bu anlamda ben Tanrı'nın öğrenilmesine filoloji diyorum. Dil filolojiden önce gelir. Birileri Tanrı diline ulaşmayı başarsa ne olur? (Totolojiden kaçınmak imkânsız.) Böyle bir kişinin öyküsünü kurdum ve içimi korku kapladı.

Dile ulaşan, şu altı günün Diline ulaşan bir adam çıkıyor ortaya. *Su* deyince önünde okyanus açılıyor, *gece* deyince gün ânında karanlığa yol veriyor, *kadın* deyince kadın yanında beliriyor. Böyle bir dil, gerçekleşebilecek bir alan, boşluk ister. Bu dünya, artık gerçekleşmiş bir dünya olarak, bu yeni adamın dili için fazlasıyla dar, hayal gücü için de fazlasıyla cılız kalıyor. Dünyanın kaderi onun ne söyleyeceğine bağlı. Yeni adam üzerine düşen görevin

ağırlığına zor dayanıyor. Susmaya başlıyor, içine kapanıyor. Uyumamak için elinden geleni yapıyor, çünkü sayıklarken dünyayı bir anda yok edebilecek bir kelime kaçırabilir ağzından. O arada *ateş*, *kül*, *buz*, *kıyamet* gibi sözcükler kaçırsa ne olur? Burada karım şöyle soruyor: Yürürken bir şeye takılıp düşse ve farkında olmadan sadece küfretse ne olur? Sonra da kahkahaya boğuluyor. Çok istersin, diye cevap veriyorum, ama hiç komik değil, ve gerçekten ürperiyorum. Bir erkek olarak.

Bu öyküyü nasıl bitireceğimi bilmiyordum. Seçeneklerden biri tedirgin olan arkadaşlarının toplanıp dilini kopartmalarıydı. Bunun işe yaracağına inanmıyordum. Bu yüzden diğer sonu seçtim. Bana daha doğal ve güvenilir geldi. Her şey sadece altı gün sürmüş. Yedinci gün adam Dili kaybettiğini anlamış.

Ve dinlenmek üzere oturmuş.

27

Skleroz bizden yeni insanlar yapacak.
Eski fıkralar her zaman komik olacak.

Birkaç saat ölü kalmışım. Karım aynen böyle dedi. Hiçbir şey hatırlamıyorum. İşten dönmüş ve her zaman olduğu gibi beni sallanan koltuğumda bulmuş. Tuhaf bakıyormuşum, hafifçe açık ağzımdan salya akıyormuş. Bunu söylemese de olurdu. Benimle konuşmuş, ismimle hitap etmiş, sonuç yok. Beni sertçe sarsmış. Tanımadan bakmışım ona – *beni tanımadın, anlıyor musun?* Ona şöyle cevap vermişim: *Bayan, siz benim annem değilsiniz, onu hatırlıyorum*. Hiçbir şey, hiçbir şey hatırlamıyorum. Tam o sırada kapı çalmış. Kapı çaldı. Bunu iyi duydum ve açmak için ayağa kalktım. O arada kendime gelmişim, karıma göre. Hiçbir şeyim yoktu. Hafifçe başım ağrıyordu. Daha önceki saatleri gerçekten hatırlayamıyordum. Herhalde aşırı yorgunluktandı. Şalterin atması gibi bir şey.

"Mutlaka doktora gitmelisin," dedi karım. "Bir... nöroloğa." Aklına ilk gelenin psikiyatr olduğuna bahse girerim.

"Mutlaka," dedim.

Tabii ki doktora moktora gitmeyeceğim. Korktuğum şeyse doktorlar hiçbir şekilde yardım edemezlerdi. Alzheimer'lı bir teyzem vardı. Gitmediği doktor kalmadı. İlaçlarla mahvediyorlardı kadını, yakınlarına ise onu bir psikiyatri kliniğine yatırmalarının en iyisi olacağını söylüyorlardı. Deli hastanelerine böyle deniyordu. Sondan biraz önce oraya da düştü. Ender aydınlanma anlarında, anne babasına kendisini tatil kampından almaları için yalvaran

küçük bir kız çocuğu gibi ağlıyordu. Üzerine soğuk su döktüklerinden, ona elektrik verdiklerinden şikâyet ediyordu. Hayır, öyle kolay pes etmeyeceğim. Hastalığın uzun bir kuluçka dönemi var. Bir süre daha normal bir insan gibi yaşayabilirim. Belki de gerçekten aşırı yorgunluktur. Tempoyu düşürmem gerekiyor sadece. Gerekirse işi bırakırım, başka bir şey ararım kendime. Yine de ertesi akşam annesinin hastalığı hakkında bana düzenli olarak yazan kuzenimin mektuplarını arayıp buldum. On küsur yıl geçmişti. Diğer her şeyi atlayarak sadece hastalıktan söz edilen yerleri okudum.

"*... Bir kız arkadaşım, evanjelisttir kendisi, anneme artık sadece Meryem Ana'nın yardım edebileceğini söyledi. Ne İsa, ne Tanrı, düşünebiliyor musun... Sabah akşam Meryem Ana'ya anneme yardım etmesi için dua ediyorum. Bu tür şeylere inanmadığını biliyorum ama her şeyi denedik, her şeyi... Onu artık eve kilitliyoruz. Birkaç sefer kaçmayı başardı, sokaklarda dolaşıyor, hayatta kalma içgüdüsü diye bir şeyi yok. Şehirde yarı çıplak halde kaybolmuştu. Bazen bir ışık yanıyor ve beni tanıyabiliyor. Bana sarılıyor ve durmadan ağlıyor... Sonra kim olduğumu hatırlayamıyor. Önce babamı unuttu. Yabancı bir erkekle yatmak istemiyorum diye bağırıyordu. Annesini görmeye gidecekmiş, ona izin vermem için yalvarıyor, biliyorsun, o on beş yıl önce öldü. Kendi annemin annesi gibi hissediyorum kendimi. Ağlasın diye bırakıyorum, bazen onu çocuk gibi azarlıyorum. Yüzüne bakmaktan kaçınıyorum, onu böyle hatırlamak istemiyorum. Onu böyle hatırlamak istemiyorum sadece...*"

Bu noktaya asla gelmeyeceğim. Asla. Asla. Asla. Asla. Asla.

28

Uzun Dimo kemiksiz
gökyüzüne çıkar davetsiz.

Biri bana son bir yıl içinde ne yaptın diye sorsa, ona rahatlıkla cevap verebilirim: Sigara içtim. Başka hiçbir konuda sigara konusunda olduğum kadar özverili olamıyordum. Dışarı çıkmayı asgariye düşürmüştüm. İşim buna izin veriyordu. Ahizeye neredeyse hiç elimi sürmüyordum. Kedilerle birlikte evde oturup sigara içiyordum. Ara sıra eski tanıdıklardan bir kadın geliyordu, ciddi anlamda kopmuş durumdaydı. Rehabilitasyondan yeni çıkmıştı, artık temiz olduğunu iddia ediyordu, ama onu hiçbir yerde işe almıyorlarmış. Çok ısrar ettiğini sanmıyorum. Benden ufak miktarlarda borç istiyordu, sonra hiçbirini iade etmiyordu. Buna rağmen bana her zaman bir *joint* teklif ediyordu. Bunu herhalde bir önceki borcun iadesi sayıyordu. Jesti anlamlı geliyordu. Onun için uyuşturucu çok değerliydi, paradan ziyade altınla alıyordu sanki. Batı'da otu uzun zamandır uyuşturucudan saymadıklarını iddia ediyordu. Zamanında eroinden çok daha güçlü bir tür yaban mantarı denediğini anlatıyordu.

Onlardan biraz yedin mi, diyordu Haşa (ya Hristina'dan ya da haşhaştan geliyordu, ne fark eder ki) ânında türlü türlü cinler, periler, ruhlar görünmeye başlıyor. Kraliçe Mab'ın kendisi bile görünebilirmiş. Bu mantarlar zaten varolan ama görünmeyen bazı şeylere gözünü açıyormuş insanın.

Bu mantar öyküsü hoşuma gidiyordu ama ben dumana sadık kalıyordum. Haşa'nın önünde kendimi her zaman biraz suçlu his-

setmişimdir. Öğrenciyken sigaraya birlikte başlamıştık. O daha ileriye gitti. "Mantarları" bıraktı mı bilmem ama artık perilerle yaşadığından emindim. Karşısında kendimi diğer öğrencilerle birlikte dersten kaçmaya karar verip son dakikada geri dönen biri gibi hissediyordum. Bazıları herhalde ucuz kurtulduğumu söyleyecektir. Kim bilir. Bana Haşa kurtulmuş gibi görünüyordu. İki yıl önce İsrail'e kaçacağını söylemeye başlamıştı. Ender görüşmelerimizde bundan söz açtığımda her zaman aynı yanıtı veriyordu: Ben artık Kudüs'teyim zaten. Ve herhalde öyleydi, bense "Mladost 4"teki oturma odamda çakılı kalıyordum.

Babamın kül tablası Finlandiya'dan, kapaklı. Daha çok tek sigaralık bir oyuğu olan minik bir mücevher kutusuna benziyor. Ancak bir diş fırçası ve tıraş bıçağının olabileceği kadar şahsi bir kül tablası fikri hoşuma gidiyordu. Kül tablasının kenarına bana kesinlikle yabancı olan bir alfabeyle bir yazı oyulmuştu (anlamını babam da bilmiyordu). Uzun zaman sonra yazıyı bana tercüme ettiklerinde, doğruluğundan ürkmüştüm: "Her şey küldür."

Sigara içerken farkında olmadan babamın hareketlerini tekrarlıyordum. İşaretparmağımın sigaraya sertçe vuruşu, dumanı içime çekerken kaşlarımı kısmam ve genel olarak jestlerin büyük bir konsantrasyon ve ciddiyetle yerine getirilişi. Sigaranın tutulduğu başparmakla ortaparmak arasındaki hafif doğal kıvrımı öğrenmek en zoru oldu. Benimkiler yapay bir şekilde tutuk ve gergin görünüyordu.

Savaş öncesine ait resimli bir dergiyi karıştırırken, bir günde en fazla sayıda sigara içme konusunda rekor kıran bir adamla ilgili kısa bir nota rastladım. Bu adama niye çakmak kullanmayıp sigarasını kibritle yaktığı sorulduğunda –o sıralar çakmaklar tam moda oluyormuş– çakmağın saldığı yanmış gazların dişlerine zarar vermesini istemediğini söylemiş. Gerçek tiryaki, dişlerini düşünen, estetik zevke sahip biridir.

Velhasıl, hayattan, bir paket ucuz sigarayla evin arka bahçesinde, çalı ve ısırgan otlarının arasında sallanan koltuğuma otur-

manın ötesinde bir şey istemiyordum. Dumanla beraber gözümün önüne gelen her şeyi –bulutları, kiremitleri, yolcu uçaklarını, Samanyolu'nu, her şeyi– içime çekmenin ötesinde hiçbir şey. Her şey biraz dumanla yutulabilir. Dumanın ciğerlerime girip beyazlığının üzerine nikotinden ısrarlı telgraflar oyuşunu hissetmek istiyordum. Ve sonra oradan hafifçe grileşmiş ve güçten düşmüş halde çıkışını.

Tam da bu şekilde sona ermenin, küçük bir evin arka bahçesinde ağır ağır, sigara üzerine sigara içerek ölmenin meleksi bir yönü var. Önünde sadece sana ait, özel bir Finlandiya kül tablası. İçinde küllerini bulacaklar bir gün. Başka da hiçbir şey olmayacak. Tutunabilecekleri hiçbir şey, ne bir beden, ne tütünlü parmaklar, ne çökmüş bir ciğer ne de sararmış dişler. Birazcık kül. Eğer mükemmel bir tiryakiysen kül bile olmayacak. Sadece duman. *Uzun Dimo kemiksiz...*

Düşününce, o kül tablasının üzerinde her şeyin duman olduğu yazıyordu sanki. Bu daha umut verici. Ve daha ekolojik.

29

SİNEKLERİN DOĞAL TARİHİ'NE DOĞRU

Sinekler çift kanatlıların grubuna girer ve bir çift iyi gelişmiş ön kanada sahiptir. Sineklerin çoğu ezelden beri insanın etkinliklerine bağlı olarak onun etrafında yaşamıştır, bu nedenle onlara *sinantropik* hayvan denir (*sin* – beraber, *antropos* – insan). İnsanın evinde, onun dışkısı etrafında, çöplüklerde vs. barınırlar. Bu anlamda bugün tanıdığımız tipik sinantropik sineğin, istemeyerek insan tarafından yaratıldığı varsayılabilir. Veya insanın çöpçülük faaliyetleri tarafından. Bazı biliminsanları onların insandan önce de mevcut olduğunu ve o zamanlar da ceset ve dışkılarla beslendiğini iddia ediyor. Ama insanın ortaya çıkmasıyla sineklerin onda hemen ev sahiplerini gördüklerini ve evine girip orada yapışıp kaldıklarını reddetmiyorlar. O günden bu yana ev sahibi –sadece sofrasından kalanları istemelerine rağmen– ısrarcı misafirleriyle barış sağlayamamıştır ve onları her yöntemle kovmaya çalışır. Onları dışarıda tutmak için kapılara tel takar, onları ezmek için ucuna bir parça bezin iliştirildiği sopalar ve boğmak için sirke dolu kaplar kullanır; onları elleriyle yakalayıp kibrit kutusuna doldurur. Küçük çocukların uyguladığı yöntem çok daha etkilidir: Bir sinek yakalanır ve iki kanadı kopartılır, böylelikle sinek ânında çift kanatlılar sınıfının dışında kalır, zavallı bir piyadeye dönüşür ve diğer sineklere ibret olsun ve korku saçsın diye bırakılır. İnsanlar tüm bunları sadece sineğin ne kadar önemli olduğunu ve yarar

sağlayabileceğini anlamadıkları için yapar ve neyse ki kayda değer bir başarı elde edemezler.

Her şeyden önce sinek parçalayıcı özelliğe sahip bir organizmadır, yani kompleks organik maddeleri –cesetler, leş, çürümüş et, dışkı– parçalayıp inorganik maddeye dönüştürür, o da bitkiler tarafından tekrar kullanılır. Böylece sıradan bir ev sineği (*Musca domestica*) veya çiçek sineği (*Eristalis tenax*), hatta mavi şişe sineği (*Calliphora vomitaria*) bile, almış başını giden bir organik evrimin doğal bir kısıtlayıcısı görevini görür.

Çift kanatlıların, özellikle sineklerin yapısı son derece ilginçtir. Sinek gözü gerçek bir itiraftır. İyi gelişmiştir ve neredeyse tüm kafayı kaplar. Gözü aslında binlerce minik gözden (aralıktan) oluşur; her biri altıgendir ve hafifçe kabarıktır. Sineklerin miyop olduğu kabul edilmiştir ama yeryüzünde daha ayrıntılı, daha detaylı bir bakış düşünülebilir mi? Bazı romancıların teknik olarak kullandığı *fragmantasyon* aslında sineğin gözünden alınmıştır. Bir sineği konuşturabilsek ortaya nasıl bir roman çıkar acaba...

Bir sineği konuşturabilsek ortaya nasıl bir roman çıkar acaba... Onun doğal olarak bizimkinden farklı bir dile sahip olduğundan şüphem yok. Şu anda sineği merak eden ben olduğum için (sinek neden beni merak etmiyor?) dilinin mekanizmasını benim keşfetmem lazım. Bildiğim kadarıyla arıların dili uçma esnasında çizdikleri figürlerle bağlantılı. Aynı bağlantı sineklerde de aranabilir. Ev sineği insanlara en yakın olandır, her zaman el altındadır. Lafın gelişi "el altında" dedim. İnsan onunla her zaman tam da bu şekilde konuşmuştur. Başka bir dil aradığımızda "lafın gelişi"nden kaçınmalıyız, o nedenle sinekleri gözümüzün önünde tuttuğumuzu söyleyeceğiz. Bu dili öğrenmenin ikinci aşamasına, "tek bir sinekle konuşma yetisi kazanma" diyebiliriz. Bu, günlerce süren bir gözlem ve tek bir sinek gerektiriyor. Her sinek kendine özgü bir uçuşa, yani dile sahiptir. Bazıları daha gevezedir ve havada daha uzun dolaşır; bazılarıysa ağır ağır konuşur, cümlelerin ortasında bir yerlere konar, başa döner ve sonuç olarak anlatının ucunu ka-

çırır. Anlatılarını pek fazla süslemeyen, nerede duracağını bilen, açık ve temiz bir uçuşa sahip sineklerin aranması önemlidir. Bilgiden yoksun bir kişi için tüm sinekler aynıdır. Eğer bu yabancı dili öğrenme konusunda kendini geliştirme kararı alan kişi tek bir sineğin yoğunlaştırılmış gözlem aşamasını gözardı ederse, farklı sinekleri kolayca birbirine karıştıracak ve sürekli bir öyküden başka bir öyküye geçecektir.

30

Çünkü sinek öldüğünde ve üzerine kül serpildiğinde, dirilir, bir tür yeniden doğuş gerçekleşir ve başka bir hayat yeniden başlar.

Lucian, "Sineğe Methiye"

Son zamanlarda, en hafif ifadeyle tuhaf sayılabilecek ama semptomatik olarak da görülebilecek bir şeyle uğraşıyorum. Sinekleri ve... doğrudan söyleyeceğim, onların öykülerini inceliyorum. Bu uğraşımı kolaylaştıran bir nokta var – gözlemlenen obje her zaman gözümün önünde. Diğer herkesin de gözünün önünde, bu yüzden de onlar için görünmez durumda.

Sineklere karşı bu ani ilgimin nedeni mi? Kendimi, yazmak istediğim romandan kaynaklandığına ikna etmeye çalışıyorum. Sineğin bakışını anımsatan çokyönlü bir roman. Ve onun gibi, ayrıntılarla, sıradan gözün görmediği küçücük şeylerle dolu bir roman. Sinekler gibi sıradan bir roman. İşte, itiraf ediyorum, sinekler bana bu yüzden lazım. Başımızın üzerinde uçuşan, tavanda uyuklayan, masanın üzerinde gezinen, aynı anda da çürüyen cesetlerin, tuvalet deliklerinin içine yumurtlayan bu haşereler – bir tek onlar ilahi olanla tuvaletin yeraltı âlemini birbirine bağlayabilir.

Sinek dünyanın arabulucusudur, şeytan ve meleğin bir aradaki halidir. Bir roman için daha iyi bir model, daha iyi bir alegori olabilir mi? Şöyle diyor Eflatun *İon*'da: "Şair özünde hafif, uçucu ve kutsal bir varlıktır, sadece kendinden geçince ve aklı kaçınca, sa-

dece mantığını yitirince yaratma yetisine sahiptir." Bir nevi çıldırmış bir sinek. Eflatun'un şairlerle arasının hiçbir zaman pek iyi olmadığını biliyoruz.

Mükemmel roman, farklı olayları birbirine bağlayan ipin uçuşan bir sinek olduğu romandır. Tekrarlayabilirim – olayları birbirine bağlayan ip uçuşan bir sinek olmalı.

Ve tekrar – bir sinek.

Sinek. Si-nek. Siiii-nek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek. Sinek.

Peki, sineklere hayranlıkla bakmamın, tuvalete ve tüm bu doğal öyküye gömülmemin bir makul nedeni daha var: etrafta uçuşan diğer sinekleri incelerken birkaç saatliğine susturabildiğim ısrarcı bir neden, adeta bir başka sinek. Ama o içimde kalıyor. Kafatasımın içindeki sineğin bir çıkış yoluna ihtiyacı var.

31

Ağ, balık yakalamaya yarar – balık yakalandıktan sonra ağ unutulmalıdır.

Kapan, tavşanı yakalamaya yarar – tavşan yakalandıktan sonra kapan unutulur.

Kelimeler, anlamı yakalamak için kullanılır, anlam yakalandıktan sonra kelimeler unutulabilir.

Keşke kelimeleri unutan birini bulabilsem de onunla muhabbet etsem.

Chuang Tzu, MÖ 4. yy.

32

O öykü toplar ama kendi öyküsü yoktur.

Sabah erken kalkıyorum. Giyinip pazara gidiyorum. Nadiren bir şey alıyorum. Tezgâhları ağır ağır dolaşıyorum, tüm meyve ve sebzeleri inceliyorum. Satıcılara dikkat etmiyorum. Sadece bakıyorum. Sıcak renkler ve yuvarlak şekiller üzerinde düşüncelere dalıyorum. Bu egzersize "gözler için vitamin" adını verdim. Sadece harflere baktığın uzun gecelerden sonra iyi geliyor. Sonra gazete alıyorum. Türü fark etmiyor. Gazete, sigara gibi, bir masada veya bankta tek başına bir saatten daha uzun süre kalmak için bir bahane. Göze çarpmıyorsun. Okuyorsun ve insanların ne konuştuğunu dinliyorsun. Yoksa konuşmayı unutacağım. Konuşmak gelmiyor içimden, son günlerde bunu yaptım mı hatırlamıyorum ama iyi bir dinleyiciyim. Pazarın yanındaki kafede konuşma konuları önceden mevsime göre belirlenmiş durumda. Böylece mayısta mezuniyet partileri, haziranda gelecek izinler, temmuzda üniversite sınavları, ağustosta berbat geçen tatiller, eylülde turşu ve birinci sınıfa başlayan öğrencilerin defterleri hakkında konuşuluyor. Tüm bunlar beni rahatlatıyor. Demek bir yerlerde, hem de bana çok yakın bir yerlerde, hayat sakince ve lokantadaki çorba - ana yemek - tatlı düzeninde devam ediyor. Gazetenin arkasına geçip insanların ne konuştuğunu dinliyorum, sohbetlerinin içinde çözülüyorum, kahve içindeki küp şeker gibi. Eğer dikizlemek göz ve bakışla ilgiliyse, gizli gizli dinlemeye ne denir? Bir tür kulak röntgenciliği.

İşte otuzlu yaşlarda iki kadın. Benim masamda oturuyor ve çene çalıyorlar. Biri altı yaşındaki oğluyla gelmiş; çocuk etrafta do-

laşıyor ve annesine yaklaşır yaklaşmaz sohbetleri, ona pastadan bir parça daha verene kadar duruyor, sonra hiç kesilmemiş gibi kolayca devam ediyor. Onlar için neredeyse görünmezim. En azından herhangi bir tedirginlik belirtisi göstermiyorlar. Çocuksuz olanın söyledikleri:

"Evleneli altı yıl oldu ve bu geri zekâlı beni hâlâ affetmiyor."

"Manyak," diye cevap veriyor diğeri.

"Benimle sadece âdet gördüğümde yatmaya devam ediyor. Ayda beş gün. Geri kalan zamanda beni görmek istemiyor. Ben ona yanaştıkça o daha fazla öfkeleniyor. Şimdi dairede yalnızız, her gün yapabiliriz. Ama hayır. Bağırıp çağırıyor. Beni görmek istemediğini söylüyor. Köpek, diyor, benimle evlenmeden önce mahallede vermediğin kalmadı."

"Ne istiyormuş bu herif?"

"Bir yıl dayanamadın diyor. Ona romanlardaki gibi evleneceğimize söz vermişim, birbirimizin ilki olacakmışız. Ben Brooke Shields miyim sanki?"

"Brooke Shields'in bakire olduğunu mu sanıyorsun? Eee, sonra?"

"Şu kadarını söyleyeyim, onu sonuna kadar bekledim. Ama onu Komi'de iki ay daha tuttular. Ben de taştan değilim herhalde. (Burada dayanamayıp kahvemden bir yudum içerken şöyle bir göz atıyorum. Gerçekten taştan değil – neredeyse bir genç kızınki kadar ufak, kışkırtıcı bir şekilde sivrilen göğüsler, hafifçe genişlemeye başlamış kalçalar, hâlâ diri ve alımlı bacaklar, üzerinde güneşten rengi açılmış belli belirsiz tüyler.) Ve kesinlikle rastlantı sonucu oldu. Bilirsin işte, biraz içersin, gevşersin, güya sadece bir el atarlar, ve... hadi bakalım. Yirmi beş yaşındaydım. Adam kanadığımı görünce neredeyse aklını kaçırıyordu. Herhalde mahalledeki son bakireydim. Ne rezillik. Utancımdan öldüm. Sonra bu adamla bir şey olmadı, onu bir daha görmedim, herhalde bana hâlâ küfrediyordur. İki hafta sonra Kirço döndü, düğün için artık belirlenmiş bir günümüz vardı. O bir yemek takımları almış, yüzükler, bir görsen..."

"Çünkü altın orada ucuz."

"Bayağı bir para biriktirmişti, şeker gibi bir düğün yaptık. Sonra da bakire olmadığımı öğrenince... başlamasın mı bağırmaya, onu aldatmışım, o orada kadın yüzü görmemiş, iki vardiya çıkarıyormuş, diğerleri onunla dalga geçmekte haklıymış, ben burada kuyruğumu sallarken bana güvendiği, benim uğruma ter döktüğü için dalga geçiyorlarmış. Üç ay bana elini sürmedi. Üçüncü ay âdetimi bekledi ve ilk defa birlikte olduk. Ben, diyor, ilkin olamadım ama şimdi her zaman ilk sefer gibi olacak. Üç gün, kanadığım sürece, üzerimden kalkmadı. Âdetim çok sancılı geçtiğinden hıçkırıyorum, çığlık atıyorum, kendimi geri çekiyorum... Onunsa daha da hoşuna gidiyor. İstediği bu ya, bakireymişim gibi."

"Adam hasta. Ama sen de tam dayaklıksın ha, ona hâlâ katlanıyorsun."

"Onun için kolay olduğunu mu sanıyorsun? Kötü biri değil aslında. Şu deliliği de olmasa. Ayın geri kalan kısmında ne yapıyor bilmiyorum. Banyoda kendi mi hallediyor, başka bir kadın mı var, bilmiyorum. Onu âdetli değilken en azından bir kez yapmaya zorluyorum. Bir hamile kalsam..."

Daha fazla kalmam uygun olmayacak. Kalkıp çıkıyorum. Onlarsa beni sanki yeni fark ediyor, konuşmayı kesip özenle kahvelerini yudumluyorlar. Eve doğru yürürken bu kadınlarla yarım saatliğine kendi kocalarıyla asla olamayacakları kadar samimi olduğumu düşünüyorum. Üzücü bir sonuç. Bir yerlerde kendi karınla senden daha samimi olan başka erkekler var demek.

33

Burada üçümüz yaşayacağız
Satranç ve Rus ruleti oynayacağız...

Peki, hadi tekrar deneyelim.

Hâlâ Ema'nın yanında oturuyordum, ama artık gitmem gerektiği konusunda kesin bir karar almıştım. Aslında bu kararı birkaç kere almıştım ama sürekli erteliyordum. Bu yüzden bu sefer bir sonraki cumartesi için peşinen küçük bir kamyon çağırdım ve üç arkadaşımı aradım. Fazla eşyam yoktu. Ema ile son gecem. Mutfaktaki masada oturuyoruz. Etrafımızda kitap dolu kutular yığılı, giysi dolu iki çanta, askı üzerinde takım elbise, tanrım, zehir yeşili nikâh takımım. İki kediyi kucağıma almış, okşuyorum. Odada yığılı eşya olunca daima tedirgin olurlar. Yalnız kalmayı sevmiyorlar. Ara sıra onları görmeye gelirim, diyorum. Yapmamalıydım, Ema ağlamaya başladı. Onu rahatlatmaya çalışıyorum. Ona sarılmayı çok istiyorum ama bunu yaparsam, diyorum kendi kendime, yine gitmeyeceğim ve ıstırap devam edecek. Susuyoruz. Sigara içiyoruz. Önemsiz şeyler hakkında konuşuyoruz. Her şeye rağmen gecenin uzun sürmesini istiyorum. Hiç bu kadar beraber olmamışızdır. Bir yerlerde tanımadığım bir erkek var, benden olmayan bir çocuk Ema'nın karnını tekmeliyor, arkamızda ise – çok az sayıda huzurlu günle geçen birkaç yıl. Bu üç şeyden hangisidir bizi gerçekten ayıran, diye düşünüyorum. Bir tek o gece hiçbiri yoktu ortada. Olayları bir anda değiştirecek bir şeylerin olmasını istiyordum. Tam o sırada. En azından bir işaret. Diğerlerine karşı hissettiğimiz bağımlılık, onları kaybettiğimiz andaki gibi güçlü olamaz asla.

"Tekme atıyor," diyor Ema karnını göstererek. İşaret bu olmalı.

Karımın çocuğu. İşte gramer bakımından doğru ama yine de derinden karışık bir cümle. Karımla benim aramda bir çocuk var. Bana karşı tekme atıyor. Rahminde tuhaf hareketler yapıyor. Bir yerden yola çıkmış ve bir süre sonra buraya, bu odaya gelecek. (Bu yolun birkaç ayını birlikte yürüdüğümüzü bir gün öğrenecek mi acaba.) Ve onun açacağı kapı arkamdan çarparak kapanacak.

Bir zamanlar ninem birisinin doğması için başka birinin ölüp ona yer açması lazım, derdi. O gece altı aydır ilk defa birlikte yattık. Ema bana sarılırken uyuyor numarası yapıyordum. Kediler de yanımıza kuruldular. Korkunç derecede şirin bir aile. Sadece Ema'nın çocuğu sık sık tekme atıyordu. Bulunduğu yer ona dar geliyordu.

Sabah kamyon geldi.

34

Matta, Markos, Luka, Yuhanna, nerelerdesiniz?
Ben artık suda yürüyorum...

Bir yerde dünyanın dengesinden sorumlu yaşlı bir adam yaşıyormuş. Bu görevi ona birileri vermemiş. Ama yaşlı adam kendini sorumlu hissediyormuş. Normal uğraşı bahçıvanlıkmış. Hiç kimseyle konuşmuyormuş. Uzun yıllar önce gelip köyün sonundaki evlerden birini satın almış. Kelepire almış, ev yıllardır sahipsizmiş ve insanlar akşam geç saatlerde pencerelerinde tuhaf ateşler gördüklerine yemin ediyorlarmış. Bahçıvan taşınırken onu getiren kocaman kamyon herkesin dikkatini çekmiş, ağzına kadar desteler halinde bağlanmış kitaplar ve içinde çeşit çeşit tohumların bulunduğu sandıklarla doluymuş, bir de çok eski ve yıpranmış, yer yer telle bağlı, devasa bir sallanan koltuk varmış. Ha, evet, bir de kedi. Köy için garip olan bu eşyaları gören insanlar, onun ânında çatlak olduğunu ilan etmiş. "Çatlak", köyün uzun zamandır alışık olduğu sıradan delilere değil, fazla kitap okumaktan tahtaları gevşeyen bazı okumuşlara deniyormuş. Eğer köylüler Don Kişot'u duymuş olsalardı çok daha doğru bir teşhis koyarlardı, ama o an için "çatlak" da iş görüyormuş.

Yaşlı adamın kötü bir şey yaptığı yokmuş aslında. Bazen günlerce evinden çıkmadığı oluyormuş, geceleri ışık bile yakmıyormuş. Bir yerlere gitmiş gibi. Bazen tüm zamanını bahçede geçiriyormuş, yeni tohumlar ekiyormuş, işe yaramayan fidanları aşılıyormuş. Bazen de kocaman koltuğunu dışarıya çıkarıp oturuyor ve bakışını bir ağaca dikip kediyi okşuyormuş. Bahçesinde köylüle-

rin bilmediği tuhaf bitkiler yetişiyormuş. Kocaman yassı yapraklı ağaçlar; küçücük kıpkırmızı meyveler veren alçak çalılar; mavi laleler; ucunda yılda sadece bir defa birkaç günlüğüne olağanüstü çiçeklerin parladığı devasa, dikenli (köylülerin deyişiyle sakallı) bitki gövdeleri. Yaşlı kadınlar bahçenin büyülü olduğuna yemin ediyormuş. Bir gün bir komşunun domuzu bir süreliğine içeriye girmiş, üç gün sonra da şişip ölmüş. Sadece arılar tuhaf çiçekli bahçeye deli gibi koşup kovanlarına ağır ve sarhoş dönüyormuş.

Adam ayda bir kez köy postanesine kadar iniyormuş ve her seferinde bir mektup, bir de telgraf gönderiyormuş. Alıcılar hiç değişmiyormuş. Telgraf Sofya'da bir adrese gönderiliyormuş, mektubun adresi ise yabancı bir dilde yazılıymış, postanedeki kadın da –tüm köyü hayal kırıklığına uğratarak– onu bir türlü okuyamıyormuş. Kadın zarfın üzerindeki her harfi çizgi çizgi kopya edip şehirdeki kızına gönderdikten sonra, alıcının ismi karşısında tüm köyün ağzı şaşkınlıktan açık kalmış. Alıcı Birleşmiş Milletler'in ta kendisiymiş, örgütün New York merkezi. Ve telgrafın içeriği hiç değişmezken (postane memuresinin harfleri saymak için onu "görev icabı" okuması gerekiyormuş) bu ehemmiyetli alıcıya yönelik mektuplarda ne yazdığını hiç kimse bilmiyormuş. Telgrafta sadece şu iki kısa cümle yer alıyormuş: "Artık gerçekten iyiyim. Sizi bekliyorum." İki alıcı ismi varmış. Aynı soyadını taşıyan iki kadın.

Postaneye son gidişinde yaşlı adam *gerçekten* iyi görünmüyormuş. Gözleri çukurlarının içine tümüyle çökmüş, eliyse telgrafı yazarken yoğun bir şekilde titriyormuş. Memurenin yazıya bakma niyeti bile yokmuş, o kadar zaman içinde karakter sayısını çoktan ezberlemiş. Ama bu sefer formun üzerinde sadece iki kelimenin yazılı olduğu dikkatini çekmiş. Hem de insanın tüylerini diken diken edebilecek türden iki kelime: "Ben öldüm." Bu sefer memure telgraflarda bu tür şeyleri yazmak yasak diye itiraz etmiş. Adam hiçbir şey dememiş, formu kırıştırıp atmış, yenisini almış ve "Ben gidiyorum" yazmış. Ödeyip çıkmış. İki gün sonra köye iki kadın gelmiş, büyük bir ihtimalle anne kız. Siyahlar içindelermiş ve bu

renk özellikle genç olana çok yakışıyormuş. Otobüsten inmişler, filan kişi nerede oturuyor diye sormuşlar ve hemen deli bahçıvanın evine doğru yönelmişler. Bir saat bile dolmadan oradan çıkıp muhtarlığa gitmişler. Orada bir şeyler konuşup köyden ellerinde kürek taşıyan iki adamla dönmüşler. Muhtar, bahçıvanın kendi bahçesine, evin arkasına gömülmesine izin vermiş. Köy daha önce böyle bir şey ne görmüş, ne duymuş. Onu daha aynı gün gömmüşler, iki kadın da ters yöndeki son otobüse binmiş. Evden tek bir şey almışlar – deri kaplı eski bir defter. Yıllar geçtikçe bahçedeki yeşillikler daha da gürleşmiş, evi neredeyse görünmeyecek şekilde kapatmış. Ev hâlâ o tuhaf egzotik halini koruyormuş, yassı yapraklı ağaç kocaman olmuş, ama hiç kimse oraya girmeye cesaret edemiyormuş.

Bahçıvanın ölümünden sonra evden bir süre kederli kedi miyavlamaları duyulmuş ama bir süre sonra onlar da kesilmiş.

Defter eskiydi, elde kaplanmıştı. Cep tipi, tel spirallilerden. Bir zamanlar vişne kırmızısı olan deri artık kararmıştı. Üzerinde çok güzel bir elyazısıyla yazılmış "Doğabilimcinin Notları" başlığı hâlâ okunabiliyordu.

35

DOĞABİLİMCİNİN NOTLARI

Yeniden başlıyorum. BM'ye gönderdiğim mektupların gereken yere ulaştığından emin değilim. Oraya her gün çok sayıda mektup gidiyordur tahminimce. Ama yine de birilerinin onları okuması lazım. Benimkiler de birinin eline geçmiş olmalı. Çünkü zaman geçiyor ve her şey daha da kötüye gidiyor. Daha dayanılmaz oluyor. Dünyanın dengesi için elimden geleni yapıyorum ama onları uyarmak lazım. Tek başıma uzun dayanamam. BM konusunda hata mı yaptım bilmiyorum. Başka bir seçeneğim yoktu.

Tuttuğum ev güzel. Güneye bakan geniş bir bahçesi var. İklim de iyi, rüzgârlar ılık ve alçaktan esiyor. Kedi hemen alıştı, bu da yerin gerçekten iyi olduğunu gösteriyor. Yarından itibaren bahçeyi kazmaya başlıyorum.

BM'ye dengenin tehdit altında olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Başımıza gelecek olan şey, herkesin korktuğu şey olmayacak. Kıyamet korkunç değil. Anlatıldığı şekliyle daha çok bir aydınlanmaya benziyor. Dünya savaşı zararsız. Mahşer ve savaş sadece dikkat dağıtmaya hizmet ediyor. Bunun için gönderilmişler. Her an olabilecek şey çok daha korkunç ve maalesef fark edilmesi de çok zor. Dünya ve evrenin gizli mekanizmalarını ilgilendiriyor. Kısa bir zaman sonra hepimize tuhaf şeyler olmaya başlayacak. Belki de artık başlamıştır bile. Kıyamet günü gibi coşkun olmadıkları için ilk başta dikkat çekmeyecekler. Ve işin en kötü yanı, benim bunu ayrıntılı ve tam olarak tarif edememem. Gereken ke-

limelere sahibim ama bunu yapamıyorum. Bunu yapmamalıyım. Sanırım bu gelen şeyin ayrıntılı ve tam olarak tarif edilmesi, onun mekanizmasını bizzat harekete geçirecek. Ayrıntılı ve tam tarifi, tetiği çeken düzenek görevi görecek ve olayların gelişme formülünü hazırlayacak. Bu, işimi inanılmaz derecede zorlaştırıyor. Başka bir dil kullanmam lazım. Bahçıvanlığı deniyorum. Bitkilerin diliyle konuşmaya, onların sessiz, sadece şekillerle konuşan dilini kullanmaya çalışıyorum. Onlardan ciddi nasihatler bekliyorum. BM'ye gönderdiğim mektuplarda alegorilerle konuşmaya çalışıyorum. Beklenen şeyi tanımlarken fazlasıyla açık olmamaya dikkat ediyorum ki, Şer'i zapteden kapıları açacak kelimeler bir araya gelmesin. Ama anlaşılan orada mektuplarımı ciddiye almıyorlar. Alegoriyi anlayamıyorlar.

Tanrı'nın şu altı gününden birinin, bugünkü anlayışa göre herhalde milyonlarca yıl sürmüş olacağı geliyor aklıma. Böylece Tanrı'yı Darwin ile uzlaştırabilirim. İkincisinin binlerce yıllık bir evrime atfettiği, birincisinin ise günler içinde yarattığı aslında aynı şey, yeter ki ölçü birimleri eşitlensin. Ve bir şey daha var: Bu dünyada, benim denge sağlama çabalarıma tam zıt işler yapan birisinin olduğundan şüpheleniyorum. İşin en tuhaf yanı, onun da doğadaki dengeyi sağlayan bu prensipten dolayı varolması. Ona Darwin'den gizli olarak Deccal ve Tanrı'dan gizli olarak –ki bu çok daha zor olacaktır– evrim karşıtı diyebiliriz. Onu, elmanın kabuğunu soyarcasına kelimeleri şeylerden ayırırken görüyorum.

Peşimizi bırakmayan dengesizlikler kendini her şeyde belli ediyor ama dengesizliklerin en korkunç olanı, nesnelerin isimleriyle nesneler arasındaki dengesizlik. Nesneler isimlerin kılıfından çıkmaya başlıyor, aynen fasulye tanelerinin kuruyan kabuklarından çıkması gibi. Şimdiye kadar isimler nesnelere sımsıkı tutunarak ayrılmaz bir bütün oluşturuyordu, oksijen ve hidrojen atomlarının su molekülünü oluşturdukları gibi. İnsan oksijen atomlarını hidrojen atomlarından ayırmayı başarınca da inanılmaz bir

enerji ortaya çıktı. Bu enerjinin milyon katını düşünürseniz, isimler kesin olarak nesnelerden ayrıldığında başımıza gelecekleri hissedebilirsiniz. Patlama olacağını sanmıyorum, ama daha korkunç bir şey olacak. Şu anda onu isimlendirmeyeceğim. Çünkü isimler, isimlendirilmiş olanı kendileri yaratır.

Sadece alegorilerle konuşmalıyız.

Görünmez bir tartı var. Durumun daha anlaşılır olması için onu pazar tartısı gibi düşünebiliriz. Bu tartının bir tarafında her zaman ağırlıklar durur. Ve ne tartarsak tartalım –fasulye olsun, uskumru veya sıradan ekşi elma olsun, hiç fark etmez– her zaman ağırlığa bakarız ve işte bir kilo fasulye, bir buçuk kilo uskumru, ekşi elma vs. deriz. Bunu, kabın birinde kelimeler, yani ağırlıklar, diğerinde ise nesneler varken ve tartı dengedeyken söyleriz. Peki kelimeler çoğalıp nesneleri yerinden iterlerse ve sonuç olarak, ana arının verdiği oğul ile kovanı terk ettiği gibi, onları terk ederlerse ne olur? O zaman birbirleriyle oynamaya, birbirlerini tartmaya başlayacaklardır. Kabın birinde ağırlık, diğerinde de ağırlık olacak – veya yük ya da kelime, artık ne derseniz. Her iki kap da, biz uskumruyuz, biz ekşi elmayız, biz kurufasulyeyiz diye bağıracak. Ve hiç kimse onları ne ayırabilecek, ne de neyin ne olduğunu söyleyebilecek.

BM'de tartı öyküsünü anladılar mı acaba? Ben yine de onlara yazmaya devam edeceğim. Kelimelerin nereden çoğaldığını keşfetmem lazım. Yuvalarına, kuluçkaya yattıkları yere, yavrularını doğurdukları yere ulaşmam lazım. Bu yere ne isim vereceğimi bilemiyorum. Hem kesin isimlerden de kaçınmam lazım. Bu yeri yıllardır arıyorum. Çok uzun yıllar, o kadar ki onları saymadım bile. Daha önce ne mi yaptım? Hiçbir şey hatırlamıyorum, hatırlamak istemiyorum. Kelimelerin nasıl çoğaldığını anlamam lazım. Bahçemdeki bitkileri gözlemliyorum. Bir yığın bitki kılavuzum var.

İşte buradaki frenksoğanı ve çayır otu (*Poa Vivipara*) eşeysiz, yani kendiliğinden ürer. Yeni bitkiler ana bitkilerin ürettiği soğan

ve köklerden oluşur ve aynı kalıtsal özelliklere sahiptir. Kök sistemi aracılığıyla üreme. Kelimeler bu basit çoğalma yöntemine başvurmuş olabilir mi? Böyle aldandıklarını sanmıyorum. Bu üremeyle yeni kelimelerin eskilerden neredeyse hiçbir farkı olmazdı. Yine de, hem bitkiler hem kelimeler köklere sahip olduklarına göre, bir şeyler var demek. Var bir şey. Kitaplar bu yöntemin temel evrimsel eksikliği olarak genetik fonun çabuk tükenmesini gösteriyor. Tozlaşma çok daha büyük bir çeşitlilik sağlıyor. Polenler rüzgâr, arılar, mayıs böcekleri, yabanarıları vb. böcekler aracılığıyla onlarca, hatta yüzlerce kilometre uzaklara taşınabilir. Eğer şu kayının polenleri bir hava akımıyla 2000 metre yüksekliğe çıkarsa, ki bu kesinlikle mümkündür, buradan 600 metre uzaklaşabilirler. Peki kelimeler polenlerden ne kadar daha hafif? Niye hiç kimse bir kelimenin ağırlığını hesaplamamış? Yaklaşık olarak. Farklı kelimelerin farklı ağırlıkları vardır herhalde. Kahretsin, beni bu tür eksiklikler rahatsız ediyor. Polen tanesinin, bu zerreciğin ağırlığı biliniyor, kelimelerin ağırlığını ise hiç kimse zahmet edip ölçmemiş. Kelime, onu telaffuz eden sesin ağırlığını mı, yoksa onu yazan mürekkebin ağırlığını mı alır? Kelimelerin Doğal Tarihi diye bir şey bulamıyorum. Hiçbir yerde.

İşte hâlâ yanıtını bulamadığım bazı sorular:

Kelimelerin cinsiyeti var mı?

Cinsiyetleri isim cinsleriyle örtüşüyor mu?

Bir kelime eril cinstense cinsiyeti erkek midir?

Eğer kelimeler eril ve dişil ise birleşmeleri ne zaman ve nasıl olur?

Cinsiyet özelliklerini harfler mi belirler?

Bu anlamda alfabenin cinsiyete göre dağılımı nedir?

Ünlü harfleri dişil, ünsüz harfleri de eril olarak kabul edebilir miyiz, yoksa ayrım daha mı karışıktır?

Kelimelerin temelde cinsiyetsiz olup, cinsiyetlerinin onları telaffuz eden kişinin cinsiyetine göre belirlenmesi mümkün müdür?

Öyleyse eril kelimeler kadın ağzına girince ne olur?
Veya kelime sadece yazılıysa onun cinsiyeti ne olur?

Kelimelerle ilgili tüm bu kargaşanın yazılı kelimelerden kaynaklandığına dair şüphelerim gittikçe artıyor. Bir harfin ucuna kaç şeytan konabilir... Artık hayatta olmayan insanlar arkalarında kelimeler bırakabiliyor – şeytani bir şey var bu durumda. Diğerleri bunu nasıl hissedemez, bilemiyorum, ama bana göre bu gerçek bir vampirlik. Her yazılı kelimede ölü biri yatar. Bunu yazarken neredeyse tüylerim diken diken oluyor. Çünkü bu defterle ben de kendime iyi bir tabut hazırlamış durumdayım. Umarım ölmeden onu yakma gücü bulurum kendimde. Bu yazılı sayfalarda vampirleşmek istemem doğrusu. Aslında şimdi düşünüyorum da, telaffuz edilen kelimelerle de aynı şey olmuyor mu? Onları söylerken, başka şeylerin yanı sıra, çok sinsi bir şekilde onları başkalarının kafalarına ekiyoruz. Polen tanecikleri gibi. Radyo onları hava akımlarından daha uzak mesafelere taşıyabilir. Evet, kelimelerin en temiz kullanım alanı düşüncedir. Kelimelerin düşünülmesi lazım. Sadece düşünülmesi. En az bir yıl boyunca. BM uyarılmalı. Acımasızca olduğunu biliyorum, ama tek yöntem bu. Durum çok ilerlemiş. İsimler gelişigüzel çiftleşiyor. Bulaşıcı hastalığı taşıyorlar artık. Onları nasıl dezenfekte edeceğimizi bilmiyoruz. Korkunç bir bulaşıcı hastalık geliyor, korkunç bir AIDS. Ölülerin kelimeleri. Yeni doğum yapmış hasta bir kadının sütünün kesilmesi gibi, insan ilişkilerini kesen kelimeler...

Geçen gece yazdıklarımın belirsiz ve karışık olduğunun farkındayım. Ama kendimi sadece bu şekilde ifade etme hakkına sahibim. Yoksa Şer Güçlerine harekete geçmeleri için ipucu vermiş olurum. Formülü vermeyeceğim onlara. Kendimle birlikte götüreceğim. Burada babamı anmalıyım, nur içinde yatsın, denge savaşını ilk o başlatmıştı. Annem çıldırdığını söylüyordu, onu bırakıp başka biriyle kaçtı. Ben onunla kalıp ona yardım ettim. Babam tek bir satır bile yazmadı. Uğraşı dışında bir şey söylediği durum-

ların sayısı iki elin parmaklarını geçmez. Boş konuşma düşmanlığımı –annem buna suratsızlık diyordu– babamdan edindim. Babam kendi kendini yetiştirmiş naif bir doğa bilimcisiydi. Çiçeklerin isimleri hakkında kafa yormayı seviyordu. Latince isimlerini çözüyordu, ki hiç Latince okumamıştı, bildiği isimlerle bağlantı kuruyordu. Bazen homurdanıyordu, herhalde çiçekle ismi arasında uyuşmazlık keşfediyordu. Düzenli olarak şimdi benim de kullandığım eski bir çiçekçilik rehberini okuyordu. Nilüfer çiçeğinin Mısırlıların en sevdiği çiçek, lalenin anavatanının Asya olduğunu söyleyen kitaplardan biri. Aslında ilgisini tam da bu bilgiler çekiyordu. "Galler'in armasında pırasa yer alıyor," diye okuyordu babam ve Galler'in kendisi onun bahçesinde yetişiyormuş gibi görünüyordu. Masaya pırasa koyduğunda da o artık pırasa değil, semboldü, armaydı. Acımsı lifli yapraklarında öyküler barınıyordu, Tarih'in kendisi orada gömülüydü. Hiçbir şey sadece göründüğü şey değildi. İşte o böyle, pırasaya karşı tutumuyla sağlıyordu dünyadaki dengeyi. Sofrasındaki pırasaya saygıyla yaklaşmayan bir kişinin Galler'in onuruna leke sürdüğünü biliyordu. İşte sana Galler'in protesto etmesi için bir bahane –son derece de haklı bir bahane– ve al sana çatışma. Bu yüzden babam, sofrasına pırasa sapı konulduğunda Galler'e her zaman hayır duası ediyordu. Bilgisizlikleri veya cehaletlerinden dolayı ne çiğnediklerinin farkında olmayan kişiler adına, büyük bir nezaket ve maharetle özür diliyordu. Bu onun göreviydi. Ve yaşadığı sürece dünyanın hassas dengesini bu şekilde korumayı başardı.

Bazen kitaplar bize tuhaf şakalar yapar. Yıllar önce ısrarla bir fikrimle uğraşmıştım. Arkamda bırakacağım şeyin o olduğunu düşünüyordum, güzel ve bir ölçüde de pratik bir şey. Farklı çiçeklerin günün farklı saatlerinde açtığını biliyordum. İki yıl boyunca bitki rehberlerini karıştırdım, çayır çimen dolaştım, günlerce kırları turladım. Doğru çiçekleri bulup onları daire şeklinde dizerek doğal bir saat dikmek istiyordum. Bir çiçeğin kapanmasıyla diğerinin açıldığını hayal ediyordum. Doğal mekanizmalı bir saat. Sa-

at kaç sorusuna insanlar artık örneğin "öğleden sonra üç buçuk" değil, "lale" diye cevap vereceklerdi. Bu fikrimle gurur duyuyordum. Ve artık toplamış olduğum çiçekleri ekmeme iki gün kala, tesadüfen, tümüyle tesadüfen bir gazetenin "Bunu biliyor muydunuz..." kısmında şöyle bir not okudum: "Uzun zaman önce botaniğin babası Carl Linnaeus, bitki döngülerinin dakikliğini bildiği için bir dairenin farklı bölgelerine günün belirli saatlerinde açan çiçekler yerleştirmişti." Bu bilgiye daha önce, akla gelebilecek her tür rehberi altüst ederken nasıl rastlamamıştım ki? Kelimeler bu sefer de bana oyun oynamıştı. Ben hiç kimsenin bilmediği bir şey yapıyorum diye mutlu mesut çiçeklerimi toplarken, onlar tüm bu süre boyunca beni kenardan gülüşerek izlemiş ve son anda karşıma çıkmışlardı. Ve artık kim bilir kaçıncı kez şuna ikna oldum: Metinleri kontrol eden biz değiliz, onlar bizi oyuna getiriyorlar. Biz onları ararken bir yerlere gizleniyorlar ve ancak kendileri karar verdiklerinde çıkıp yüzümüze tokat indiriyorlar. Bir şeyler yapmak lazım.

Son aylarda daha önce asla cesaret edemediğim bir şey deniyorum. Bitkilerin nasihatlerini dinleyecek zamanım yok. Radikal eylemler gerekli. Kelime yoğunluğunun en yüksek olduğu, kelimelerin vızır vızır kaynadığı yere, kovanın içine girme zamanı. Bu daha uygun bir dille nasıl söylenir, bilemiyorum, ama kısacası – metne hücum ediyorum. Evet, kitapların içine dalıyorum. Umarım eski karım ve sevimli kızı bu notlarla asla karşılaşmaz, yoksa kesin olarak doktorlara inanırlar. Ama başka çıkış yolum yok. Şunu anladım: Ana kelimeler kitaplarda gizleniyor, ama hepsinde değil de romanlarda – ve bunların da tümünde değil seçmiş olduğum birkaç romanda (kitaplar bende var ama isimlerini asla söylemem). Bu kelimeler oradan uçup benim isimlendiremediğim şeyleri doğurmaya hazırlar. Bunları içeren kitapları şu âna kadar diğerlerinin arasında nasıl tutabildim, hastalıklı kapaklarının başka masum kitapların kapaklarına sürtünmesine nasıl izin verdim? Onları palmiye ağacından bir kutuda kilitli tutmak lazım, çünkü

palmiye ağacı onurludur ve kötülüğü yalıtır. Palmiye ağacından yapılmış kutu ise demir bir kutunun içine konup derinlere, killi bir toprağın içine gömülmeli ki hiçbir şekilde filizlenmesin. Kitaplar kesinlikle yakılmamalıdır. Birincisi, kitap yakmak günahtır ve ikincisi, içindeki karanlık güçleri belki tam da ateş serbest bırakacaktır, bunu kimse bilemez. Bu kitaplar her şeyden önce, benim isimlendirmek istemediğim şeyleri fazlasıyla *kesin ve ayrıntılı* anlattıkları için zararlıdır. Bir zamanlar, çok çok eskiden, böyle bir kitap gerçeğe dönüşmüştü ve günbegün tüm hayatımı mahvetmişti. İşler kötü gitmeye başlayınca ve karım ansızın, mutlu evliliğimize rağmen başka birinden hamile kalınca (o zamanlar cinsel perhiz dönemindeydik), bugün hâlâ ara sıra içine düştüğüm o tuhaf ruh hallerine girmeye başladım... İşte tam o anda tüm bunları başka bir yerde okuduğuma dair o tuhaf hisse kapıldım. Başıma gelenler kötü bir romandandı ve ben onu okumuştum. Tüm kitaplığımı altüst ettim, arkadaşlarımın kitaplıklarını da altüst ettim ve onu buldum. Her şey sayfası sayfasına, cümlesi cümlesine, kelimesi kelimesine aynıydı. Benim şahsi kıyametim.

Artık birkaç gündür özellikle tehlikeli olarak ayırdığım kitapları inceliyorum. İçeriye girmek için hâlâ acele etmiyorum. İyice hazırlanmam gerekiyor, arıcının arılar tarafından fark edilmeden kovanı açtığı gibi girmeliyim içlerine. İşin sırrı korkunu bastırmaktır – çünkü onlar korktuğunu hisseder. Terlememen lazım. Korku tere siner, ter o yüzden kötü kokar. Kokun olmamalı, seni onlardan biri olarak kabul etmeleri için ağır ağır hareket etmelisin – iri, yavaş bir arı gibi. Romanlarla da durum aynı. Aslında çok daha zor, çünkü bedenim fazlalık oluşturuyor. Ondan sıyrılıp kendimi çıplak bir kelime gibi kelimelerin arasına atmalıyım. Kelimeler arasında bir kelime.

Kendimi gittikçe daha hazır hissediyorum. Metinde bir çatlak arıyorum, metnin içine girebileceğim bir aralık. Başından girmek bana akıllıca gelmiyor. Roman başlangıçları güçlü olur, sözdizimi

gerilimlidir, orada beni kolayca ele geçirirler. Lirik bir sapmaya, kelimelerin kendilerini bile sersemleştiren ayrıntılı bir betimlemeye ihtiyacım var, o zaman ani bir rüzgârda titreşen bir yaprak veya taşın altına gizlenen bir kertenkele gibi içeriye süzüleceğim.

Halledilecek bazı kişisel sorunlarım kaldı. Yarın onlara son telgrafımı göndereceğim. Bedenimin sahipsiz kalmasını istemiyorum. Bu sefer geleceklerine inanıyorum. Beni palmiyenin altına gömmeleri için mektup bıraktım. Kediyi düşünüyorum. Zavallı, tüm bunları nasıl atlatacak. Bir gün başka bir romanda bir araya gelme umudumu koruyorum. Sanki her şey bu kadar. Vedalaşmak düşündüğümden daha kısa sürdü. Misyonum devam ediyor. Aslında daha yeni başlıyor. Eh, artık gidiyorum.

36

3 iri portakal, bir bardak şeker, mısır unu,
10 kiraz, biraz zencefil...

Portakal çorbası tarifi

Cumartesi. Soğuk, iğrenç bir yağmur ince ince çiseliyor. "Muz balığı için mükemmel bir gün." Aslında Salinger için mükemmel bir gün. Başıma daha kötü bir şey gelemez düşüncesiyle rahatlayıp gevşiyorsun.

Salinger altında sırılsıklam olabileceğin bir çadıra benzese de, böyle bir hava için ondan daha uygun bir yazar olamaz. Eliot bile daha neşeli. Kuru bir ekim günü için mükemmel biri.

Tüm bunları tren kompartımanında çantamdan Salinger'ı çıkartırken düşünüyorum. Geveze biri değilim ve kitaba, daima "Yolculuk nereye?" sorusuyla başlayan ve doğal olarak çocuklara ve karaciğer sorunlarına kayan şu sonsuz muhabbetlere girme ihtimaline karşı kullanılan bir kalkan olarak bakıyorum. Üstelik yolculuğumun amacı ve hedef noktası hakkında makul bir cevabım da yok. Son istasyona bilet aldım ama rahatlıkla gelecek istasyonda inebilirim.

Bu kitabı seviyorum, hiçbir şekilde dayatmacı değil çünkü, en azından dış görünüş olarak. Resimsiz basit bir kapak. Eminim, bu güzergâhta yolculuk yapanların birçoğu için yazarın ismi pek bir şey ifade etmiyordur, bu da beni lafa tutma ihtimallerini zayıflatıyor. Erken davrandığım için kompartıman daha yeni yeni dolmaya başlıyor. Tren hareket etmeden önce okuyamam, bu yüzden koridora bir göz atıyorum. Binen kişilerden hangilerinin benim kom-

partımanda yolculuk yapacağını tahmin etmeye çalışıyorum. Karşıma gizli gizli seyredebileceğim güzel bir kadın oturacak kadar şanslı olduğum enderdir. Tek bir yer kalıyor ve ben neredeyse umudumu kaybetmek üzereyim. O içeriye girdiğinde tren artık hareket halinde. İlk başta dikkat etmiyorum, sadece girişini kaydediyorum – otuzun üzerinde, eşyası yok, karşıda, pencerenin yanında. Kompartımanda geleneksel muhabbetler başlıyor, şansıma çok cansız. Sanki sadece karşıdaki kadınla biz susuyoruz, ben kitabımın içine gömülmüşüm, o ise dışarıya bakıyor. Bu sefer okumak zor geliyor. Ona kazaen birkaç kere bakış atıyorum, doğrudan kendisine değil de camdaki yansımasına. Güzel olmamakla birlikte bu ortama –ne ne olduğu belirsiz yolcuları ve kirli perdeleriyle bu kompartımana, ne trene, ne berbat havaya, hiçbirine– yakışmıyor. Onunla konuşmak, çıkıp birlikte koridorda sigara içmek için can atıyorum. Bu işlerin tam nasıl olduğunu da hiçbir zaman bilememişimdir. Herhalde hoppalık ve rahatlık gerektiriyor, ama bende ikisi de yok. Sadece eski karısını düşünen yeni boşanmış bir erkeğim. Sigaralarımı neredeyse teatral bir jestle çıkartıp koridora çıkıyorum. Ağır ağır peş peşe iki sigara içiyorum ama kadın yerinden bile kıpırdamıyor. Kompartımana girerken ikiye katlanmış bir kâğıt çıkardığını ve üzerine bir şey yazdığını görüyorum. Ben kendim de trende bir şeyler karalamayı severim, ama bunu hep gizli yaparım ve bana gözlerini dikip bakanlardan da rahatsız olurum. Bu kadın hiçbir şekilde istifini bozmadan yazıyor. Uzun bir süre için duruyor, pencereden dışarıya bakıyor, sonra birkaç kelime daha ilave ediyor. Kendimi onu Salinger ile kazanabileceğime ikna etmeye çalışıyorum. Tabii ki onunla konuşma cesaretim yok. Aklımdan geçen tüm ifadeler korkunç derecede salakça geliyor ve sığ amellere işaret ediyor. Kitabı başlığın iyice görülmesini sağlayarak kapatıyorum. Bunun mucizevi bir şekilde bir şeyleri tetikleyip bir sonuca götüreceğine inanıyorum. Özel bir kadın bu başlığa değer verir. Ağzı gerçekten güzel, gözleri yeşil veya en azından yarı karanlıkta bana öyle geliyor. Sonuç yok. Her yeni istasyonda ürperiyorum ve inmemesi için dua ediyorum.

Adi bir karalama ve küçük düşürme tekniği uygulamaya çalışıyorum. Ekşi üzüm tekniği. Onu tuvalette, yırtık çoraplarla, çürümüş dişlerle hayal ediyorum. Gittikçe coşuyorum. Koca bir öykü kuruyorum: Evli, iki, yok üç çocuğu var (göğüslerinin daha sarkmış olması için), akşamları burnunun üzerinde gözlüklerle ödev kontrol eden edebiyat öğretmeni, televizyonun önünde atletle durmadan bir şeyler içen sıkıcı bir koca... Bu tekniği mükemmel derecede özümsemiş durumdayım ve neredeyse her zaman işe yaradığına yemin edebilirim. Ama bu kadın tüm çabalarımdan sıyrılıp kaçıyor, bunun da ötesinde, tekniği benim aleyhime çeviriyor. Güya onu çok net hayal ettiğim durumlar imajını hiçbir şekilde zedelemiyor, bilakis pekiştiriyor, ben de onu daha da çok arzuluyorum. Birlikte yatmış, "Teddy"nin finalini tartışırken hayal ediyorum ikimizi. Salinger'ın tam da burada kendine ihanet ettiğini iddia ediyorum. Final son derece net ve en az bir sayfa boyunca bekliyorsun onu. İmkânsız. Bu onun repliği olabilir.

Replikleri dağıtırken bakışım onu neredeyse son anda kompartımandan çıkarken yakaladı. Tren durmuştu. Kaybedecek zamanım yoktu. Çantamı kapıp aynı istasyonda indim. Neredeyse ona çarpacaktım. Bana ilk defa baktı, gözleri yeşil değildi. Özür diledim ve onu durdurmak için aklıma gelen ilk şeyi söyledim: "Muz balığı avı için mükemmel bir gün, değil mi?" O anda ona doğru bir, iki... yok, üç çocuk koşmaya başladı, hepsi de ona sarılmak istiyordu.

Tren gitmişti. Çantamı ağır ağır kaldırdım ve otel aramaya başladım. İstasyonda hangi şehirde olduğumu kontrol etmeyi unutmuştum; resepsiyondaki kadına sorduğumda kadın dehşetle baktı, en azından bana öyle geldi. Yine de bana anahtar verdi. 507 numaralı oda. Numara tanıdık geldi. İçeriye girdim, kapıyı kilitledim, kitabı çantamdan çıkardım. Hiçbir şey tesadüf olmayacak, dedim kendi kendime. Kitap 84. sayfada açıldı, sol taraf. Son paragrafı on bir kez okudum:

Beşinci katta indi, koridoru geçti ve 507 numaralı odanın kapısını açtı. Oda yeni bavul derisi ve aseton kokuyordu.

Yatakların birinin üzerinde uyuyan kadına baktı. Sonra bavulların birine doğru yürüdü, onu açtı, don ve atletlerin altından bir tabanca aldı. Şarjörünü çıkardı, inceleyip yerine taktı. Sonra boş yatağa doğru gitti, üzerine oturdu, yine kadına baktı, tabancayı kaldırdı ve sağ şakağına bir kurşun gönderdi.

Sonra uyumuşum.

37

Zen zamanı...

İnsan herhalde kendi başlangıcını hatırlayamayacak şekilde ayarlanmış. Kendi doğumumla ilgili hatıralarım yok. Hafıza çalışmıyor, beynimizdeki o bölge henüz hazır değil. Başlangıç belirsiz ve şekilsiz. Mecburiyetler zincirine yol açan birkaç tesadüfün toplamı. Yine de başlangıca giden kapı sımsıkı kapalı değildir sürekli. Her zaman bir aralık vardır, geçemeyeceğimiz kadar dar ama arasından yumuşak, pembe, bizi sürekli cezbeden bir ışığın süzülmesine izin verecek kadar da geniş bir aralık.

Çocukluğumuzda sevildiğimiz kadar asla sevilmeyeceğiz. Bu nedenle de çocukluk zalim bir dönemdir. Zalimliği gelecekte gizlidir. Bir süre sonra bu sevgi nereye kayboluyor? Neden daha sonra, hayatımız boyunca, insanların bizi çocukluğumuzda olduğu gibi, nedensiz, sırf varolduğumuz gerçeğinden dolayı sevmelerini bekleriz? Son günlerde çocukluğumda gittikçe daha fazla ve daha uzun kalıyorum. Her şeyi o kadar canlı yaşıyorum ki –psikiyatra göre bu *eidetik* bir olguymuş– bazen dizlerim yara bere içinde, bir kez de kafamda şişlikle dönmüşlüğüm var. Bunları doktora söylemiyorum, anlamı yok. Çocukluğuma döndüğümde çoğunlukla kiraz ağacının üstünde oluyorum. Özel bir şey yaptığım da söylenemez, bir dalın üzerinde oturuyorum, kiraz yiyip çekirdeklerini tükürüyorum. Buda bir ağacın altında bu şekilde tam yedi yıl geçirmiş. Ne ağacıydı acaba? Ne fark eder ki? Ben kiraz ağacının üzerinde yedi yıl kalacağım –ilk yedi yıl– ve beyazın yeşile, yeşilin ise kırmızıya dönüşümünü seyredeceğim. Yedi kez. Beyaz, yeşil ve

kırmızıdan oluşan yedi uzun yıl. Kiraz olacak Bulgar Buda'nın ağacı, kiraz! Ama burada Bulgarlığın hiç önemi yok. Çocukların vatanı yoktur. Onların vatanı çocukluktur. Ama babaları var. Yani lafın gelişi. Babalar işe gider, ortada olmazlar. Bir baba sekiz saat boyunca memur, müdür yardımcısı, veznedar veya dolandırıcı olup, geriye kalan zamanda, kaç saat kalıyorsa artık geriye, baba olabilir mi? Olamaaaz, diye geveliyorum şimdi kiraz ağacından, çünkü ağzım çekirdekle dolu, dilinin altında taşlarla konuşma sanatını öğrenen bir Demostenes gibiyim. Tamam, baklayı ağzımdan çıkaracağım. Vahiy olayını sadece çocukluğumuzda yaşayabiliriz, sadece kendi kendimize emanet edildiğimiz bu yedi yıl boyunca. Toplum dışında geçen yedi yıl. Yedi yıl devletsizlik. Yedi anarşi yılı. Her gün tümüyle sana ait. Her günün yegâne amacı dünyayı oyun sahasına dönüştürmek. Aaaa, şurada karıncalar var, kiraza bak, peki ya şu sinek, onu yakalayıp bir kanadını koparsam, baksana masanın üstünde nasıl dolanıyor, ikisini de koparsam...

Babalar basit şeylerle ilgilenir, yürümeye ne zaman başladığın gibi şeylerle. Hiç kimse ne zaman düşünmeye başladığını sormuyor. İlk düşünceler, adım adım, keşke onlara bir somutluk kazandırabilsem. Çocukluğun yedi canlı yılı. Şimdi kardeşimle kiraz ağacının üstündeyiz. Kiraz topluyoruz, ağzımızda çekirdek biriktiriyoruz ve onları top güllesi gibi her seferinde daha da uzağa tükürmeye çalışıyoruz. Kiraz ağacının altında, üstü gazete kâğıdıyla örtülü kaba bir masanın etrafında, mahallenin ebedi dört yaşlısı kâğıt oynuyor. Biz kardeşimle oyunu yukarıdan inceliyoruz. Aslında oyunun en içinde olanlar biziz çünkü dördünün de kâğıtlarını görebiliyoruz. Sonra, yaşlılar gittiğinde ağaçtan iniyoruz, onların yerlerine oturuyoruz, jestlerini ve bazıları yüzünden annemin dillerimizi kopartabileceği replikleri tekrarlamaya çalışıyoruz. Sertçe masaya vurmayı öğrenmek en zoru oluyor. Raconun raconu burada. Kartı tuttuğun elini yarım yumruk haline getirip masanın üzerine indiriyorsun. Elimizin kemikleri morarıyor ama o vuruşa bir türlü ulaşamıyoruz. Şu vuruşa bir ulaşsak, diyorduk, oyunda bizim için sır mır kalmaz. Böylece hayatta kendini ger-

çekleştirmiş kişiler (tabir babama aitti) olarak görecektik kendimizi: Büyük Kâğıt Oyuncuları. Sokolov Kardeşler – Büyük Kâğıt Oyuncuları, takma adımız bu olacaktı ama sanırım o zamanlar bu adı taşıyan, panayırlarda ip üzerinde motor süren iki kardeş vardı. Şimdilik Kiraz Kardeşler'dik sadece. Öğretmenlerimiz ise –şimdi bana sadece komik yaşlılar gibi geliyorlar– *belot* oyununun kralıydı. Oyundan önce yaşlılar gazetenin altına kırışık bir leva sıkıştırıyorlardı (biz yukarıdakiler için bu gerçek bir servetti), yenen kişi de sonra onu cebine atıyordu.

Kumar bu, diyordu babam. Ama kendisi de akşamları bazı arkadaşlarıyla bir araya gelip *santase* döktürüyordu (başka oda olmadığı için orada uyuyorduk) ve *Rabotniçesko Delo* gazetesinin altında aynı kırışık bir leva'lık banknot duruyordu. Biz uyumuş numarası yapıyorduk, gözlerimizi sıkıca kapatıp düzenli nefes alıp vermeye çalışıyorduk, bazı numaraları öğrenmiştik. Yattığımız yerden babamın sesini bekliyorduk: Hadi bakalım, artık yarım bisiklete yetecek kadar oldu. Bu sözlerin amacı rakibi kızdırmaktı, bizse mutluluktan neredeyse yataklarımızdan sıçrıyorduk. Ama uyuyorduk. Bisiklet kumarda kazanılacaktı. Bu da bizi rahatsız edeceği yerde değerini daha da artırıyordu. O zaman Büyük Kâğıt Oyuncuları olunca babamıza bir Polonya Fiat'ı almaya karar verdik, yenisinden, gıcır gıcır. O dönemde Polonya Fiat'ı tekdüze Moskviç ve Jiguli'lerin yanında en Batılı duran arabaydı, onlardan daha uzundu, farları da daha güzeldi. O yüzden gündüzleri bizimkilerden gizlice, hayata hazırlanmak üzere kiraz ağacına tırmanmaya devam ettik. Kaybedilen zamanın kiraz ağacı. Bu dünyadaki en güzel zamanımız.

Daha sonra zaman kaybından bizi sürekli koruyacaklardı. Vitamin, karbonhidrat, yağ, yani her tür besin maddesi içeren tabletlerin üretimine girileceği konuşulmaya başladığında, artık ortaokuldaydım. O tabletler tüm o çörek, börek, revani, yaş pasta, çikolata, misket çorbası, elma şekeri, krem karamel, karamel Mu ve daha neler nelerin yerini alacaktı. Nedenini bilmem ama geleceğin

bu haplarına en çok estetik öğretmenimiz sevinmişti. Herhalde misket çorbası veya krem karamel sevmiyordu. O yılların gizli defterine şunu yazıp sonuna soru işareti koymuşum: Estetik öğretmenleri neden çirkindir? Bir yıl sonra aynı deftere cevabımı yazmışım: İç güzelliklerinin ortaya çıkması için. Yine bu öğretmen bu hapların insanı ruhani bakımdan daha çok yücelteceğini iddia ediyordu. Kahvaltı, öğle yemeği (çorba, ana yemek, tatlı) ve akşam yemeği için zaman harcamak yerine, insanlar müzik dinleyebilecek, resim yapabilecek, şiir yazabilecekmiş. Hapların günde ortalama üç saatlik bir tasarruf sağlayacağını hesaplamıştı ve ortalama bir insan hayatındaki günlerle çarpıldığında bu, artık hatırlayamadığım, kocaman bir rakam ediyordu. Ama öğretmenin başka bir hesabı gözardı ettiğini hatırlıyorum. Beslenmeden kazanılan zamana, tuvalete gitmek için harcanan zaman da ilave edilmeliydi. Bunun gözardı edilmiş olması bana tuhaf geliyordu. Kim bilir, belki estetik öğretmenlerinin böyle ihtiyaçları yoktu. Buluşumu onunla paylaşmadım. En azından saatlerce klozetin üzerinde oturma keyfimi kurtarmak istiyordum. Gerçi o günlerde keyif aldığım şeyler –ekteki iki listeden de anlaşılacağı üzere– hiç de az değildi.

Çocukluğumda biraz daha kalabilir miyim? Erken filolojik çalışmalarım, dille baş etme çabalarımla ilgili birkaç şey söyleyeceğim sadece. Genç bir Sokratesçiyken bir kelime oyunu düşünmüştüm. Birini çekip şu konuşmayı yapıyorsun:

"Ben benim, öyle değil mi?"

"Evet, öyle."

"Sen sensin."

"Tabii ki."

"O zaman boku kim yedi, ben mi sen mi?"

Çoğu kişi düşünmeden "sen" diyordu, ki kendilerine daha sonra "sen"in kim olduğu hatırlatılıyordu. "Ben" demeye cesaret edenlerin sayısı azdı, ama o zaman da kurallar ânında değişiyordu ve doğru cevap veren kişi kendini yine rahatsız hissediyordu. Oyun kusursuz bir şekilde işliyordu. Ben kendim bile içinden çık-

manın yolunu bilmiyordum. Sonunda vahiy kardeşime indi. Emsalsiz "Boku ben yedi" cevabını o buldu.

Çıkış, bir gramer hatasında saklıydı.

Dün gece şu cümleyi gördüm rüyamda – cümle de değil aslında, bir ifade sadece: *çocukluğumun eşi*. Sabah, annem başta olmak üzere, çocukluğumda sahip olduğum tüm eşlerimi hatırladım.

En az on-on iki eş ve tek bir boşanma olayı bile yok. Hiç acı da yok.

38

Fazlalık aşk sonra nereye gider,
onu silip süpüren kimdir, çöpü kim atar,
çöp kutusu nerededir...

Evlilik bittiğinde, artık son ortak yemek takımı da ikiye bölündüğünde, bir bölüştürme işi daha kalıyor: aile dostlarının paylaşılması. Her aile, etrafında bir ortam, akrabalar, dost aileler, ara sıra ortaya çıkan tanıdıklardan oluşan bir ekosistem yaratır. Ema ile oldukça fazla misafirimiz oluyordu. Ema onları eğlendirmeyi beceriyordu. Ben daha farklı bir vakaydım. Bunaldığımda gidip tuvalete kapanıyordum. Herkes bunun bir işaret olduğunu biliyordu ve hiçbir kırgınlık hissetmeden teker teker süzülüyorlardı, kapıdan vedalaşıyorduk. Ema ile boşandığımızda başlangıçta hiçbiri inanmadı. Biz ideal bir aileydik. Bir anda herkes geriye çekildi, nasıl tepki vereceklerini bilemiyorlardı. Ara sıra sadece benimle görüşme çabaları trajikti. Tahminimce Ema ile de öyleydi. Diğeri her zaman eksikti. Bu kişilerden birinin söylediği gibi, olay şuna benziyordu: Dört kişilik bir oyun için üç kişi toplanıyoruz, kâğıtları dağıtıp eksik kişi yokmuş gibi davranıyoruz. Böyleydi. Çoğu, yanımda Ema'dan söz etmekten kaçınıyordu, bu da kendimi daha berbat hissetmeme neden oluyordu. Ben Ema hakkında konuşmak istiyordum.

İlginçtir ama insan boşanmanın bir felaket olduğunu düşünüyor ve sonrasında hiçbir şeyin aynı olmayacağını. Dünya ikiye bölünmeli, biz de Ema ile onun iki farklı yarısında olmalıydık. Ama dünya bölünmüyordu. Aynı şehirde oturuyorduk, kiraladığım yer

bile aynı mahalledeydi, aynı otobüslerle yolculuk ediyorduk, aynı dükkânlarda alışveriş yapıyorduk. Satıcılardan biri sürekli niye ekmek aldığımı soruyordu, karım biraz önce almışmış. Birkaç kez penceresinin yanından geçtim. Vakit geçti, perdeler kapalıydı, ışık yanıyordu. Tek bir sefer kedilerden birini bir anlığına gördüm, camla perde arasındaki pervazın üzerinde. Beni görmüş müydü acaba? Oraya gitmemem gerektiğini biliyordum. Ema artık diğer adamla yaşıyordu, ona ne desem bilmiyorum, tamam, babayla.

39

Dondurma satıcısı olup
her kış iflas edeceğim.

Bugün sallanan koltuğa biraz çekidüzen vermeliyim. Taşınma esnasında perişan olmuş. İnce bir tel buldum. Kendime iş de bulsam iyi olacak. Pazarı dolaştım. Mevsimlik bir şeyler satabilirim. Bir büfeye gazete satıcısı arasalar, en iyisi bu olurdu. Küçüklüğümden beri böyle bir iş hayal ediyorum. İçerideki tüm gazeteleri okuyabilirim, belki yazabilirim bile. Son zamanlarda gittikçe daha az yazıyorum. Oturuyorum, sigara içiyorum ve ortaya hiçbir şey çıkmıyor. Arkadaşım, psikiyatrist olan, hemen teşhisini koydu: odaklanma sorunu, saplantılı düşünceler ve yanlış hatırlamıyorsam *anankazm*. Notlarımın gittikçe daha kısa ve daha karışık olduğu bir gerçek. Onlara bir roman fikriyle başladım. Eh, şimdi roman gerçekten çokyönlü olacak.

Anankazm (Yun. *ananke* – saplantı) hastanın yaşamış olduğu belirli deneyimlerinden, onların anormal ve saçma olduğunun farkında olsa bile kurtulamaması durumudur. Bu deneyimler fikir, arzu, korku veya dürtü olabilir; hasta genelde aynı şekilde yaşanan bu deneyimlerin sürekli etkisi altında kalır. A. psikonevrotik bir sendromdur. Psikanalize göre a.'nın temelinde egoyu zedeleyen bağlantılı bir iç çatışma yatar. Genelde erken çocukluk deneyimlerinin yanlış işlenmesi sonucunda kendine güveni olmayan ve korkuyu "büyüye karşı büyü" yöntemiyle yok etmeye meyilli kişilerde görülür.

Psikoloji Sözlüğü

Bazen geceleri sokaklarda dolaşıp ilk katların pencerelerinden, arkalarında normal ailelerin yaşadığı mutfak pencerelerinden içeriye bakmak gibi garip bir arzu duyarım. Nedir bu bendeki ev dikizleme arzusu?

...gelincik hayası gerdanlığı ise kadınları istenmeyen gebeliklerden korur.

Eski bir İrlanda reçetesinden

Bir Doğal Roman yazabilmen için gözlerinin sürekli görünür dünyanın üzerinde olması gerekir. Ve benzerlikler kurman. Lahana, Marie Antoinette dönemindeki dik yaka modasını taklit eder her sonbahar. Veya belki Marie Antoinette'in lahanalara karşı zaafı vardı. Tarihin mi botanikten, botaniğin mi tarihten etkilendiğini kim söyleyebilir ki? Doğa Tarihi Romanı bu tür ayrımlar yapmaz. Pazaryeri dün başı kesilmiş Antoinette'lerle doluydu.

...şimdi artık çocuklarının annesi şimdi artık çocuklarının annesi ağır ağır tekrarlayayım ki alışayım anne çocuklarının karısı değil anne artık başka bir şey şimdi kozalak ve arı anne bal peteği çocuklarının kovanı...

Bir seferinde eve geç dönmüştüm. Ema mutfakta telefonda konuşuyordu ve beni duymadı. Ama ben şu ifadeyi duydum: "Ne kadar aklı başında olsa da asalağın teki, tembel bir erkek arı." Beni şaşırtan, bu cümlenin babasının yıllar önce sarf ettiği bir ifadeyle –ona da istemeden kulak misafiri olmuştum– bire bir aynı olmasıydı.

Şimdi niye tüm bunları kafamda canlandırıp duruyorum? Boşanmadan birkaç ay sonra ne fark eder ki? İnsan bazen bu tür şeyleri istemeden söyler.

Ne kadar aklı başında olsa da asalağın teki, tembel bir erkek arı.

"Erkek arıların özelliği döllenmemiş yumurtadan çıkmalarıdır,

bu nedenle babaları olmaz. Erkek arı, annesinin ve büyükannesini dölleyen erkek arının kalıtsal özelliklerini taşır."

Bu önemli, deyip, sahip olduğum birkaç arıcılık rehberini karıştırmaya devam ediyorum. Bu cümleyi bilgiyle iyice doyurmadan ondan kurtulamayacağım. Kene gibi şişmeli ki yakamı bıraksın.

"Erkek arı, 15-17 mm uzunluğunda, oldukça iri bir bedene sahiptir. İyi gelişmiş göğüs kasları ve kanatları sayesinde hızlı, uzun süreli ve uzun mesafeli uçuşlar gerçekleştirebilir. Karnının arka kısmında karmaşık yapıya sahip iyi gelişmiş cinsel organları bulunur."

Buraya kadar Ema benim hakkımda sadece güzel şeyler söylemişti.

"Erkek arıların görevi çiftleşme uçuşuna çıkan ana arıları döllemektir. Başka bir kovana düşerlerse arılar onları seve seve kabul eder."

Hiç ama hiç fena değil.

"...ama yazın ikinci yarısında, temel bal yapıcı bitkilerin solmasıyla kovana giren bal özü azalır ve çoğalma dürtüsü zayıfladığı için erkek arılar ailede fazlalık oluşturmaya başlar. Arılar onların bala ulaşımını engeller, açlıktan bitkin düşürdükten sonra da onları kovanın girişinden dışarıya atarlar."

Kovanın girişi erkek arılar için doğal bir çıkışa dönüşüyor, *exitus letalis*, ölümcül çıkış.

Arıların aile yapısı bize ne anlatmak istiyor, ne tür benzerlikler kurmamızı amaçlıyor? Sanırım Tanrı bu ilginç aileyi bize bir şeyler söylemek için yaratmış. Tam nedir bilmiyorum ama bize bir imada bulunmak istiyor. Dün gazete okudum: Yüzyılın sonundaki eğilim, erkeklerin aileden gittikçe daha fazla uzaklaştırılmasına yönelikmiş. Kadınlar çocuklarına tek başına bakmayı tercih ediyormuş, gelecek iki kişilik ailelerin (bu rakama baba girmiyor) zamanı olacakmış.

Ne kadar aklı başında olsa da asalağın teki, tembel bir erkek arı.

40

Bir yerlerde "i"siz dairelerde oturuyorlar...

Uzun yıllar önce, çocukluğumda köyde oturuyordum. Dünya hoş görünüyordu o günlerde, yağmur sonrası gibiydi. Ema ile aramızda tüm olup bitenlerden sonra bir süreliğine oraya dönmeye karar verdim. Yakın zaman hatıralarımın yerine çocukluğumda, uzaklarda kalan o gün ve geceleri getirmek için... Ema o günlere ait değildi ve beni en azından orada rahat bırakacağını sanıyordum. Bir haftadan fazla dayanamadım. Hiçbir şey eskisi gibi değildi, hiçbir şey. O köy yoktu. Dünyanın büyüsü bozulmuştu. Bir zamanlar öykülerinden mutlu olduğum insanlar şimdi gözüme kasvetli ve sıkıcı geliyordu. Köy yavaş yavaş deliriyordu. Her yerde delilik görüyordum. Yaşlıların yarısı kim nereye gömülecek tartışması yapıyordu. Mezarlık dolmuştu ve herkes kendi akrabalarına yakın, daha iyi bir yer istiyordu. "Küçük Kala'ya daha yakın olmanın dışında hiçbir şey istemiyorum," diye ağlıyordu ninem. "Onunla konuşayım, geceleri üstünü örteyim, onu okşayayım..." Kala ilk çocuğuydu, üç yaşındayken ölmüştü, ninem onu bir türlü unutamamıştı.

Dedem o günlerde neredeyse delirdiğini söylüyordu. Bir bebek yapmış (dedem "bez yumağı" diyordu), üç yaşındaki bir çocuk büyüklüğündeymiş. Onu yanında her yere taşıyormuş, onunla konuşuyormuş, onu beslemeye çalışıyormuş, gece onunla yatıyormuş. Bir gece dedem bebeğini yakmış. Yufka yürekli adamdı dedem, tüm bunların neye mal olduğunu tahmin edebiliyorum. Ama nihayetinde ninem kurtulmuş.

Deli Risto, köyde yaz günlerinde bile el dokuması yünlü bir giysi giyen son adam (son savaşta yakınında bir fişeğin patlaması sonucunda ısı hissini kaybetmiş) daha sabahtan meydana gidip, aynı savaşta ölenler için dikilmiş kaba döküm heykelin tam altına oturuyor, bir çubukla tozu toprağı karıştırıyor ve gelen geçene saati soruyor. Ve elli üç yıldır hâlâ aynı şeyi tekrarlıyor: "Vah vah, gitti gün işte, gitti."

Teneke Diko şu çok okumaktan aklını kaçıranlardan. Peynir kutusu tenekelerinden yapılmış bir kulübede yaşıyor. Evinin çatısında bir sandığın içinde tavşan besliyor. Kendine ait kuyusu var, sonda ile açılan bir delik; suyu, ucuna ip bağlı bir limonata şişesiyle çıkartıyor. Uzun bakımsız bir sakalı var, Robinson Crusoe gibi. Köyde ona öyle diyorlar. Ninemin Hıristiyan usulü, üstü örtülü bir şekilde söylediği gibi, doğru yoldan biraz sapmış bir adam.

Bir zamanlar Deli Risto ve Teneke Diko'nun öyküleri bana komik geliyordu. Şimdi bu insanları gördüğümde –hâlâ sağlar– üzerime öyle bir hüzün, öyle bir hüzün çöküyor ki...

Ölüme giden ama hâlâ öyküler anlatmaya çalışan bir köy, neşesi ve canlılığı gittikçe azalan öyküler... Son zamanlarda herkesin gidip Şeytan Dinyo'ya, köy kilisesine bakan şu yarı kör ihtiyara para verdiğini duydum. Gidip onlar için çanı çalmasını istiyorlarmış. "Çal, çal da duyalım sağken, yoksa nalları dikip kargaları ürkütünce, duyup duymayacağımız meçhul." Ve tabii ki gereken ne ise ödüyorlarmış.

Her gün uğruna hazırlıklar yapılan tek serüven ölümdü. Birkaç yaşlı daha ucuzlarından mezar taşı bile sipariş etmişti, onları evlerinde tutuyorlardı, alçının üzerine isimlerini, doğum yıllarını ve ölüm yıllarının ilk üç rakamını kazıtmışlardı. Köyde kalan tek mezarcıya her gün içki ısmarlıyorlardı, o da bir rakı karşılığında herkese, en güzel mezarı sana kazacağım, diye söz veriyordu. Ve herkes kışın ölmeyi hayal ediyordu. Yaz döneminde asla. Birinin dediği gibi, ölecek zaman mı yaz, bekleyen o kadar iş varken, ne

ineklere ot yığılmış, ne üzüm toplanmış...

Bir zamanlar, köyün hâlâ büyük ve canlı olduğu yıllarda, ilçeden onu kasaba yapmak istemişler. Bu prestijli bir şey olmasına rağmen köylüler uzun uzun düşündükten sonra yine de vazgeçmişler. Tek gerekçeleri, köy kasaba olunca buraya zabıtalar gelecek, avlu diplerine işeyip karılarımıza kızlarımıza laf edecekler düşüncesiymiş. Neticede adamlar karılarını, kızlarını, avlularını koruma peşindeymiş.

Ben hiçbir şeyi koruyamadım. Bir "bez yumağını" yakmaya bile cesaret edemem.

41

Her ay kanamasına rağmen ölmeyen
bir şeye güvenemem.

Erkekler tuvaleti duvar yazısı

...kadın, diğer kadının nerede oturduğunu öğrenmiş, oraya gitmiş, onu tutup eve kocasının yanına kadar sürüklemiş, şimdi yatın bakalım beraber, madem birbirinizi o kadar istiyorsunuz, ama burada, benim önümde, demiş... onlar karşı koymaya çalışıyormuş ama kadın öyle korkunç bir şekilde bağırıp çağırıyormuş ve onları öyle itiyormuş ki, ister istemez yatmışlar, kadın ise, hadi hadi başlayın diye bağırıyormuş, başlayın yoksa... onlar da hık gık diyerek başlamışlar, ne yapsınlar... kadın ise kapının yanında dikilmiş, bakmış, bakmış, sonunda sadece "canlarım benim" demiş ve kendi yoluna gitmiş...

...beyaz çikolata, hem de en iyisinden. Akşam kocasının yanına geç döndüğünde ona her seferinde beyaz çikolata getiriyormuş. Adam beyaz çikolata için ölüyormuş. Ne elbisesinin kırışık olduğunu görüyormuş, ne bir kilometre öteden başka bir erkek koktuğunu, hiç, hiçbir şey. O banyoda kendine çekidüzen verirken adam hiçbir şey demeden çikolatasını yiyormuş. Nereden düşünmüştü ki bu beyaz çikolata olayını, onunla dalga mı geçiyordu, suçluluk mu hissediyordu, ona üzülüyor muydu, yoksa sadece dikkatini mi dağıtmak istiyordu? Kim bilir? Ve böylece tam bir yıl geçmiş – beyaz çikolata, beyaz çikolata, beyaz çikolata... Adama artık herhalde gına gelmiş beyaz çikolatadan ama sesini çıkartmadan ye-

meye devam ediyormuş. Hiçbir şey demiyormuş, kadın da herhalde işin kolayını bulduğunu sanıyormuş. Ama bir akşam eve döndüğünde adam evde yokmuş. Dolabı açmış, ne ayakkabıları var, ne paltosu. Bavullardan biri de yokmuş. Kadın banyoya girmiş ve adamın oraya, aynanın üzerine, onun rujuyla şöyle yazdığını görmüş: "186 çikolata!!" Çift ünlemli.

Pazarın yanındaki kafede kulak misafiri olduğum öyküler.

42

Linnaeus'un dillere destan bir sınıflandırma tutkusu varmış. Belki de bu on sekizinci yüzyılın kendisinde olan bir tutkuydu. Bilinen tüm bitkileri cins ve türlerine göre düzenleyip onlara basit isimler verdikten sonra (*nomina trivialia*), Linnaeus başka, daha az bilinen bir taksonomi geliştirmiş: *Flora oficiari* veya Subaylar Florası. Bununla Linnaeus botanik alanındaki tüm dost ve düşmanlarını unvana göre katı bir hiyerarşi düzenine sokmuş. Botanikçilere –veya birçoğunun o dönemde isimlendirildiği gibi doğa bilimcilerine– katkıları veya dostluk ilişkilerine göre albay, yüzbaşı ve binbaşıdan başçavuş ve onbaşıya kadar rütbeler vermiş. General tabii ki Linnaeus'un kendisiymiş. Alıngan çağdaşlarından biri olan La Mettrie (büyük ihtimalle onbaşı) "Bitki Adam" gibi güzel bir başlığa sahip sert bir yazı yazmış. Burada Lametrie, Linnaeus'un yöntemini, daha doğrusu analojilerini altüst ederek insanları tek tohumlu, kapalı tohumlu ve açık tohumlu olarak sınıflandırmış.

Bu La Mettrie denilen adamda hoş bir şeyler var, insanmerkezciliğimizde bir tür sendeleme söz konusu. Niye tüm benzetmelerin temelinde insan olmak zorunda olsun ki? Bitkiler bizi nasıl tanımlardı acaba, diye soruyorum kendime, bizi ne şekilde sınıflandırırlardı? "Bitkilerce tanımlanmış" başlığı kulağa güzel geliyor, onu daha sonrası için saklayabilirim. Bizi sürekli gözlemliyorlar gibime geliyor – kauçuk bitkileri, kuşkonmazlar, bonzailer, minik palmiyeler, Çin gülleri, sardunyalar, limon ağaçları... Sü-

rekli gözlerinin önündeyiz. İyi bir doğa bilimcisi olarak kişisel bir gözlemimden de söz edeyim. Karımla kavgalarımız çoğaldığında salondaki kauçuğun yaprakları sararıp düşmeye başladı.

43

Keçiler ve güller kur yapıyordu etrafımda...

Bitkiler de, sinekler de, yeryüzündeki tüm diğer canlı varlıklar da insandan birkaç milyon yıl önce ortaya çıktı. Yoksa Tanrı insan için beşik ve çocuk odası mı hazırlıyordu sadece? İnsanı, kendisinden önce yaratılan bitki ve hayvanlara eğlence olsun diye, göz kulak olabilecekleri pelüş bir oyuncak, yürüyen bir kukla niyetine yaratmak daha adil (evrensel çapta bir adaletten bahsediyoruz) olmaz mıydı aslında? İnsan bilinci bu tür bir ihtimali düşünemeyecek kadar benmerkezcidir. Ama bu ihtimali burada, birkaç satırla, kâğıt üzerinde hesaba katabiliriz. Odada uçuşan sinek için, pencerenin yanındaki köşede duran kauçuk için biz mükemmel bir eğlenceyiz. Onlara hâkim olduğumuzu düşünüyoruz ama hâkim olan onlar, gerçek bu. Kendilerine ait bir Olimpos'un tepesinden anlamsız çırpınışlarımızı seyrediyorlar, bizden sıkıldıklarında da bizim algılayamadığımız sinyaller gönderip bizi kolayca yönlendiriyorlar.

Biliyorum, biliyorum, Tanrı Kitap'ın daha başında, daha Yaradılış'ta şunu söylüyor: "Verimli olun, çoğalın! Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun." Ah, ne kadar mutlu ediyor bizi bu *denetiminize alın* ifadesi.

Tamam da, bu insanların İncil'inden. Peki bu konu sineklerin veya bitkilerin İncil'inde nasıl verilirdi? Ne de olsa onların çok daha uzun yaşam deneyimleri var. Sinek İncili kulağınıza nasıl geliyor? Son derece saygın geliyordur herhalde. Ve eski. Peki biraz

okuyalım bakalım ondan. Sadece başlangıcını. Zaafımı, başlangıç ve sinek zaafımı biliyorsunuz. Ondan önce bir açıklama: Sineklerin kitabı için tabii ki kâğıt kullanılmıyor, bu, nasıl desem, havai bir kitap. Başlıyoruz. SİNEKLERİN İNCİLİ.

Sizin için çok net olmayabilir. Dillerini çok iyi bilmediğimi söylemiştim. Onları gözlemledim. Şimdi tercüme etmeye çalışacağım. Hem kelimesi kelimesine, hem de anlama göre. Çeviri esnasında mutlaka bir şeyler kaybolur – bu durumda en azından uçuş ve üç boyutluluk. Yine de ortaya şöyle bir şey çıkıyor:

Başlangıçta [hava] vardı. [Tanrı] hareket olsun dedi. Ve [hareket] oldu.

Sonra [Tanrı] kanatları yarattı. Ama kanatlar hiçbir şey taşımıyordu, kendileri boşlukta uçuşuyordu. [Tanrı] kanatlara beden olsun dedi. Ve [beden] oldu. Ama beden hiçbir şey görmüyordu. [Tanrı] bedenin gözleri olsun dedi. Ve [gözler] oldu.

1.3. Geride kalan her şeyi göz verdi, göz tarafından yaratılmayan hiçbir şey yoktu. Göz ışık buyurdu ve [ışık] oldu. Gökyüzünü ve yeryüzünü buyurdu ve gökyüzü ile yeryüzünü gördü. Sonra da canlı hayvanlar, insanlar ve dışkı buyurdu ve canlı hayvan, insan ve dışkı gördü. Ve [göz] bu güzel dedi ve onların yanına uçtu.

1.4. Böylece [Tanrı] sinekleri kendi suretinde yarattı. Ve onları yarattıktan sonra onları kutsadı: "Verimli olun, çoğalın," dedi. "Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun."

Sanırım durum bundan ibaret, eğer onları yanlış anlamadıysam. Bazı kelimeler kayboluyor, o yüzden onları parantez içinde, genelde [Tanrı] ile işaret ettim. Bu kelime her yere cuk diye oturuyor. Gördüğünüz gibi paragraf 1.4 bizim İncil'imizle aynı. Kimin kimden etkilendiği konusunda kesin iddialarda bulunamam. Sineklerin İncili konusunda bu kadar. Bitkiler hakkında, itiraf et-

meliyim, şimdilik bir şey söyleyemiyorum. Yazılarının yaprak, kök, taç yaprakları vb. şekilleri anımsattığını tahmin ediyorum sadece.

Her zaman her yerde hazır ve nazır olan "general" Linnaeus'un 1758'de *Somnus Plantarum* başlıklı bir eser yazdığını biliyorum ama hâlâ elime geçmedi. Başlığını kıskanıyorum. Bitkilerin Uykusu. Doğal Roman için mükemmel bir başlık.

44

"Önemli bir şey keşfettiğimi düşünüyorum," dedi S. bana bir gün.

"Önemli bir şey mi?"

"Önemli olduğunu sanıyorum."

"E, peki ne zaman yaptın bu keşfi?"

"Dün, öğleden sonra."

"Tam saati hatırlamıyor musun?"

"Saatim yok. Eh, duvar saatine de bakabilirdim ama... Bu önemli mi ki?"

"Bırak şu önem meselesini. Tabii ki önemli, keşfin tam olarak yazılması gerekiyor ya."

"Bunu bilmiyordum," dedi S. sessizce.

"Dün öğleden sonra yapılan bir keşfe kim inanır ki..."

"Bunu bilmiyordum," dedi S. tekrar. Bütün dünyası yerle bir olmuştu. "Ama düşünürsem belki hatırlayabilirim."

.....

"Ee?"

"Sineklerin sersem sersem uçuştuğu, çoğunun da perdenin üzerinde kestirdiği saatlerdi."

"Yeterince net değil."

"Gün ışığının o kadar güçlü olmadığını hatırlıyorum."

"Yetmiyor."

"Gramofonun iğnesi. Gün ışığı tam gramofon iğnesinin üzerine düşüyordu. Bu önemli bir şey, hem de somut."

"Tamam, tamam, şöyle yazacağız: Dün öğleden sonra, sinek-

lerin sersem sersem uçuştuğu, gün ışığının ise tam gramofon iğnesinin üzerine düştüğü anda yapılan bir buluş. İyi mi?"

"Şiire benziyor. Hem de somut, " dedi S. son kelimenin üzerine basarak.

"Şiir sevmem. Keşfi yapan kişinin adını da yazmalıyız."

"Bunun gerekli olduğundan emin misin?"

"Şu senin 'gerekli olduğundan emin misin' deyişin beni öldürüyor. Keşif sana ait, öyle değil mi?"

"Evet de, birinin yaratıcıyı merak edeceğini düşünüyor musun?"

"Aslında bilmiyorum. Yaratıcının artık pek bir statüsü kalmadı."

"Ne demek istediğini anlamıyorum."

"O öldü."

"Kim öldü?"

"Kim ölecek, yaratıcı. Daha 68'de. Eline hiç Barthes geçmedi mi?"

"Hiç."

"Peki ya Lyotard? *Çocuklar İçin Postmodernizm*?"

"Çocuk değilim," dedi S. burun kıvırarak.

"O çocuk kitabı değil ki."

"Daha başlığında yalan söyleyen bir kitaba bakmam bile."

"Tamam, tamam, peki ne keşfetmiştin?"

"Şey... kahretsin, unuttum sanırım."

"Unuttun mu?"

"Kızma. O kadar önemli olduğunu sanmıyorum. Yine de güzel bir öğle sonrası geçirdik. Sen nasıl diyordun, keyif dolu anlamsız muhabbetlerle geçen güzel bir ikindi."

S. ile sohbet etmeyi seviyorum. Ne aradığımı her zaman biliyor. Bir sinekle konuşmamda kötü bir şey var mı ki? Yalnızım ve istediğimi yapabilirim. O benim arkadaşım. Hem de çok şirin. Hayır, cinsel ilişkimiz yok. Başka soru?

"Bizim keyifli anlamsız ikindi sohbetlerimizi kaydetmişsin?" S., şaşırmanın ötesinde, daha çok ürkmüş durumda.

"Ve onları yayıma hazırladım."

"Onları yayıma mı hazırladın? Demek ki amaçsız değillermiş."

"Tam tersi, amaçsızdılar. En azından amacım oydu."

"Amaçsız sohbet amacı..." diyor S. iğneleyici bir şekilde.

"Evet, ne var ki? Anlamsız sohbetler kitabı – ıvır zıvır şeyler, sinekler, sen ve senin gibiler hakkında kitap yayımlayan olmamış."

"Sen delisin. Resmen deli ilan edecekler seni. Anlamsız sohbetler kitabı. Paylaşılan öyküler. Kiminle allah aşkına? Bir sinekle mi? Bu kitabı gerçekten yayımlamayı düşünüyor musun?"

"Aslında film senaryosu mu yapsam diye tereddüt ediyorum."

"Vay canına... Demek film!"

"Evet, film. Hatta film fikrine daha sıcak bakıyorum. Hiç kimse sadece ıvır zıvırlardan, gereksiz şeylerden oluşan bir film yapmamış. Genelde film dışı bırakılan şeylerden..."

"Şeridin kesilip atılan parçalarından oluşan bir film mi?"

"Tam olarak değil. Bu tür şeyler kesilen şeritlerin üzerinde bile yok."

"Anlamıyorum."

"Kahramanın öğleden sonra yatağında amaçsızca uzanacağı bir film olacak. Dairesinde bir oraya bir buraya dolaşan, tuvalete giden, içeride eski gazeteler istifleyen, sifona basan, esneyen bir kahraman. Belki hiç konuşmayacak. Ve iç ses dedikleri şey kesinlikle olmayacak. Kendi düşünceleriyle meşgul bir kişi – ve biz onun düşüncelerini bilmiyoruz. Genel olarak boğucu, günlük düşünceler."

"Senin gibi biri mi?"

"Daha da kötü. Trajedilerin bile ışıltıdan yoksun olduğu, kül tablasının içindeki kibrit çöpü gibi yanıp sönen ağıır bir film. Tek bir kişi hakkında olacak. Toplumsuz, hatta mesajsız bir film. Bu dünyada yavaş yavaş ölen şeylerin filmi."

"Bu hoşuma gitti. Yavaş yavaş ölmek. 60'lı yılların sinekleri gibi bir şey. Onları artık hiç kimse hatırlamıyor."

"60'lar muhteşem yıllardı."

"Öyle miydi? Sen o yılları hatırlamıyorsun."

"Öyle yazıyor. *Le grand refus*! Büyük red! Hayal gücünün hükümdarlığı! Çiçek devrimi! Önemli yıllar."

"Şu anda onları hatırlamaya çalışanlar önemli. Hoşuma gitmiyor bu hatırlama çabaları."

"Onların tümü 60'lı yıllarda gençti."

"Herkes gençliğini korkunç derecede önemli göstermek için can atıyor."

"Tamam, öyle ama..."

"Ama hiç kimse 1960'ların sineklerini hatırlamıyor." S. titriyor. "68'de çok sinek varmış."

"İşte bunları anlatacağım bu filmde veya bu kitapta, eğer onu bir gün yayımlatabilirsem. 60'lı yılların geriye hiç ama hiçbir şey kalmamacasına yitip giden büyük sineklerini anlatacağım."

45

Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Hiçbir şey. Bu şekilde doldurabileceğim sadece birkaç sayfam kaldı. Bu iki kelimenin ardında neler var? Hiçbir şey. Hayatın tüm sefaleti.

Bugün Ema ile boşanmamızın ilk yıldönümü.

Ondan bazı rüyalarımı ve birkaç ıvır zıvırımı hâlâ almadım.

Rüyalar kedi gibidir. Eski evini en son onlar unutur.

Herkes sonu konuşuyor. Birbirini korkutmaya çalışan çocuklar gibi eğleniyorlar. Oyun, Vahiy'den bu yana hep aynı. Kan ve ateş, tufan, meteor çarpması, ekolojik felaket, ozon deliği ve daha on küsur civarında *gerçekleşeceği kesin kehanet.*

Benim için şahsen sondan daha korkunç bir şey var – sonun olmaması. Sonun imkânsız olduğunu düşününce dehşete kapılıyorum. Bunda kıyamet masallarından çok daha vahşi bir felaket var. Son yok.

Bu yıl hayatımda tüm olup bitenlerden sonra, dünyanın ikiye ayrılması, gökyüzünün yerle bir olması veya en azından ozon deliğinin genişlemesi gerekiyordu. Hiç böyle bir şey olmadı. Ben bile yaşıyorum. Eh, komşular bana biraz tuhaf bakıyor, ama onlar

beni ilgilendirmez. İstersem evimden hiç çıkmayabilirim. Veya defterimi ve koltuğumu alıp hiç dönmeyebilirim. Bir son bulmalıyım. Neydi..? Beynindeki sineği özgür bırakmak. Minik bir delik...

46

Güneş parlıyor. Yürüyüş için güzel bir gün. Simo balık tutuyor. Yağmur yağıyor. Gül çok güzel. Ninem örgü örüyor. Yıl on iki ay, ay otuz gün, gün yirmi dört saatten oluşur. Kedi mırlıyor. Ben oturuyorum. Sonbahar geliyor. Kış geldi. Yağmur yağıyor. İlkbaharda ağaçlar yeşil olur. Yaz geldi.

Keşke her şey ilkokul kitabındaki gibi basit olsa.

47

Sokak serserisi o kadar sarhoş ki
Gökyüzünün altında işerken
Onu düşmekten sadece önündeki sidik ipi koruyor.

Erkek haikusu

Bugün günüm çok daha iyi başladı. Tıraş olma isteği hissettim. Pazara bile gittim. Eh, dünya eksikliğime pek alınmamıştı. Sanırım ben de kendisine benzer duygularla cevap verebilirim. Yeni bir defter ve iki kalem aldım. Dolmakalemle yazamıyorum, fazlasıyla kesin. Kendimi bugün neden bu kadar iyi hissettiğimi bilmiyorum. Alışık değilim. Defteri yeni roman yazma kararı aldığım için edindim. Fikir fena gelmiyor: sallanan koltuklu bir serseri. Önce karakter geldi aklıma. Tipik bir sokak serserisi, leş gibi kokuyor, saçı sakalına karışmış, başında eski şapkası var, çöp bidonların yanında sallanan koltuğunda oturuyor. Etrafında sessizce köpekler uyuyor. Kucağında cılız bir kedi geriniyor. Koltuk son derece hafif bir şekilde hareket ediyor, onu sanki rüzgâr sallıyor. İyi bir kadraj oluşturuyor. Sallanan koltuklu serseri. Sakin ve kendine göre bir asaleti var. Tüm diğer sesler bastırılmış durumda, hafif bir gıcırtı duyuluyor yalnızca. Bu, giriş bölümü. Daha sonra bu serserinin öyküsü anlatılıyor. Her şey bir deneyle başlamış. Adam, kahramanı bir serseri olan bir roman yazmak istiyormuş. Ama her şeyin gerçek olduğu bir roman. Serserilere katılıp bir hafta kadar onlar gibi yaşamaya karar vermiş. Tanıdığa rastlamamak için uzak bir semt seçmiş. Sakal bırakmış, başına gözlerini bile kapatacak şekilde eski bir şapka geçirmiş ve neredeyse tanınmaz hale gelmiş. İlk iki gece banyo yapmak ve uyumak için dairesine dönmüş.

Ama sonra bunun deneyin gerçekliğini zedelediğine karar vermiş ve kendine yatacak bir yer aramış. Eski bir sundurma bulup geceyi orada geçirmiş. Fena değilmiş. Birkaç sefer yiyecek almak için gizlice evine girmiş. Onu görmemeleri için çok geç olmasına dikkat ediyormuş. Ama bir seferinde komşularından biri onu görmüş, hırsız sanmış, bağırmaya başlamış, adam da kaçmış kendi evinden. Böylece farkına varmadan koca bir ay geçmiş. Ama serserinin deneye son vermek gibi bir niyeti yokmuş. Gittikçe kendini kaptırıyormuş. Hiç bu kadar özgür hissetmemiş kendini. Bir yerlerden eski püskü iki battaniye, bir ayna parçası, sapı olmayan bir bıçak ve neredeyse sağlam ama pilsiz bir radyo bulmuş. Ama en büyük buluşu eski bir sallanan koltuk olmuş, onu birkaç yerinden bir tel parçasıyla tutturmuş, artık ondan ayrılmıyormuş. Hatta gerçek bir serseriyle arkadaş bile olmuş, serseri ona her gün nasıl yiyecek bir şeyler bulabileceğini öğretmiş, her ne kadar adam yanına bir miktar para almış olsa da. Böylece gün geçtikçe deneyle gerçek arasındaki sınır eriyip gidiyormuş. Adam daha önceki hayatına dönmeyi artık hiç istemiyormuş. Onu anlamsız buluyormuş. Aynı, ama yine de farklı bir şehirde yaşıyormuş.

Bir gün şöyle bir şaka yapmış – gerçi aslında şaka falan değilmiş, adam düpedüz açlıktan ölüyormuş. Slaveykov Meydanı'ndaki lokantaya, eskiden dedikleri gibi, "sabah gazete büfeleri açılınca" kapanan o mekâna gitmiş. Bir zamanlar oraya düzenli olarak koca bir çömez yazar takımıyla birlikte gidiyormuş. İçeriye girmiş, hepsi de gerçekten ordaymış. Ama o ürkmemiş ve doğru onların masasına yönelmiş. Kibarca selam vererek bir sandalye çekmiş ve oturmuş. Onu hiç kimse tanımamış. Bu lokantaya her türden kaçık insan geldiği için ona pek dikkat eden olmamış. Garson kız ona bir çatal bile getirmiş, o da çatalını solunda oturan ve "eskiden en iyi arkadaşı" olan kişinin meze tabağına rahatça batırmış. Sonra boş bir kadeh almış, onu ortak şaraptan doldurmuş ve tüm grubun sağlığına kadeh kaldırmış. Sözlerini Eliot'tan bir alıntı yaparak, "Kutlu Çarşamba"nın en sevdiği mısralarıyla bitirmiş:

Çünkü geri dönmeyi umut etmiyorum
Çünkü umut etmiyorum
Çünkü dönmeyi umut etmiyorum...

Sonra da, "Sizin yüzünüzde peygamberlerini gördüğüm kodumun postmodern durumunun şerefine içiyorum," türünden bir şey sallamış. Adamlarını iyi tanıyormuş, ânında kazanmış gönüllerini. Geceyi onlarla geçirmiş, yiyebildiği kadar yemiş, içebildiği kadar içmiş, eğlenmiş, onları izlemiş – hepsi tıknaz karılarının yanında derin düşüncelere dalıp gidiyormuş. Ama başını bir kez bile sağa çevirmemiş, orada eski karısı oturuyormuş (evli olduğunu bilmiyordum, gerçekten) ve onu tanıdığından eminmiş.

Fikir şimdilik bu. Sonunda serseriye ne olur bilemiyorum. Bir an, iyi bir roman olması için benim de birkaç günlüğüne serseri gibi yaşamam gerekir diye düşündüm. Birkaç günlüğüne, daha fazla değil.

♈

o yıl yollarda çok sayıda ezilen köpek kedi keçeleşmiş tüyler çalıların üzerinde kurumuş kan oluklarda kuyruklar adam emanın yanına taşınmış üç tane akvaryumla balıklar çok daha kolay çoğalır güvercinler ölüyor çoklar bidonların etrafında ben onları yemiyorum aynı türden olduğumuzu seziyorum iyi bayramlar mağazaya köpekle girmek yasaktır tezgâhtar aranıyor clinton gidiyor galiba bu kız kimin hayır hayır ev istiyorum sadece ev tuvaleti siiinek siiiiinek kararınız nihai mi gülümseyin lütfen sokolov kardeşler defolun kiraz ağacından

SON EPİGRAF

tümüyle yok olacağım
dedi
dinozorlar gibi
tümüyle yok olacağım
dedi